

1/79

K A Š P A R 1 / 7 9

Neprofesionální oběžník
zabývající se výhradně
netradičními formami
životního stylu

Náklad 6 kusů

MATERIÁLY PŘEVZATÉ

Carlos Castaneda: Učení dona Juana - 1. část
/přel. V. Faktor/ str. 25-36

Berta Krebsova: Specifické rysy taoismu 10-14

ŽIVOTNÍ STYL /elementární/

Jak s organismem /E. Mařík/ 14

Nápoj, ve kterém předkládáte sami sebe /anketa LH/ 18-22

ŽIVOTNÍ STYL /konstruktivní/

Věra Hrdličková: Čajové zahrady 4-8

Hledání barevného papouška /E. Mařík/ 8

Několik poznámek k nejnovějšímu vývoji lázeňství
/E. Mařík, V. Faktor/ 1-3

Předmluva k českému překladu dona Juana /V. Faktor/ 23-24

LITERATURA LÁZEŇSKÁ

Naléhavá sdělení jako odpovídající výrez naší doby
/V. Faktor/ 15-17

2 Zádostí /E. Mařík/

12 naléhavých sdělení /P. Vitara, V. Faktor, E. Mařík/

KAŠPARSTVÍ

Metání kozelců /V. Faktor/ 24

INZERCE

15

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Tom Robbins: I pasačky krav rozumějí blues
/1. část - přel. V. Faktor/

Arnold Toynbee: Mezinárodní výhled /přel. V. Faktor/

Příspěvky Z. Fügnera

P. Vitery

J. Koučka

V. Faktora

Několik poznámek k nejuvěřejšímu vývoji lázeňství

1. VÝCHOZÍ SITUACE

- a/ všechna myšlenková hnutí jsou nadstavbou, vynucenou nedokonalostí životního stylu
- b/ řeč není schopna obsáhnout plasticitu světa v nás i kolem nás; byla vždy určena jen ke komunikaci o způsobech existence
- c/ za situace, kdy je dosaženo dokonalosti životního stylu, přestává mít jakékoliv poznání smysl /tak si snad představují křesťané ráj nebo království boží na zemi; za uvedené situace přestává rovněž existovat duše a to by mohlo být milé zase buddhistům/

2. LÁZEŇSKÝ HOST

- a/ nemají kořeny materiální ani duchovní
- b/ nejsou ochotni se úspěšně realizovat a tento talent hodlají vědomě rozvíjet
- c/ nejsou unaveni natolik, aby nedokázali začít svůj životní styl, své životní návyky, dané preferencemi mentálními i čistě živočišnými
- d/ vyhýbají se překultivovanosti, protože si chtějí uchovat schopnost mutace
- e/ prahnou po výsměchu; právě ten je potleskem znějícím líbezně jejich duši

3. OBĚŽNÍK KAŠPAR

Vychází přibližně v měsíčních intervalech. Platí pro něj stejná kritéria jako pro časopis Lázeňský host, nemusí však nutně obsahovat příspěvky ve všech uvedených třídách. Udržuje šedou lázeňskou atmosféru, vytváří pracovní kontakt.

4. ČASOPIS LÁZEŇSKÝ HOST

Je retrospektivním výběrem z několika oběžníků i z původních příspěvků v oběžnících nezařazených. Jeho účelem je postihnout vývoje našeho experimentu. Jeho posláním nejlépe charakterizuje Stevensenova věta, uvedená v záhlaví: "Umocněním věci svět je naplněn, že šťastní bychom mohli být jako králové".

5. CHARAKTER PŘÍSPĚVKU

Časopis vzniká z různorodých materiálů. Pokládáme za žádoucí, abychom z ohledu na jeho skladbu a charakter kladený na životní styl zveřejňovali z příspěvků někdy jen torza. Nejde nám o hledání nových literárních forem; hodí se nám i fragmenty, drobné postřehy. Jedinou větu jsme často ochotni pokládat za hotový útvar. S radostí uveřejníme svlaště práce mutující, chystající se právě k odletu z nám familiárních kruhů a pokoušející se o příčné propojení oblastí, které jsme až dosud pokládali za vzájemně nespojující. Lázeňský host je sice časopisem neprofesionálním, přesto však vyžaduje jistou profesionalitu v řazení příspěvků. Pokusili jsme se proto stanovit pro příspěvky funkce a kritéria a vymezit jim pole působnosti, abychom je mohli vždy zařadit do jedné z kvalifikačních tříd, které jsme si k tomu zvolili. Pokusili jsme se o dělení příspěvků v naději, že nás snaha o přesnou definici těchto tříd povede správným směrem: umožní nám dozvědět se co nejvíce o tom, kdo jsme, co se nám líbí a co naopak nechceme; důlit, abychom mohli ponovat, rozbit nám důvěrně známý obraz, nabízející již přemnoho překvapení, abychom složili obraz jasný, příhodnější. Pro začátek by to mohlo s kvalifikačními třídami /jinak řečeno pravidelnými rubrikami, jejichž účelem je jistě vyváženost celku dle našich představ, která se neřizena často rozplývá v sváděných dslavách krásného slova, a-
niž by lpěla na projevech životního stylu/ vypadat asi takto:

A/ materiály převzaté /většinou překlady/

Tvoří podklad v kompozici časopisu, který by měl být zrcadlem romani-
testi našich představ ve všech nám zatím dostupných předmětech. Je us-
měrněným chaosem, do kterého komponujeme své představy o životním sty-
lu. Nestojíme o to zabývat se věcmi zevrubně, ale chceme získat infor-
mace o vzdálených, nescumřitelných, sdělnivě nepropojených či proti-
kladných aspektech světa; s jejich pomocí se těchto aspektů světa ná-
šeho neustále dotýkat a tak pocítovat jejich závratnou mnohost.

B/ životní styl

Hlavním hodnotícím kritériem všech příspěvků je proveditelnost, možnost
praktické aplikace.

a/ elementární projevy - recepty, návody a pod.

b/ konstruktivní projevy /technologie, činy, postupy/

hledání koeficientu, který mění hodnotu konání. Jako příklad lze u-
vést třeba příměsí probádanou oblast spánku; jak, kdy a kde spát,
způsoby řízení snů atd.

c/ mystifikace všeho druhu /a to především nás samých/

Domníváme se, že je vhodné obklopoval se správami pohybujícími se na
samých hranicích pravděpodobnosti a právě tak vhodné je tuto hranici
neustále posunovat

d/ literatura lázeňská

Pokud je mozek - jak se domníváme - jen jedním ze smyslů, pokládá se
literaturu za projev životního stylu.

Jedná se o nové lázeňské formy komunikace: naléhavá sdělení, žádosti
a další vznikající formy. Rovněž prepočítané vzkazy a telegramy, nápi-
sy klídku na zdi, realizované snové příběhy, napodobování společnosti

e/ kašparství

Je praktickým lázeňským konáním. Je jediným způsobem jak se vyhnout
vstupu do pytle zavěšených představ a pojmů, je jejich rozbitím,
průnikem umožňujícím nadhled. Naše počinání buď často dojem potřeš-
tění a výstřednosti. Návyk na roli kašpara je proto pro lázeňské-
ho hosta životní nutností, způsobem řešení konfliktních situací.

G/ grafické příspěvky

/na stanovení lázeňských kritérií v této oblasti se zatím necítíme/

H/ inzerce

Slouží k uspokojování potřeb lázeňských hostů; inzeráty budou přijímány
jen s patřičnou vnější úpravou, charakterizující dobu, v které žijeme.
Text se však zásadně vyhýbá finančním termínům a hovoří pouze o důvo-
dech, nejlépe naléhavých.

I/ interní správy

Zprávy o stavu fondu, připravovaných činnostech a pod.

J/ literární příloha

vlastní i převzatá próza a poesie, jejichž literární hodnota může být
i nesporná, avšak nelázeňská.

• ČINNOST

A/ Lázeňský sněm

Je pořádán každoročně v zimních měsících na některém z českých, moravs-
kých či slezských hradeb.

a/ bývá na něm stanoven "program" pro následující období včetně pravidel
a poznámek k vydávání časopisu, záležitosti fondu a pod.

b/ bývá na něm udělována cena za nejlepší kašparský skutek, "Cena dona
Quichota" za uplynulé období. Pro celý obřad je stanovena závazná
scenarium. Cena může být udělena i v nepřítomnosti, na př. do zahra-
ničí, a to i "nečlenům". Pro udělení ceny budou stanovena kritéria.
Netřeba zdůrazňovat, že se jedná o mystifikaci vlastní osoby.

- c/ na sněmu je pořádná i soud za duševní nízkost - nejlépe s konkrétním obžalovaným, předvedeným ke sněmu v řetězech.
- d/ nedílnou součástí sněmu je i hostina, která musí odpovídat lázeňskému náladám a představám /slavnost s množstvím vonných kufidel, iluminací, ohnistrojem a pod./ . Účast krojovaného košpára je nezbytná. Scenarium pro celý sněm včetně hostiny by mělo být připraveno předem a to i s proslovy. Mělo by být takové, aby umožňovalo snadnou konverzaci /navázat na tradiční pozapomenuté názory - Podnikatví/. Sněmu by mohl předsedat Velký Košpar. Hosté by se měli sjíždět dopravními prostředky respektujícími atmosféru celé slavnosti - koňáry, víčekola a pod. Účast psů, exotického ptactva, koní a jiných zvířat na sněmu vítána.

B/ Pobyt v lázních

Každoročně v pozdním podzimu odjet na týdenní lázeňskou dovolenou do měních, ale nikoliv pořádných lázní, kde se v lázeňství zásadně nehovoří. Jak a proč se do lázní jede není třeba vysvětlovat; vždyť příprava na tento stav byla našim původním záměrem.

C/ Akce příležitostné a tematické

Z uskutečněných počne uvést akce "Piknik", "Modrý den", "Mlha", z připravovaných "Fražský kufr", "pětské hry padesátých let" a pod.

7. ČLENSKÉ LEGITIMACE

Symbolem lázeňství /a jakousi "členskou legitimací"/ je šachovská rolnička, nošená neokázale /nejlépe v kapsa/ tak, aby o ní člověk několikrát denně zavadil - zejména při prudkých pohybech vyvolaných rozhořčením, hněvem a pod. - a přihlížela se svým šachovským cinknutím. Za agresivních nálad a v jiných naléhavých případech je s ní možné na někoho i zacinkat.

Často se divím, kde se skrývají hranice porozumění mezi Slovákem a zvířetem, jehož srdce nezná jazyk slov. A kterým prvotním rájem procházela v pradávnu jitra tvoření prosté stáka, po níž se jejich srdce navzájem navštěvovala. Stopy jejich opětovných slápnutí nebyly smazány, ačkoliv jejich příbuznost byla už dávno zapomenuta. A přece se někdy v jakési bezeslovné hudbě probudí šerá vzpomínka a zvíře pohlédne člověku do tváře s něžnou důvěrou a člověk se podívá do očí zvířete s pohavoucí náklonností. Zdá se jako by se tu potkali dva přátelé v maskách a jen nejasně se v přestrojení poznávali.

/R.Thakur:Zahradník/

Hledáme vykupčí psa a koček pro výkusné účely /mimo pracovní poměr/ a celoročním závazkem, event. pouze příležitostně. Blíží podmínky Velaz ap. Praha 6, Lyscslaje 15, tel. č. 326951-5 /Inzerát z Večerní Prahy, 1979/

Naléhavé sdělení

Přes lehký oper divotvorné sněsí vůně - nasádlý ze prudké jízdy z kopce na rozhraném kole-, jejíž jednotlivé elementy jsou nesnadno k pojmenování /kombinace pachů sena, blatouchů, lopuch, kopřiv, lesních jahod, koňských koblih, amrkového jehličí, rážových květů šípky a myriád jiných, méně výrazných/ jsem dnes uprostřed České Sibíře pronikl hlouběji do dětství /aniž bych chtěl či mohl odčlenovat dětství individuální od dětství lidstva/ než kdykoliv předtím. A ze všeho toho dnešního přemýšlení se mi nejhlouběji vtiskla do paměti "jedna z prvních a všemi lidmi uznávaných podmínek štěstí" Lva Nikolajeviče Tolstého, kterou jsem si přečetl v červnový podvečer na dřevěné latrině s výhledem do kvetoucích luk, žitných lánů a sarkových lesů: "Je to takový život, při kterém není porušen svazek člověka s přírodou; tj. život pod širým nebem, ve světle slunce, na čerstvém vzduchu; styk se ženou, rostlinami a zvířaty."

"...na cokoliv pohledněš-
necht je to květ,
na cokoliv pomysliš-
necht je to měsíc"

Macuo Bašo, 17.st.

Cesty se poznáním vedou evropsky smýšlejícího člověka do vzrušujících sfér nových objevů, do dosud nepoznaných světů a stávají se mu inspirací k dalšímu tvůrčímu dílu. Tradiční japonská cesta za poznáním byla na rozdíl od toho obrácena jiným směrem. Pod vlivem zenistické filosofie bylo jejím cílem dosažení harmonického splynutí s koloběhem přírody, duševní rovnováhy a oproštění se od zátěží každodenního života. Jen zřídka se ovšem dílí o postižení těchto vnitřních hodnot stávalo jedinou životní náplní. Častěji bylo duševní hygienou lidí, kteří se života nijak nestranili a tím spíše počítávali alespoň na chvíli potřebu vyprázdnit své nitro od všeho nepodstatného a ponořit se do atmosféry klidu a krásy jako do očišťující lázně. Díky tomu se vytvořil v Japonsku vytržebný kód krásy, promítající se ve výtvarném umění i v literatuře. Jeho poznání je přínosem i pro moderního člověka, protože hlavním smyslem japonské estetiky v podstatě bylo učinit život uměním a umění životem. Z tohoto hlediska pak téměř každý úkon všedního dne může být povýšen na úroveň trvalého estetického zážitku. Příležitost k tomu poskytuje pít čaj, jíst, uspořádávání květin i kompozice zahrady obklopující dům.

Některá z těchto odvětví - zvláště uspořádávání květin a architektura zahrad, vyplňují dnes, protože to jsou umění spjatá s minulostí, podivuhodně mezeru v naší civilizované životě moderního člověka a zájem o ně stále roste i mimo hranice Japonska.

Tradice tvorby zahrad sahají v Japonsku až do období mezi 6. a 9.st. Brzy poté se zahrady vyvinuly ve vyhraněný umělecký jev a zároveň se rozvrstily v zahrady dvorské, chrámové, čajové i zahrady rezidenční, obklopující obytné domy. Ačkoliv všechny tyto zahradní typy byly založeny na stejné koncepci, docházelo v nich postupně pod vlivem konkrétních podmínek a potřeb k různým modifikacím.

Všimněme si dnes zahrad čajových, které vznikly jako součást čajového obřadu a mají proto své specifické rysy. I v nich se ovšem realizují pravidla platná pro veškerou japonskou zahradní architekturu, jejíž hlavní zásadou je postihnout prostřednictvím těch nejprostších věcí esenci přírody i lidského bytí. Japonští tvůrci zahrad uměli vždy dokonale využívat prostoru a hlavních zahradních komponentů - kamenů, vody, stromů, keřů, mechů i květin. Čajovní mistři se v tomto umění stali virtuosi právě pro svou schopnost propojit užitečné s krásným. Vytvořili zahradní díla, která přetrvala věky a nebyla dodnes překonána.

Čajový obřad čanoju nebo čado se z původní zábavy, při níž se roz- poznávaly chuti různých druhů čaje, vyvinul ve vytříbenou formu společenského styku, v němž byla nejdůležitější vzájemná duchovní spřízněnost jeho účastníků. Vyplyvala ze čtyř základních principů - harmonie, zdvořilosti, čistoty a ticha, formulovaných již v 15. století japonským estét- tem Muratem Šukoen. Klasikem tohoto žánru se však o sto let později stal čajový mistr Sen no Rikju. Bylo to v době, kdy se čajový obřad rozšířil ze šlechtických kruhů mezi bohatnoucí a proto i vlivné měšťany. Mělo to zvláštní význam. Při čajovém obřadu se společenské rozdíly alespoň na krátko stíraly. Vstupem do nízkých dveří čajového domu nechávali účastníci čajového obřadu za sebou všechno, co je pojilo s každodenní realitou včetně všech hodnot. Každý z nich zde měl stanout "přirozený jenom

Naléhavé sdělení

Když se dělá lázeňství v dobré pohodě, vylézájí odevšad nečekaně kašpari.

svou schopností vnímat krásu", dotvářet ji tím, že ji chápe a přispívá tak k vytvoření harmonické atmosféry.

Sen no Rikju zdůrazňoval, že čajový obřad není v podstatě nic jiného, než přivést vodu do varu, připravit čaj a v klidu ho vypít s přáteli, kteří jsou schopni pociťovat radost při pohledu na krásu prostého čajového nálehu. Ve skutečnosti se však v průběhu doby vytvořil celý kód složený z pravidel jak se chovat, pohybovat a o čem hovořit při obřadu. Lišil se podle jednotlivých čajových škol. Tak je tomu i v současné době. Podstata však zůstává stejná: těžit se z tichého pávu okem, jejichž jmenovatelem je prostota, nenápadnost, tlumenost barev, vnitřní souznění. K tomu přistupuje často i neosobní specifická příchutí smutku, tichá melancholie nad během lidského života.

Maláková sdělení

I po našich duších se sáply nečisté ruce.

Čajová zahrada vytváří úvod k točce prožitku. Její branka uvádí hosta do jiného světa. Odkládá se v něm spěch a místo hlašeného sebevědomí v něm nastupuje oduševnělá skromnost. Čajová zahrada se nazývá "rodži" - místo rosy -, a je rozdělena na vnější a vnitřní část. Mezi oběma má být určitý kontrast - je-li vnější část více otevřena slunečním paprskům, pak vnitřní je v laskavém stínu. Osou zahrady je cestička vydlážděná kameny. Blázniví cesty zavedli do japonské zahradní architektury právě čajovníci. Každý kámen se pečlivě vybírá, jeho poloha je promyšlena tak, aby cesta dodávala krokům přirozeného zcela přirozeně a nenápadně rytmus odpovídající záměru tvůrce zahrady. Tato krátká cesta - neboť čajové zahrady jsou většinou poměrně malé - jakoby přenášela člověka přes velké vzdálenosti. Může být úzká či široká, vinoucí se nebo přímá, vždycky však je pro toho, kdo po ní kráčí, přechodem od toho co bylo, k tomu co bude, a tím je i symbolem lidského života.

Japonci pocítují velmi živě jak se kameny ve stezce "plně a nesobecky" oděávají svému okolí přivést hosta do čajového domku. Okamžiky na cestě stravené poskytnou klid a dlehu. Pohled na seskupení balvanů vyjadřujících na malém prostoru esenci horského majestátu nebo na kaskádu symbolizující význam vodního živlu v přírodě osvobozuje člověka od zaujetí všedností a přivádí ho k hlubšímu soustředění. Zdá se jakoby zde mýjely ne vteřiny, ale věky. K dotvoření této atmosféry je velmi promyšleně využito všech prostředků zahradního umění - šumot vody zdrazňuje ticho zahrady, odlesk oblohy v jezírku dotváří její barevnou harmonii, kolébající se stíny bambusové větve na stěně čajového domku nevozují dojem nepostizitelné tesknosti.

Čištění fyzické a symbolické i duševní poskytuje hostům nádržka s vodou, umístěná obvykle ve vnitřní zahradě, kam se z vnější části vstupuje dřevěnou rustikální branou. O důmyslnosti, a níž čajovníci vybírali tyto kamenné vodní nádrže, by se daly napsat celé knihy. Jejich krása byla často námětem básnických děl. V těchto kamenných umyvadlech je nejvýrazněji projev principu užitelnosti a elegance. Voda většinou přitéká bambusovým korytkem do zvončáku umístěného, sevnitř však pečlivě vyčištěného kamenné nádržky - někdy tu poslouží vykotlaný kámen nalezený na břehu moře, jindy balvan ze základů zborceného chrámu nebo starý žlab od opuštěné studně. Nádržka může být protáhlá jako rukáv ženského kimona, či zase okrouhlá jako stará japonská mince. Vždycky však má působit dojmem neopracovanosti a těsné příslušnosti k přírodě. Kolem nádrže jsou dlažební kameny rozmístěny tak, aby ten, kdo si vodou z bambusové nádržky vyplachuje ústa a umývá ruce, na nich mohl pohodlně stát. Nedaleko bývá obvykle i kamenná lucerna. Její používání se z rodži rozšířilo i do ostatních druhů japonských tradičních zahrad. Výroba lamp nejkrásnějších tvarů je dodnes samostatným a velmi uctívaným řemeslem. Japonci mají k lampám, podobně jako i k ostatním součástí zahrady, vztah jako k lidským bytostem. Lampy ve slavných zahradách mají své "životopisy" a často i jedné vztahující se k určitém událostem. Světlo lampy symbolizuje i světlo poznání, které zaplaňuje "tmačnou nevědomost".

V čajové zahradě je vše koncipováno tak, aby působilo spíše jen jako jemný dotyk či inspirace podněcující fantazii a činilo tak hosta společníkem tvůrčího procesu rozvíjícího zahradního umění. Proto také zatímco vstupem do branky návštěvník teprve začíná přetřhávat pouta s vnějším světem, zastavení u vodní nádržky ho již nachází uvolněného, soustředěného na vnímání krásy věcí, s pocitem jako kdyby měl za sebou dlouhý kus cesty. A to je také hlavní smysl celé zahradní "ouvertury" k čajovému obřadu. Tvůrce zahrad se v mnohém podobají hudebním skladatelům. Vědí jak zvolnit rytmus návštěvníkových kroků po pěšině, aby mohl vychutnávat krásu pokřivené

Naléhavé sdělení

Jsem jako noční můry kroužící kolem galaktické petrolejky. Nakonec si určitě spálíme křídla, ale poučení z toho bude mít i ten, kdo u ní sedí. Kolik světelných let bude schopen pozorovat bez pohnutí nepoučitelnou tvrdohlavost nočních návštěvníků?

borovice, nebo jak zvednout jeho pohled do koruny rudnoucího javoru. Zvláštní potěšení působí japoncům hebké koberce mechu, jež sametem svých zelení tvoří nejdilnou součást každé zahradní scenerie. Pro mistra Sen no Rikjua byl právě hustý mech, čistý a prozářený sluncem, nejvýznamnější symbolem čajové zahrady i čajového obřadu. K předstávě čajové zahrady však patří i měsíční noc nebo záblesk moře kdesi v dálce.

Celkové barevné ladění zahrady kolem čajového domku je však tlumené. Květin tam bývá málo. Tvoří vždy spíše jen jakoby náhodnou barevnou skvrnu kontrastující se zelení stromů a keřů a šedí lišejníků. Právě tato barevná askeze pak dává ještě více vyniknout kráse čabany, jak se nazývá uspořádání květin - ikebana v čajové místnosti. Tento aspekt dobře ilustruje příběh o tom jak vojenský vládce Japonaka v 16. století Hidejoši, vyslovil jednou přání spatřit rozkvetlé svlačky v zahradě Sen no Rikjua. Bylo všeobecně známo, že Rikju svlačky pěstuje ze semen dovezených z ciziny. Starý mistr pozval proto Hidejošiho na čaj časně ráno, kdy svlačky otvírají květy a jejich stvolky jsou jimi obsypány. Jaké však bylo překvapení Hidejošiho, když vstoupil do zahrady a svlačky tam nebyly. Místa, kde dříve rostly, byla vysypána pískem a jemnými kaménky. Až teprve uvnitř, v čajovém domku, se ve výklenku skvěl ve staré bronzové váze jediný bílý květ svlačky. Jeho listy byly ještě vlhké ranní rosou.

V tomto příběhu je obsažena myšlenka, která je klíčem k pochopení japonské koncepce krásy jako hlubokého zážitku, jenž je plodem uvědomělé duševní disciplíny i schopnosti obětovat vše pro to, aby vynikli vnitřní smysla věci.

Ale pojďme dál po zahradní stezce. Od vodní nádržky spatří host ten úsek zahrady, který už dává tušit blízkost čajového domku. Mezi keři prosvítá jeho stěna, je vidět nízký vchod. Bývá zde dřevěné odpočívadlo chráněné přístřeškem. Přechází tu někdy také polička na odkládání mečů - ani střežící věci samurajové nesměli vstoupit do čajového domku ozbrojeni, odkoliv jinak neučinili bez svých mečů ani krok. Na stěně čajového domku visívá i nástroj tak prozaický jako je koště, ale i to má v Japonsku v tomto prostředí jakou si nostalgickou příchut, neboť úkon zametání zahrady ze časného rána či vlahého poledne patří k oblíbeným a uklidňujícím úkonům většiny slavných čajových mistrů.

Čistota je neodmyslitelným komponentem čajové zahrady i čajového obřadu. Je to však čistota řekli bychom cituplná, spíše jen dotek než radikální uklid. Vypráví se, že Sen no Rikju jednou uložil svému synovi aby zametl za hradu před příchodem hostů. Když hech úkol splnil, šel se Rikju do zahrady podívat, ale nebyl spokojen. A tak se chlapec dal znovu do práce. Ale ani pak nebyl pochválen. I poklekl před svým otcem, hluboce se uklonil a zeptal se: "Co mám otče ještě udělat? Zametl jsem cestu, shrábl listí, mech svítil zelení, nikde není ani smítka?"

"Jsi můj chlapec stále ještě nechápný" odpověděl Rikju. A pak vyšel z zahrady a zatřásl javorem, až se všude rozsypalo jeho krásné zbarvené listí.

Blízko čajového domku bývá čiri-ana, jáma na uschlé listí a posekanou travu, dovezně uhlazená se keři nebo se proutěným či bambusovým sodegaki - rukávovým plátkem. Byl vymyšlen tak, aby nejen zastínoval nepříjemný pohled ale současně tvořil i posadí pro vodní kaskádu, seskupení balvanů nebo keřů azalek.

Zvláštní půvab dodává zahradě i sníh nebo déšť.

"Čajový obřad by ztratil smysl, kdyby ti, kteří ho provádějí, nenalezli potěšení v bělostném sněhu a lahodném dešti", říkávali staří čajoví mistři. Byli přesvědčeni, že za takových dní nabývá tlumený klapot dřevěných sandálů na kamenné cestičce zvláštní tklivosti a že již podle tohoto svuku lze poznat duševní rozpoložení blízkého se hosta.

Naléhavé sdělení

Kultura je jen tenkou vrstvou pěny na hladině civilizací, jen křehkým vláknem, vinoucím se prostorem klání brutálních mocenských sil. Jeden nepatrný náhodný pohyb a vše je ztraceno; již nikdo pak nenavěky stracené konce.

V zimě zahradníci pokrývají čajovou zahradu borovým jehličím, které chrání mech. Citlivé stromy a keře balí do slaměných snůpků. Tehdy se za mrazivých dnů line z čajového domku jemná vůně kadidla. Host odloží na kamenní před domkem dřevěné sandály a vstoupí dovnitř vchodem tak nízkým, že musí často nejen hluboce sklonit hlavu, ale i pokleknout - je to úkon současně i symbolický, který naznačuje, že vstupem do čajového domku se všichni stávají sobě rovnými.

V malé místnosti pokračuje rohožemi je vše uspořádáno prostě, přitom však s vybraným vkusem. Hosté se obdivují uspořádání květin ve váze a obrazovému svitku ve výklenku. Pak se ozve tichý zvuk odsouvacích dveří. Věje hostitel, poklekne a pozdraví hosty hlubokou dklonou. Vše se odehrává v tichu. Je slyšet jen vření vody v železné konvici, kam hostitel vložil kus železa, aby chvějivý zvuk připomínal šumení větru ve větvích borovic. Pak se pomalu rozvine hovor dotvářející atmosféru okamžiku.

Když obřad skončí, odcházejí hosté zahradní cestou poprášenou sněhem či zalitou měsíčním světlem. U odpočívadla se zastaví, pohlédnou zpět, aby se ještě jednou potěšili půvabem místa a elegancí zahrady. Hostitel je doprovází a čeká u brány dokud neodejdou. Pak se zvolna vrací po kamenné zahradní stezce do čajového domku. Rozhrne řezavé uhlíky v nízkém krbu, připraví si šálek čaje a znovu precituje doznívající kouzlo předchozích chvil.

Hledání barevného papouška

"Jedině na neobjevených kontinentech můžeme být šťastni jako králové", řekl li jsme si před časem. Posbírali jsme trešky, které jsme měli za nejdůležitější a vypluli jsme. Od té doby jsme nespátřili kousek pevné země.

Avšak dříve než pevninu uvidí zstatní plavci ptáky létající nad pobřežím. A může to být jedině papoušek, barevný to pták všeho lázeňství, kdo žije na novém kontinentě, neboť jsem nepoznal nikoho, komu by nebyl rádce na dětských hřištích, nikoho s kým by nenasmělel zobák do stejného půlitrů při prvním tisící piv. Jeho pestré barvy se stále zjevují tam, kde se děje nějaká ztřeštěnost, potrhlost, něco nedělního. Je při tom, když radost je zdánlivě bez příčiny, ale má svůj podíl i na pohybu větru ve vegetaci, v tekoucích vodách a pramenech /čerpač/, je v ohni, který pozorují, je při dlouhých osamělých jízdách autem, v nenadálých zastávkách, ve střevících s měkkou podešví, kterými lze nahmatat dlažbu za noci na chodnících sevřených uliček a na nábrežích.

Vycházím do zahrad a širokých prostřanství, čichám vůně sklepů a starých přájezdů. Zkouším dosáhnout souladu vjemů tak jako starý alchymista dosáhl jaderné reakce sestavením jemu neznámých substancí. Dotýkám se trávy a starých zdí. Pozorují sám sebe jak se toulám a nechávám se jít bez dozoru. Stáším se. Nečekaně vznáším bezvýznamné dotazy k neznámým chodcům a psům. Vcházím do restaurací a sám sebe překvapuji podivnými druhy nápojů, které si objednáвам. Pozorují své gesta a nevysvětlitelné pohyby a pokouším se je dovést do konce, jako bych byl svým vlastním zjevením, viděním. Slova a věty dostávají tvar ornamentů, které nelze dokončit, strácejí smysl. Přistupují k bohu empiricky a už dvě hodiny obcházejím nějaký malý plácek vedle Ungelto. Jsem nápadný svojí potřebností, ale nechci nikoho pobavit a raději si vyberu ve dvě hodiny v noci obchod s kuchyňskými potřebami a předstírám, že pečlivě opisují dlouhou řadu cen mýcháčků a kastrolů jen proto, abych si poznačil do notesu, že na mně právě jedí barevný papoušek, že jsem blbec.

příště pokračování /lázeňský kalendář

Svět se musí vždy přizpůsobit svému popisu /don Juan, karmá kněze Taqui/

...Tak jsem žil, oddávaje se tomuto bláznovství ještě šest let, až do svého smrti. V té době jsem odjel do ciziny. Život v Evropě a sblížení s vynikajícími a učenými evropskými muži mne ještě více utvrdilo v oné víře ve zdokonalování, v níž jsem žil, protože tutéž víru jsem našel také u nich. Tato víra nabyla u mne obvyklé podoby, jakou má u většiny vzdělaných lidí naší doby. Tato víra se vyjadřovala slovem po

krok. Tehdy se mi zdálo, že se tímto slovem něco vyjadřuje. Nechápal jsem ještě, že jsem-li trápen jako každý živý člověk otázkou, jak mám nejlépe žít a odpovídám-li: žít v souhlase s pokroem, odpovídám zcela tak, jako odpovídá člověk smrtelný v loďce vlnami a větrem na hlavní a pro ně jedinou otázku: kam plout?, když neodpoví na otázku, ale řekne: někdo nás to zanes. Tehdy jsem to nepozoroval. Pouze někdy se bou

fil nikoli rozum, ale cit proti této všeobecné pověře naší doby, kterou si lidé zastírají své nepochopení života. A tak mi za mého pobytu v Paříži pohled na popravu ukázal, jak vrtná je má víra v pokrok. Když jsem spatřil jak se hlava oddělila od těla a jak hlava i tělo každé zvlášť zadunělo v truhle, pochopil jsem nikoli rozumem, nýbrž celou svou bytostí, že žádná teorie o rozumnosti toho, co je, a žádná teorie o pokroku nemohou ospravedlnit tyto skutky; a kdyby všichni lidé na světě na základě jakýchkoliv teorií třeba už od počátku světa usoudili, že je to nutné, já vím, že to nutné není, že je to špatné, a že tedy soudcem nad tím, co je dobré a co je nutné není to, co říkají a dělají lidé, ani pokrok, nýbrž já se svým srdcem.

/L.N.Tolstoj: Myšlenky/

Berta Krebsová: Specifické rysy taoismu

/ Z předmluvy k českému překladu Leo-ťi: Tao Te ťing. Vyšlo v nakladatelství Odeon v roce 1971/

Podle taoismu prapůvodcem všeho je "stejnost", "totožnost", "Jedno". Neexistuje tu tedy "člověk a příroda", ale ani "Bůh a příroda" nebo "Bůh čili příroda". Pojem Boha jako tvůrce, demiurga, je taoismu /a le i ostatním čínským naukám/ cizí. Tao je "vše a nic" zároveň, je samo "bez původu" a přece "kořenem" všeho, je trvale "bez činnosti" a přece "zdrojem" veškerého bytí a dění. Tím, že Tao je "totožnost", nevzniká tu problém "subjektu a objektu", tím méně otázka "hmoty a ducha" a z toho plynoucí rozlišování materialistického a idealistického pojetí světa. Zatížení dualismem, s nímž v našem západním myšlení po staletí zápasíme, kdy původní "stejnost" jsme uměle rozdělili na dvě nejen vedle sebe, ale proti sobě stojící, osamostatněné a absolutizované entity, v taoismu neexistuje. Pojetí nadřazenosti ducha nad hmotou vypěstovalo v nás spekulativně abstraktní myšlení, přepjatý racionalismus, který - jak praví existencialisté - napáchal v našem myšlení největší škody právě tím, že rozdělil svět na subjekt a objekt. Konečně názor o "strukturní a látkové totožnosti světa" dokládá dnes i řada nejnovějších vědeckých výzkumů.

Ontologický princip "stejnosti", v němž příroda a člověk tvoří jedno, určuje i poměr člověka k přírodě. Základním principem je tu stotožnění, shoda s přírodou. Proto si z tohoto hlediska těžko představíme člověka jako "pána přírody", názor tradovaný u nás od čeh antické filosofie, v níž se člověk stává "mírou všeho". Ve své pyšné suverénnosti nespokojuje se s harmonickým používáním přírody, ale chce ji přetvářet, ovládat, sotročovat. Opojen výplody svého umu a rozumu, pokládá se nejen za pána vesmíru, ale i za "podobu Bohu", hledá v sobě odraz podoby boží, on jediný ze všech tvorů má specifický rozum, případně i odlišnou "nesmrtelnou duši". Pod tlakem těchto názorů se vyvíjela i mentalita západního člověka, jeho myšlení, jeho filosofie. V přesvědčení o správnosti svého způsobu uvažování dívala se tato filosofie - a dosud převládá - dívá - spatřa na vše, co se od tohoto jejího pojetí liší. V důsledku toho nemáme ani přílišný zájem dovědět se o něčem jiném než "svém", a při pustíme-li již "z vědecké objektivity" možnost informovat se o světových konceptech jiných, činíme tak většinou z hlediska apriorního zaujetí, jehož logický, kritický, racionalistický přístup a způsob myšlení je pro nás jedině správný.

Naléhavé sdělení

"Teď pájdu domů", řekl kdosi kolem pánoci v kiosku na Špejcharě, "a vymyslím si pivo".

Podívejme se proto alespoň v hlavních rysech, jak se vyvíjelo myšlení v oblasti od nás značně odlišné, jako je Čína. Omezím se pouze na jeden okruh problémů, jenž je nakonec základem všeho lidského uvažování vůbec, na otázku člověka a jeho postavení a funkci ve světě. Sledovat ji budeme především ve dvou pro Čínu nejvýznamnějších systémech, jež na ni odpovídají ze zcela odlišných pozic. Jde o konfucianismus a taoismus. Konfucianismus ve své podstatě a výsledné formě je uzavřenou přesně vymezenou doktrínou. Chce pořádat a uspořádat svět a vztahy lidí podle určité hierarchie, jež je odrazem odvěkého, nebesy daného řádu. Má shledat vše přesně určit, stanovit, vymezit, tihne k reglementaci, k institucionalizaci. Taoismus naproti tomu odmítá jakoukoliv uzavřenost, petrifikovanost, pevný, kodifikovaný systém. Uznává pouze "tao" a jeho ustavičným tokem, nepřetržitou proměnou. Ač filosoficky stojí tyto systémy proti sobě, eticky se shodují: oba se soustřeďují na člověka a cílem obou je jeho maximální rozvinutí, dokonalost. Způsob jakým k tomu docházejí, se již podstatně různí. Konfucianský "ušlechtilý muž", t'ün-c', je model člověka. Stává se jím především racionální úsilím, rozšiřováním vědomostí, sebevzděláním. Neboť čím více člověk poznává, tím dokonalěji chápe a jedná, tím otnostněji žije. Sebevzdělání je tedy přímo závislé na hloubce a šíři vědomostí, vzdělanosti. Čím větší má člověk rozumovou potenci, tím lépe může rozvíjet a ostatní vlohy a schopnosti, řídit svou vůli a cit, být "harmoničtější člověkem". Také v taoismu je cílem člověk-ideál. K maximálnímu rozvíjení, dokonalosti, však člověk dochází právě naopak: čím méně přijímá z věcí tohoto světa, čím méně je zformován zvenčí, čím více se dovede od věcí tohoto světa oprostit a zachovat si původní prostotu, neporušenost, tím plnější a dokonalější žije.

ŽÁDOST O PIVO

Žádám vás o jediné pivo, které nehodlám zaplatit, neboť jinak by pro mne ztratilo význam důkazu opřevzaté sympatie od instituce pohostinství, kterou zde reprezentujete a ke které neobyčejně lnu, neboť jediné tlustým sklem sklenic pozorují svět /ať již sám nebo s udatnými přáteli/, jehož barva je jantarová, a který voní pivem, které umí pít dlouze, vytrvale, rychle, řízně, řízně, plnými doušky, ale nejraději zadarmo.

Zde nás jistě napadá řada analogií i s naším myšlením. Nejen na př. Rousseau, který kladl otázku zda věda a civilizace skutečně přispívá k zúšlechťení lidských mravů a vyhlašuje "návrat k přírodě", ale stejně i čínský ideál "harmonického člověka" připomíná řeckou "sóťrosyné" nebo stoickou "ataraxii". Podobně v oblasti ontologie nám pojem "tao" - pralátka, a "te" - virtuální síla, čili individuální přirozenost věcí, připomene Aristotelovu "látku a formu", Spinozovu "substanci a atribut", Bergsonovo "durée" - trvání, a "élan vital". Srovnáním čínských nauk s řeckou filosofií objeví se jedno příznačné: jejich zkoumání jsou zaměřena výhradně na život zde na zemi, na člověka a jeho maximální naplnění. Taoismus je vidět ve splynutí s tao-přírodou, konfucianismus ve shodě s odvěkým vesmírným řádem, antická filosofie v harmonii krásy a dobra. Je zajímavé, že pojem "kalokagathia", jak se vyvinul u Řeků, kteří v něm viděli i ideál tělesné krásy, je čínoum cizí, jako opět Řekům je cizí pojem "skrytého mudrce", jak jej chápali Číňané, i když Řekové také měli svého Diogena. Ten je ale poněkud jiný typ; stoikové sice též viděli ideál v životě shodném s přírodou, avšak na rozdíl od taoistů, pro něž bylo vrcholem splynout spontánně s přírodou, pro stoiky "žít v souhlase s přírodou" znamenalo "žít v souhlase s rozumem", přičemž rozum jednotlivce je pro ně totožný s rozumem světovým /logos spermatikos/.

zahrnujícím účelnost a kauzalnost věcí. V důsledku toho žít je pro ně racionální povinnost uložená člověku rozumem. Proto je stoicismus prostoupen vědomím nutnosti a podrobenosti. Na rozdíl od spon-tánního odevzdání taoisté dedukují z rozumové úvahy požadavek přis-působit se dané nutnosti, které se nelze vzpírat, neboť "chtějíci-
ho osud vede, vzpírajícího vleče". V podrobení se osudu spočívá je-diná cesta ke svobodě. Pocitu vrcholné svobody dosahuje člověk na-prostou lhostejností ke všem věcem vnějším i k vlastnímu nitru, te-dy v emocionální prázdnotě, bezcitnosti. Jen tak může udržet vnitřní klid, ataraxii, a to je vrchol ctnosti.

V taoismu se "moudrý" rovněž oprošťuje od věcí tohoto světa, nikoli však proto, že by se od nich odvracel na základě rozumové ú-vahy, že by se jich asketicky vzdával, ale protože v nich nevidí žádnou hodnotu. Jsou to pouhé "slupky", "vnější tvářnost věcí", po-míjivé jevy, akcidencie, jež zatěžují a spoutávají mysl člověka a brání mu dostat se k "jádro" života. Není to tedy rezignované odevz-dání, vyděšenost ze života, ale plnost, naplnění života, návrat do-lůna, k jediné pravé a trvalé existenci. V taoismu neexistuje pojem determinismu, člověk má vlastní osud ve svých rukou, pakliže zácho-vá svou přirozenost, jež je jedinou "dangstí", "určením", formou a způsobem jeho existence. V celém Tao te tingu nenalezneme také slovo "svoboda" /c'-ju/, zastupují je obraty "být jako příroda", "žít po-d-le přírody", "sám od sebe se rozvíjet", "zachovat si původní jednodu-choť", "prostotu", tedy: nechat se omezit, svázat věcmi tohoto svě-ta, ale "osvobodit se" od nich, "udělat v sobě prázdno" od žádostí a vášní, nechť nic víc, "nic přilís", "umět se spokojit", čili "neuchýlit se od své přirozenosti, příslušnosti", od toho, co komu přísluší. Jediná pravá, skutečná svoboda je proto v naprostém sply-nutí s přírodou, s přirozenou mírou věcí. V taoismu je důsledně za-chováno prvenství práva morálního před legálním, neboť všechna světs-ká zařízení a ustanovení jsou výmyslem člověka, nikoli přírody; proto taoismus odmítá instituce s jejich "přikazy a zákazy", osmíť noc a násilí, jakoukoliv přehnanost a překotnost, jakékoliv "zasahování", neboť to vše narušuje "přirozený běh, přirozenou míru věcí". To je pravý smysl zásady "ne-jednání" /wu-wej/ a "míry věcí", "vyrovnanos-ti", jež tvoří jádro taoistické etiky. Neboť: "Není většího neštěstí než neznat míru", proto "vše co je přes míru předčasně zaniká". Tao-ismus domýšlí tak důsledně tyto zásady, že odmítá nejen přílišné ú-silí o vědomost, učenost, ale i přehnanou touhu po "svatosti", do-konalosti, neboť za tím vším se skrývá snaha vyniknout, "zářit", "odlišit se", což vše je oddělením od původní "stejnosti", jednoty, celku. Zde opět bychom mohli vzpomenout na Aristotela, podle něhož odlišnost věcí vzniká vzpurností látky vůči formě, dávající látce její konkrétnost. Proto i naši středověcí mystici, navazující na tu-to filosofii, snažili se potlačit své "já" a splynout s Bohem, "roz-pustit se v něm jako kapka moře v kádi vína". Také taoistický myslitel dochází vrcholné seberealizace oproštěním od svého já, nikoli však tím, že by je "potlačoval", což by bylo protipřirozené, ale tím že je nepřecenuje, "neprosazuje se" - a tím se zachovává. Taoismus také nechce nikoho formovat, zlepšovat, vmucovat mu svůj pojem dobra, svůj pojem pravdy, neboť "snaha napravovat lidi vede k pokrytectví, snaha řídit lidi vede k pohromám ve společnosti". Proto "poučovat bez slova, jednat bez zasahování" je vrcholem taoistické moudrosti.

Naldhavé sdělení

I našim nejvyšším trumfem je tarokový ákys, oblečený do strakatiny, směřující v honbě za pestrým motýlem bezstarostně do propasti.

Proti konfuciánské "učenosti" klade taoismus "moudrost", které lze dosáhnout daleko spíše vnitřní kontemplací, meditací, než zvenčí nabytými poznatky. Proti vyjimečnosti, okázalosti a vzorné příkladnosti konfuciánské učenosti stojí zde skromnost, skrytost, bezejmennost učence taoistického...

Protiklad člověka a přírody je v číně neznámý, a zdá se, že je to jeden ze základních rozdílů mezi východem a západem v pojetí člověka, osobnosti. Suverénnost rozumu, typická pro náš způsob myšlení, zatlačuje poněkud na vedlejší kolej složku volní, etickou, která naopak má v čínských naukách preferované postavení. Z toho plynou i určité důsledky. Dalo by se říci, že řecká filosofie, a evropská vůbec, je převážně racionalisticko-spekulativní, zatímco čínská je převážně praktická a do značné míry intuitivní. /Zde bychom opět mohli vzpomenout Bergsona, podle něhož intelekt je poznáním formy, intuice poznáním látky/. Proto v číně neexistují žádné filosofie ve smyslu třeba kantovské metafyzicko-spekulativní koncepce, daleko spíše zde můžeme mluvit o návedech k správnému životu, "životní moudrosti", čili o etických systémech, tj. o praktické filosofii v evropském smyslu.

Eticko-spoolečenské zaměření čínských nauk je podle mého soudu i jednou z příčin, proč se čína tak snadno obešla bez náboženství. Konfuciánské dalo člověku kult předků a s ním i příslušný záhrobní aparát, taoismus v nejstarších dobách dal možnost vyžít se v magii a kouzelnictví, později, pod vlivem buddhismu, se přiblížil i určité formě náboženství / s chrámy, kultem světců a pod./. Podstatné je však to, že tu není transcendentního

ZÁDOST O SLOŽNÉ ZACHÁZENÍ

Nejsem donašeč ani pracovník kontroly, a to, co si zapisuji, je muzika, kterou si hrají na vrzajících hospodských židli. Jestli vypadám jako blbec, je to tím, že se moc rozhlíším. Děkuji.

boha a transcendentních sankcí. Číňané si nikdy nevytvořili pojem personifikovaného Boha. "Nejvyšší bytost" jim nehrázela "nebesa", čili příroda se její řád /tao/. Samozřejmě že i zde byli bozi a duchové, víly a geniové, ale ti byli jen o něco málo lepší než lidé, a také mohli velmi snadno "poklesnout" mezi lidi, a naopak lidé velmi snadno přecházeli do kategorie semíků. Existovalo dokonale prolínání tohoto a onoho světa a následkem toho i velmi familiární obcování mezi bohy a lidmi, kdy přímý styk se zcela podobala praxi v životě: zlé bohy /démony/ bylo nutné dary chlácholit, dobré udržovat v jejich lepkavosti. Tento ryse utilitární a formální postoj je přiznaný jak pro prostý lid tak pro vzdělance, pokud nebyli v těchto otázkách naprostými skeptiky nebo dokonce cyniky, a to je opětným dokladem základního zaměření čínského člověka na tento svět. Etika zde nebyla nikdy závislá na nadpřirozeně, ale na přirozenosti člověka. Kritériem, normou mravnosti byla shoda s nebeským řádem, přírodou. Mravní normy byly odvěké jako příroda sama, šlo tedy v podstatě o přirozenou morálku. Nebylo třeba žádné zvenčí dané konstrukce, náboženské ideologie. Ideíem mravnosti je být shodně s přirozeností, mravní zákony jsou tedy člověku inherentní a jejich závaznost vyplývá z nich samých. Zde si lze opět připomenout na příklad Kantu a jeho autonomní pojetí mravnosti, podle kterého je závislá na mravnosti, sobě samé. Kantův "kategorický imperativ" nepochází z racionálního uvažování, ale z oblasti rozumu nedostupných. Je to "vnitřní hlas v člověku", onen "mravní zákon ve mně", jímž se - podle Kantu - dostáváme do kontaktu s absolutem bez účasti rozumu. "Vědecké přesvědčení" zde musí ustoupit "přesvědčení mravnímu"; to svedá nekonečně hodnotu lidské osobnosti, spojuje ji s nekonečnem. Tím se ecitáme nápadně blízko s taoismem a jeho "splynutím s tao".

Protože Kant nemohl brát v úvahu intuitivní složku člověka, onen Bergsonův "uvědomělý instinkt", musil se nakonec uchýlit k "víře", k t.j.v. praktickému rozumu. Čína to měla daleko jednodušší a přirozenější: rozumová

spekulace a intuitivní "osvícení" jsou postaveny vedle sebe a se stejnou platností. Proto zde nebylo třeba žádné "spásné víry", ani v transcendentní či absolutní bytost, příroda a její řád, již je člověk homogenní součástí, stačila dát uspokojivou odpověď na vše, co je v člověku s kolem něho. Syntéza rozumu a intuice dávala nejlepší záruky pravdy. A protože zdroj a cíl všech hodnot byl zde, v tomto světě, nemohl se vyvinout ani základní předpoklad náboženství - zbožnost - vznikající z posvátné úcty k nadrozumné, nadmyslné a poznávací schopnostem se vymykající realitě.

To, co zde bylo o taoismu a konfucianismu řečeno, se ovšem týká převodní, čisté podoby těchto nauk, nikoliv jejich pozdější formy. Neboť jak víme, každá idea se dá zneužít a proměnit v rukou pochybných interpretů ve svůj vlastní paskvil. Podobnému osudu neúhly ani čínské nauky. Konfucianismus svým hierarchickým rozvrstvením lidí a striktním ritualismem se stal bází feudálního pořádku a státní politickou doktrinou, v oblasti filosofické pak v průběhu historie doménou učeného světa, povýšiv na první místo klasickou vzdělanost a úctu k minulosti. Kanonizací klasiků nabyl charakteru jediné pravé nauky, jež v nejširších vrstvách fungovala jako systém dogmatické morálky a zároveň jako účinný prostředek k omezení svobodného rozvoje lidské osobnosti a trvalá brzda pokroku. Taoismus na jedné straně vedl k magii a alchymii a k hledání elixíru života /číně/, jak soudí J. Needham ve svém mnohosvazkovém díle Historie vědy a civilizace v Číně, dal první podnět k vědeckému bádání v Číně/, na druhé straně z vulgarizováním zásady "nezasahování" vedl k pasivitě, lhostejnosti a rezignaci. Zásada o "míře věcí" se časem zvrhla v prostřednost, kompromisnictví a oportunismus, tolerance v pohodlný únik, zbabělost ve falešnou dobrotu. Tak se potvrdila slova autora Tao te čingu, že "lidská pobloudilost trvá od nepaměti".

Je pochopitelné, že konfucianismus se svým zdůrazňováním učenosti byl blízký většině vzdělanců, a to i předtím, než se stal státně uznávanou doktrinou. Avšak velké duchy, zejména básníky a umělce, lákal stejnou měrou nebo i silněji taoismus. Neboť konfucianismus, který svou dogmatickou rigidností otevíral cestu věcné střízlivosti, neosobnímu stylu, postupem doby notně vyústil v myšlenkové i umělecké sterilitě, zatímco taoismus byl svými anarchickými prvky uvolňující, hybnou silou, inspirátorem a nositelem změny ve sféře myšlenkové a umělecké i v oblasti společenské. Tak oba tyto systémy prolínaly a utvářely život čínského člověka od nejstarších dob až do doby moderní a jejich stopy nacházíme v celé čínské kultuře. Naštěstí přes všechny proměny jimiž taoismus prošel, vlastní slova "starého mistra" se dochovala neporušena, a jsou zde, aby mluvila sama za sebe.

LÁZEŇSKÁ ZDRAVOVĚDA

Dnešní člověk se spokojuje s tím, že prožívá většinu života všedním způsobem, považuje jej za předem ztracený. Své představy o životním stylu se pokouší realizovat jen v čase k tomu určeném - v čase svátečním. Dny a hodiny dělí na dobré a špatné, což odpovídá jeho způsobu myšlení. Jako by si neuvědomoval, že je nejen nemožné, ale i nevýhodné dělit dobro od zla. Jakoby neklid člověka na cestě k poznání nebyl neklidem lovců šelmy. Neklidem, kde zlo se snoubí s dobrou a utrpení s radostí. Naše návody a recepty by proto měly nést znak každodennosti.

Jak nekládat se svým organismem? Uvrhnout jej k askesi nebo jej obklopit přepychem? Všechna krajní řešení mi připadají poněkud otročká. Lépe je považovat tělo za slouhu. Chovat se k němu jak rozmarný vladař. Postěte ho, nechte ho mrznout a hestěte ho na čalouněných pohovkách. Pořáděte ho opijte ať vidí kdo tady poručí, a nabídněte mu vonnou koupel. Dbejte na to ať si nezvykne na to ani ono. Do té doby vás bude respektovat. Vyhovuje mu jen to na co si zvykne a po celou dobu co s ním trávíte se chystá na jediný zvyk-naprostou nečinnost. Zacházejte s ním v dobrém rozmaru - jde jen o to, aby sloužilo k vašim hrám.

Naléhavé sdělení Západní křesťanská civilizace již odkvetla; snad se v budoucnosti ukáže, že její nekládání k vůli

INZERCE

Urychleně najmeme na 24 hodin v roce některý hrad českého království, vhodný ke sněmování. Konrádovo předvedení v řetězech před Velkého Kašpara nelze donekonečna odkládat. Podmínka: do 60 km od Prahy, voda, lesy, koupání. Značka: "Prostorná sněmovní síň".

Nabídněte ke koupi nebo poskytněte informace o několikapetrových mísách na cukroví v jakémkoliv množství. Podmínka: tradiční materiál. Značka: "K výrobě domácích fontán".

Koupíme pětikolo, případně čtyřkolo s přívěsným vozíkem /košatinkou/, vhodné pro závod s vlakem na trati Kralupy/vlt. - Velvary. Dohoda s eventuálním výrobcem jistá. Značka: "Přívěsný vozík není podmínkou".

Dobře zaplatím tomu, kdo pronajme nebo poskytne informaci o koruně vzrostlého stromu vhodného k nocování, na méně frekventovaném místě bez výhledu na objekty postavené po roce 1850. Rozpětí závěsného lehátka 3,80 m, váha 78 kg, min. 6,5 m nad úrovní terénu. Podmínka: okolí Prahy nebo jižní Čechy. Značka: "Bříza a borovice vítána".

Najmeme ke stálému užívání místnost větších rozměrů se zvláštním vchodem nebo menší samostatný přístřešek v dosahu městské dopravy. Nutné opravy provedeme. Značka: "Pro loutkové divadlo".

Naléhavé sdělení jako odpovídající výraz naší doby

Doba vyprávění souvislých příběhů je dávno za námi; méně uznávanou skutečností je však to, že již minula i doba "moderních" literárních inovací - vnitřních monologů, časové i prostorové diskontinuity, prolínání různých časových rovin, odosobněné varianty "nového románu" atd.

Příběhy dnes již nelze vyprávět ani "moderní" formou - žádné se nestávají a nikdo by jim stejně nebyl ochoten naslouchat. Zůstala nám z nich jen chaotická tříst náhodných dojmů.

Naše pojetí reality přestalo být souvislé a jednosměrné. Od dob experimentální literatury dvacátých let se v něm objevila celá řada nových a hlubokých trhlín.

Statický a antropomorfní obraz boží zničil Nietzsche již v minulém století a v posledních padesáti letech učinily astronomie, biologie, psychoanalýza, kvantová fyzika a jiné oblasti lidské činnosti s archaickým názvem "věda" z našeho pojetí reality potrhanou síť; veškerý její obsah zmizí co nevidět v nenávratnu. Poznání je dnes něčím zcela jiným než v předcházejících desetiletích, i když současná filosofie tyto nové aspekty reality zatím téměř ignoruje.

Nové, v bolestech se rodící pojetí reality - dynamičtější, rozsáhlejší, relativnější, rozpornější, méně antropocentrické a méně přístupné dogmatickému kategorizování - vyžaduje nové přístupy i v oblasti komunikace. Rovina sdělnosti se značně posunula směrem k nescouzenosti, paradoxnosti, fragmentárnosti, víceznačnosti. Jen pomocí alogických postupů, alegorií a metafor lze prorazit hroší kůži vědomí a dostat se pod povrch. Jen tak lze z hloubek psyché uvolnit hojivé kolektivní archetypy.

Každá realita je jako fazetové oko hmyzu; ze střepe reality naší se však marně pokoušíme složit nějaký familiárnější obraz. Naše realita - toto zrcadlo krajiny ducha - začala praskat ve švech již v raném středověku; teprve v minulém a v tomto století jsme však

bezděky našli účinné prostředky jak ji rozbít na padrti. Ránu z milosti jí pak zasedila téměř apokalyptická jatka světových válek a koncentračních táborů.

Nemá nejmenší smysl nějak se utěšovat či zkoumat zdali jsme si právě toto přáli či nikoliv. Jsme postaveni před hotovou věc a lze na tom sotva co změnit. Jednotná, důsledná a obecně platná hodnotící koncepce se někdy někde na rozbité a blátivé cestě, kterou procházela naše civilizace, vytratila. Zdálo se jakoby jsme jí nějakou dobu ani nepostrádali, okouzlení krajinou, která při pohledu zdálekdy tolik přislibovala. Najít ji je již nad síly kohokoliv z nás; nezbyvá než si postupně vytvářet koncepci zcela novou.

Naše vědomí prochází obdobím velké expanze; je to jakási obdoba kosmického "big bangu". Rozlétlo se nekonečnými prostory kolektivního či univerzálního nevědomí a rozpouští se v něm. Na novou syntézu je gřejně ještě příliš záhy - něco se ale změnilo kolem nás právě tak jako v nás samých. Nebránme se této změně, nechme se jím unášet, vždyť nám nic jiného stejně nezbyvá. Pokusme se jen dát jím odpovídající výraz.

Co je vlastně naléhavým sdělením? Je jím pohled na svět či některou z jeho částí z neobvyklého úhlu či stanoviště. Zkoumavý pohled zpuchřelým okem sítě, ohledávání rozměrů jedné z trhlín v ochranné slupce naší reality.

Je jím důvěra v intuitivní a instinktivní síly naší osobnosti, obcházející vyhrcované vědomí ega, pohraďující racionálními konstrukcemi.

Naléhavá sdělení jsou záměrným využitím krátkých spojení našeho mozku, dávajících do souvislosti věci zdánlivě nespočetitelné. Tyto pečené souvislosti se pak stávají zdrojem neustálého údivu, který umožňuje nevědomí hrát v našem životě závažnější roli a formulovat jeho obsahy v postižitelných pojmech.

Jsou zároveň i hrou, zdánlivě bezúčelnou, protože zjevný účel hra nejen nepotřebuje, ale ani dost dobře nesnáší. Jsou hrou se slovy, abstraktními pojmy, vlastní důstojností na které nelpíme, a konvencemi doby, která si svůj pravý charakter neuvědomuje. Z tohoto hlediska jsou snad tyto - co do rozsahu skromné - literární útvary věrnějším zrcadlem duchovního schizmatu současnosti než rozsáhlé prozaické experimenty a novánové úvodníky.

Naléhavá sdělení jsou produktem každodenního života. Vznikají a jsou zaznamenávána v těch nejnepříhodnějších okamžicích: v přeplněných tramvajích, v klučné atmosféře laciných hospod, při mechanických přešvihcích, úkonech, za volanty automobilů na červených světlech křižovatek. Měly by být svědectvím o tom, že nic nepovažujeme za samozřejmé, jednou provždy dané, že chceme vidět věci tak, jako bychom je viděli poprvé, že nechceme a neumíme žít ve zvěčněném, funkčním a pragmaticky pojímaném světě.

Jednotlivá naléhavá sdělení či jejich části používáme rovněž jako základní stavební kameny rozsáhlejších písemných projevů, usilujících o komplexnější zrcadlový odraz rozpadající se struktury duchovních koncepcí této civilizace. Domníváme se, že v deformacích tohoto odrazu, vznikajících v našem nitru, se skrývá vysvobozující poznání.

Na ukázkou uvádím kombinaci 28 "naléhavých sdělení", na kterých se podílelo 8 "autorů".

Bys pak vysoko udělal jako orlice, nýbrž bys mezi hvězdami položil hnízdo své, i odtud strhnu tě, praví Hospodin

/Abdiáš, 4/

Motto: upadnout v zapomenutí je to
nejlepší, co může člověk v
životě potkat

...a nastalo jitro posledního dne

/tušení nás neklamalo/

Život je jen jedním z mnoha projevů toho, co nelze pojmenovat a
nejmenší myslitelnou jednotkou čehokoliv může být jedině celý vesmír.

Máme pocit, že nás někdo rozebírá a ze zahraničí si necháváme po-
sílat již jen vonná kuřidla. Poznatky čerpáme z čerstvého vzduchu a
důsledně, ale bezdůvodně vše znevažujeme. Ale teprve až nám budou chut-
nat pudinky v oranžových pilulkách, pak nám bude opravdu špatně.

Kámen je odvrácenou stranou lidské tváře, škoda, že nepromluví,
řekl by vše lépe. A pak se divte: chcete poznat svět, vždyť je to tak
lehké, ale vy jste tak těžcí!

Pohled otevřeným oknem lze bez obav srovnat s pohledem oknem za-
vřeným, a k životu člověka by stačilo uvědomovat si neexistující sku-
tečnosti. Vždyť i výťah, je-li správně seřizen, dopraví vás do zvole-
ného patra, pakliže zmáčknete příslušné tlačítko. Ale kdo se hlásí prv-
ní o slovo, ten v duši klidu nikdy nemívá.

Sklenice vína nás smiřuje s měsíčním světlem a pocit bezpečí, kte-
rý vzbuzuje bubláni pstruhového potoka, chladícího láhev moselského,
zbavuje úzkosti z působení zlých sil. Člověk, který nepotřebuje sám se-
be o svých jistotách neustále přesvědčovat, by neměl nejmenšího důvodu
brát pero do ruky, kdyby var vody v konvici na vařiči a zvuk poskakují-
cí pokličky nepřipomínal hrkot kočáru. Nezbyvá než vyděšeně vyskočit;
je to jako kdyby přijížděli investoři.

Je toto vše pronikání do tajuplných barevných hlubin ostrovní džung-
le? Nebo je chuť automatický pohyb? Jistým způsobem jsme již mrtvi, ale
není to znepokojující, neboť za této zcela nové situace to nemá nic spo-
lečného s ničím z tohoto ani onoho světa. Neumíte-li zamíchat kávu psa-
cím strojem, použijte plnicí pero! Vždyť i pro telefonický rozhovor
je příznačné, že zhusta můžete volaného slyšet, avšak nevidíte ho nikdy!

A tak chcete-li si ráno zabalit sebou na piknik svazek Chateaubri-
anda, rozhodněte se raději nakonec pro svazek ředkviček. I tak to bude
krásný den; trhejte šípky, procházejte se březovým hájem, pozorujte ara-
veniště. Na nic jiného už nebude čas, protože klapot víčka konvice s va-
řící vodou opět naznačí, že se blíží investoři. Tentokrát v Božkově par-
ním voze.

Objevení nového pokrmu jest pro blaho lidstva důležitější než objevení
nové hvězdy /Brillat-Savarin/

Naléhavé sdělení

Strach z výsměchu je stejně odporný jako hyenismus.

ANKETA NA TÉMA

"NÁPOJ, VE KTERÉM PŘEDKLÁDÁTE"

SAMI SEBE"

Představte si, že k vám přijde někdo s kým se nemůžete domluvit jinak než chuťovými vjemy. Je to člověk vám blízký a nechcete před ním nic tajit, ale naopak se otevřít. Jsou vám dostupné všechny myslitelné ingredience a technologie, Odpovězte na tyto otázky:

1. INGREDIENCE /V DÍLECH/
2. BARVA NÁPOJE
3. MNOŽSTVÍ, V KTERÉM BY MĚL BÝT PODÁVÁN
4. ZPUSOB SERVOVÁNÍ
5. PROSTŘEDÍ, V KTERÉM BY MĚL BÝT KONZUMOVÁN
6. TEPLOTA NÁPOJE

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Naléhavé sdělení

Složitý a nesložený je náš bůh, je nám neúplný v momentu, kdy se ustalí naše představa o něm - fixuje-li poutník obraz krajiny do svého mozku - tedy přesně neopak. Trvalost ve smyslovém jevu je mu cizí, pokud si jej nepleteme s některým z mnoha kroků, ve kterém přebývá v nejlepším případě jeho odlesk - ale i ten je schopen uvést nás do tranzu.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Naléhavé sdělení

Představa boha polykajícího prášky - jeden za druhým a neustále.
Při každém polknutí přivře jedno oko, nebo raději obě a pěkně sou-
hlasně.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Naléhavé sdělení

Přemýšlejme o tomto: "Čím mohl být, čím chtěl být slon? Toto fantastické /"fantastické"/ stvoření je pravděpodobně trochu nehotové, ale zároveň je třeba připustit, že při možné regresi z něj mohla /může/ být čajová konvice...

=====

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Cokoliv je zde, je i tam; to, co je tam, je i zde. Ten, kdo to, co je zde, považuje za něco odlišného od toho, co je tam, se bude se smrtí setkávat stále.

/Upanišáda Katha/

 Předmluva k českému překladu čtyř knih Carlose Castanědy

Charakteristickým rysem naší doby je skutečnost, že se nepoznáváme v zrcadle našich výtvorů. Ve snaze nalézt rozcestí na kterém jsme zbloudivili se obracíme pro věrný odraz jínem. Z tohoto hlediska je učení dona Juana, mudrce skouzelníka mexického indiánského kmene Yaqui, zachycené ve čtyřech knihách jeho dlouholetým žákem, americkým antropologem Carlosem Castanědou, mým největším objevem posledních let.

Šakobý se prolomily ledy. S přezíravou blahosklonností a pobavením jsme po staletí pohlíželi na duchovní výtvořky "primitivních národů". S rozvojem antropologie a etnografie - daným naší potřebou dozvědět se jinde to, co nám již naše vyčerpaná kultura nedokáže dát - jsme si však začali dávat z drobných střípků poznáníshu dohromady poněkud jiný obraz; C. Lévi-Strausse ještě nenašel a při svém přístupu ani nemohl najít svého dona Juana - i když mu patří nepochybné zásluhy za to, že upozornil na naše špatné svědomí ve vztahu k ostatním kulturám a civilizacím - a tak rozhodující krok učinil až Castaněda, protože - stručně řečeno - doba dozrála.

Rozdílné představy divochů o vesmíru jsme dlouhá staletí odmítali s pramělo odůvodněnou povýšeností. Argumentovali jsme především tím, že postrádají naší nejoblíbenější modlu-vědu; náš nejoblíbenější nástroj, chirurgický skalpel, jehož pomocí jsme bláhově zkoušeli proniknout do tajů věcí a sil, které jsme předem buď usmrtili nebo je vyřízli ze všech přírodních souvislostí. Věřili jsme, že i oni-naši mladší a méně "zkušení" bratři-přejdou jednou propast po visutém mostě racionalismu a dosáhnou tak bran říše pravého poznání.

A najednou se něco změnilo; snad se zborčil most nebo zmizela propast mezi racionálním a iracionálním. A tají i další ledy; kdo chce ještě dnes hovořit o jakémsi práhu reflexe, oddělujícího člověka od zvířete? Kam se vytratila naše ještě včera pevná jistota, že rozpoznáme mrtvé od živého? Je stále ještě problém počtu andělů na špičce jehly vysmívaným příkladem "zaostalosti" jisté doby? Jakýsi svěží vítr vyvrací hraniční sloupy, i když do světa politiky ještě nedovál.

Carlos Castaněda s konečnou platností ničí obecnou domněnku, že k vytvoření uceleného filosofického systému, velké abstraktní konstrukce - a k obecně platné filosofii života je zapotřebí existence společnosti, která má za sebou přinejmenším pátisícileté zázemí tradic, podchycených písmen. Ukazuje nám, že poznání není v žádném případě doménou těch společností, jejichž charakteristické znaky je řadí mezi "civilizace". Jeho dílo naznačuje, že oznání je mnohem univerzálnější a méně závislé na našich kritériích než jsme se dosud domnívali.

Jaký je však jeho učitel a co nového nám přináší? Hýří sarkasmem, moudrými výroky a postřehy, znějícími nezvykle našim uším, rozhazuje je bezstarostně kolem sebe plámy hrstmi se šokující marnotratností, a oplývá přitom jistotou, že se nikomu nevydává náhodně všanc, protože moudrost nebývá davem poznávána. A co víc, umí se ze srdce smát; jeho kašperství je však zjevné jen těm, kteří dorostli až k ledovcovým výšinám tohoto sebezáchovného umění. Kdoví, snad by se mohl stát Janem Křtitelem nového světa; takového světa, v jehož svěžím ovzduší by se mohl duch svobodně rozlétnout. Nutno ovšem podotknout, že není mágem, šamanem ani kouzelníkem v tom smyslu, v kterém mu rozumíme my. Má naopak o tomto umění, které nepochybně ovládá, poměrně nízké mínění a považuje ho jen za jakýsi nepříliš důležitý schůdek na cestě poznání, který lze překročit. Přesto však celá jeho životní filosofie je s magií neoddělitelně spjata; vždyť jeho svět je světem magickým, plný neproniknutelných, nepoznatelných a nevysvětlitelných záhad, znamení a předzvěstí; úkolem mudrce v takto pojímaném vesmíru, v kterém se jednotlivé světy na sebe vrství a vzájemně se prostupují, je správná interpretace těch znamení a předzvěstí, které je v silách člověka rozšifrovat. V jeho učení je samozřejmě obsažena i ~~jistá~~ značná dávka animismu, který jsme si navykli považovat za nejnižší formu religiozity; v podání dona Juana se však stává potřebným a velmi citlivým nást-

rojem a tak i v tomto ohledu budeme pravděpodobně cítit potřebu změnit svůj názor. Vše se v rukách dona Juana stává hodným pozornosti, jeho zrak objevuje krásu a význam ve všem čeho se dotkne, jeho mysl se neuzavírá všeoživujícími vlnám úžasu a údivu. Realita ve světě dona Juana není vůbec každodenní, ale je proměnlivá, jedinečná, okouzující, a zároveň plná nebezpečností pro ty, kteří ji nevěnují dostatek pozornosti, kteří nechtějí či neumějí brát v úvahu veškerou rozmanitost jejích aspektů.

Průchody do jiných, neméně reálných světů, do kterých nám dává nahlédnout, již nelze ničím uzavřít; jsou jako hluboké trhliny v bocích lodí s nákladem naší obecně přijímané reality, kymácející se bezmocně na rozbouraném moři. Svět na který jsme zvyklí se právě potápí.

Učení dona Juana je potvrzením našich "nejčernějších" obav; svět není vůbec takový jaký se nám jeví v úzkém paprsku našeho vědomí, ale spíše takový jaký prolíná z našeho nevědomí ve chvílích nedostatečné kontroly. V takových chvílích k nám promlouvají tajemné vesmírné síly, které jen zřídka dokážeme pojmenovat - na čemž ostatně nezáleží. Mnohem podstatnější je pohyb ve stejném směru jejich působení, jakési sledění či souznění s nimi. Vydat se na takto pojímanou cestu poznání a dostat se tak do kontaktu s mocnými a často i nebezpečnými silami, o jejichž záměrech se nic nedozvíme, je životním posláním bez nároků na odměnu. Je určeno jen odvážným a silným, jen těm, kteří ho dorostli, kteří jsou ho hodni. Ze všeho, co se od dona Juana dozvídáme, vyplývá naučení, že každý nepatrný kráček na této cestě je vykoupěn potem a krví. Síla promlouvající z jeho slov a především z jeho činů smete jak vodní příval chatrné hráze za kterými si již po staletí utkáváme síť, v které bychom tak rádi jednou provždy uvěznili statický obraz našeho malorozměrného, rozumem záměrně redukovaného světa.

Zdá se, že náš gigantický a předeem ztracený pokus o vtlačení "reality" do klece racionálních představ a pojmů /či pokus "vtisknout světu řád"/ právě ztroskotál. Máme zůstat na peluži potápějící se lodi nebo využijeme odvážného daru dona Juana, spustíme na rozbourané moře záchranný člun a pokusíme se podle mapy, kterou nám zanechal, proplout jako on úskalími? Vydáme se po stezce, kterou nám prošlapal v černé houštině iracionálních sil?

Zbavme se povýšenosti postavené na písku a připusťme, že není vůbec náhoda, že toto vše nám právě dnes musel říci příslušník "primitivního" indiánského kmene.

METÁNÍ KOZELCŮ

/jako prostředek transformace nálad a políček dotírajícímu egu/

Jeden metený kozelce /popřípadě i více/ lze doporučit ve všech situacích, které lze ve vztahu k vlastní osobě definovat jako trapné či rozpačité, a to nezávisle na míře zavinění. I když pochybuji, že se zmůžete na lepší gymnastický cvik než značně neumělý kotoul či kotrmelec, přenesení výsledný efekt ladění celé situace nejméně o oktávu výše, a to nejen pro vás, ale pro všechny zainteresované strany /nevýhodou je snad jen to, že zatahne do děje i náhodné svědky, i když nelze naštěstí očekávat, že by jejich reakce nabyla extrovertních podob/. I kozelce metený s bezpříkladnou neobratností však zasahuje cíl; je překvapivým činem, transformujícím problém do zcela jiných poloh, dovršující míru trapnosti na nejzašší míru /tím, že jí na druhé straně zdvojuje či umocňuje pouhým přesunem či předáním/; takovou míru, při jaké přestává být trapnost trapností a stává se něčím kvalitativně odlišným, rozvíjejícím jiné světy latentních možností. Zárodek poznání se může vyklubat ze skořápky, svět ztrnulé vážnosti zhroutit a nastavit svou odvrácenou tvář.

Každý systém je správný tím, co navrhuje, a chybný tím, co vylučuje
/Roger Callois/

Vyjimečný duchovní a psychologický dokument...předurčený ke slávě
/New York Times/

CARLOS CASTANEDA: UČENÍ DONA JUANA-CESTA K POZNÁNÍ U INDIÁNU YAQUI

Kniha byla poprvé publikována v USA nakladatelstvem "The University Press" v roce 1968. Český překlad byl pořízen z jedenáctého vydání nakladatelství Penguin Books Ltd.

Carlos Castaneda studoval na Kalifornské univerzitě v Los Angeles antropologii. Při sbírání informací o různých léčivých bylinách užívaných mexickými indiány v Sonore se seznámil se starým indiánem donem Juanem z kmene Yaqui. Kniha zachycuje pět let, které spolu tyto dva muži prožili jako učitel a žák. Následující dvě knihy, Oddělená realita a Cesta do Ixtlánu, byly rovněž vydány nakladatelstvem Penguin Books. Poslední knihou Carlose Castanedy, napsanou v roce 1974, jsou Příběhy o síle a moci.

Kniha je jak dílem etnografickým tak alegorií. Carlos Castaneda, pod vedením dona Juana, nás provází okamžikem soumraku, trhlinou v univerzu mezi světlem a tmou, do světa nejen odlišného od našeho vlastního, ale i se zcela odlišným řádem reality. K dosažení tohoto světa užíval Carlos Castaneda mescalito, yerba del diablo a humito - peyote, daturu a houby. Kniha však není pouhou rekapitulací halucinačních prožitků; cestovatele provázela ječná manipulace dona Juana a jeho interpretace zároveň dávaly událostem význam. Tyto události můžeme i my prostřednictvím čarodějova učně - poznat. Antropologie nás poučila, že na různých místech je svět odlišně definován. Není tomu jen proto, že lidé mají odlišné zvyklosti či věří v různé bohy nebo očekávají odlišné posmrtné osudy, ale spíše tím, že světy různých národů mají odlišné tvary. Už samotné metafyzické předpoklady se liší: čas netvoří nepřetržitý jednosměrný tok, příčiny a následky se nepodřizují aristotelské logice, prostor není totožný s euklidovskou geometrií, člověk se neliší od ne-člověka či život od smrti jak je tomu v našem světě. Něco o tvarech jiných světů jsme se dozvěděli z logiky domorodých jazyků, z mýtů a rituálů, které zaznamenali antropologové. Don Juan nás nechal nahlédnout do světa čaroděje kmene Yaqui; protože jeho svět vidíme pod vlivem halucinogenních substancí, přistupujeme k němu a chápeme jej jako realitu zcela odlišnou od jiných zdrojů. V tom právě spočívá zvláštní hodnota této práce. Castaneda správně předpokládá, že tento svět, přes všechny rozdíly v percepci, má svoji vlastní vnitřní logiku. Pokusil se vysvětlit tuto logiku zevnitř, ze svých bohatých osobních prožitků, které pod vedením dona Juana nabyl, aniž by se je pokoušel zkoumat v pojmech naší logiky. Skutečnost, že v tom nemohl zcela uspět, spočívá v limitech, které na percepci kladé naše kultura a řeč, nikoliv v limitech jeho osobnosti; ve svém úsilí přemostil svět kouzelníka kmene Yaqui s naším vlastním, svět vyjimečné reality se světem reality každodenní. Ústřední důležitost vstupu do jiných světů než je náš vlastní - a tedy i důležitost samotné antropologie - spočívá v tom, že taková zkušenost nám umožňuje pochopení, že i náš vlastní svět je jen kulturní konstrukcí. Prožívání jiných světů nám umožní spatřit náš vlastní svět takový jaký je; v prchavých okamžicích se nám pak může podařit zahlédnout jak asi vypadá svět skutečný - svět nacházející se mezi naší kulturní konstrukcí a ostatními světy. Moudrost a poesie dona Juana v nás probouzí vizi reality i nás samých a jako v každé správné alegorii se to, co lze spatřit skrývá v tom, kdo to vidí a není třeba žádných literárních komentářů.

Rozhovory Carlóse Castanědy s donem Juanem byly započaty ještě v době, kdy byl studentem antropologie na Kalifornské universitě v Los Angeles. Dlužíme mu mnoho za jeho trpělivost, odvahu i bystrozrak, který projevil při svém dvojitém učednictví. Ve své práci demonstroval základní dovednost dobrého etnografa - schopnost vstupu do cizího světa. Věřím, že cestu do tohoto světa našel ve svém srdci.

Walter Goldschmidt

Para mí solo recorrer los caminos que tienen corazón, cualquier camino que tenga corazón. Por ahí yo recorro y la única prueba que vale es atravesar todo su largo. Y por ahí yo recorro mirando, mirando, sin aliento.

Existují pro mne pouze cesty po stezkách srdce. Jen po takových cestuji a projít je v celé délce je jedinou hodnotnou zkouškou, kterou znám. A tak po nich cestuji až bez dechu se dívám a dívám.

don Juan

....nelze dosáhnout víc než určit začátek a směr nekonečně dlouhé cesty. Jákýkéliv nárok na systematickou a definitivní úplnost by byl přinejmenším sebeklesem. Jednotlivý student může dosáhnout dokonalosti pouze v subjektivním smyslu, a totak, že sděluje vše, co je schopen vnímat.

Georg Simmel

ÚVOD

V léte 1960, když jsem byl ještě studentem antropologie na Kalifornské universitě v Los Angeles, jsem si udělal několik výletů na jihozápad, abych shromáždil nějaké informace o léčivých bylinách, které v té oblasti indiáni užívají. Události, které popisují, se staly během jednoho z těchto výletů. Čekal jsem v jednom pohraničním městě na Greyhound bus a rozprávěl s přítelem, který mne při průzkumu doprovázel a pomáhal. Najednou se ke mně přítel nsklonil a pošeptal mi, že Štěřovlasý starý indián, sedící na nedaleké lavičce, se v léčivých bylinách dobře vyzná, a to především v peyote. Požádal jsem tedy přítele, aby mne představil.

Přítel starého indiána pozdravil a podal mu ruku. Cvilí spolu hovořili a pak jsem dostal od přítele znamení, abych k nim přišel. Přítel nás okamžitě nechal o samotě, aniž by nás nevzájem představil. Starý muž tím nebyl ani v nejmenším vyveden z míry. Řekl jsem mu své jméno a on se představil jako Juan a dodal, že je mi k službám. Hovořil velmi zdvořilou španělštinou. Z mé iniciativy jsme si podali ruce a pak jsme na chvíli zmlkli. Nebylo to napjaté mlčení, ale ticho, uvolněné a přirozené z obou stran. Snědý tvář a krk dona Juana byly plné vrásek, které prozrazovaly jeho věk, udivilo mne však jak pružnost a svalnatost jeho těla.

Pak jsem mu řekl, že se zajímám o léčivé byliny. O peyote jsem nevěděl prakticky nic, přesto jsem však předstíral, že o něm vím dost a dokonce jsem mu naznačoval, že by mohl mít z rozhovoru se mnou prospěch. Během mého žvanění pokyvoval pomalu hlavou a upřeně se na mě díval, neřekl však nic. Vyhnul jsem se jeho pohledu a stáli jsme tam v mrtvém mlčení. Pak přijel jeho autobus. Řekl nespěchanou a odešel.

Měl jsem trapný pocit, že jsem mu vyprávěl nesmysly a zároveň ve mně zůstalo něco nepříjemného z jeho pronikavého pohledu. Nic jsem se od něj nedozvěděl a přítel se mně snažil utěšovat. Vysvětlil mi, že starý muž hovoří málo a nerad se k něčemu zavazuje. Znepokojivý účinek tohoto prvního setkání však nebylo snadné zapomenout.

Zjistil jsem si kde don Juan žije a později jsem ho několikrát navštívil. Při každé návštěvě jsem se ho pokoušel přimět k hovoru o peyote, ale bezvysledně. Přesto se z nás však stali dobří přátelé a můj vědecký výzkum byl zapomenut nebo přinejmenším převeden do kanálů, které byly celé světy vzdálené od mých původních záměrů.

Přítel, který nás seznámil, mi později řekl, že se starý muž narodil v Arizoně, kde jsme se poznali, ale byl z indiánského kmene Yaqui ze Sonory v Mexiku.

Nejprve jsem dona Juana považoval jen za poněkud zvláštního muže, který měl určité znalosti o peyote a mluvil perfektní španělštinou. Lidé, s kterými žil, se však domnívali, že má jakési "tajné znalosti", že je "brujo". Španělské slovo brujo znamená v angličtině "medicína man", léčitele, čaroděje. Užívá se k označení člověka, který ovládá mimořádné - a to obvykle zlé - síly.

Znal jsem dona Juana déle než rok, než mne poctil svou důvěrou. Jednoho dne mi sdělil, že má jisté znalosti, které získal od svého učitele, svého "dobrodince", jak ho nazýval, který si ho vyvolil za učedníka. Don Juan mně tehdy oznámil, že on si za učedníka vyvolil mne, zároveň mne ale varoval, že pokud nabídku přijmu, budu se mu muset zcela odevzdat a že projdu tvrdým a náročným výcvikem.

Když hovořil o svém učiteli, používal slova "diablero". Později jsem zjistil, že "diablero" je termín používaný pouze sonorskými indiány. Označuje zlou osobu, která praktikuje černou magii a je schopna proměnit se ve zvíře - ptáka, psa, kojota či jiné stvoření. Při jedné z mých návštěv v Sonore jsem zažil podivnou věc, která dobře ilustruje indiánské pocity o diableros. Jel jsem v noci autem s dvěma indiánskými přáteli a uprostřed silnice jsem náhle spatřil zvíře, které vypadalo zdálky jako pes. Jeden z mých společníků řekl, že to není pes, ale obrovský kojot. Zpomalil jsem a zastavil u krajnice, abych si mohl zvíře dobře prohlédnout. Zůstalo ještě několik vteřin ve světle reflektorů a pak vběhlo do chaparralu /pozn.překl.: hustý porost, skládající se z křoví, trnitých stromů a neopadávajících dubů/. Byl to nepochybně kojot, ale dvakrát větší než obvykle. Po vzrušeném hovoru se moji přátelé shodli na tom, že to mohl být diablero. Rozhodl jsem se využít této zážitky k tomu, abych indiány v oblasti trochu vyzpovídal a dozvěděl se víc o jejich víře v existenci diableros. Hovořil jsem s mnoha lidmi, vyprávěl jim příhodu z noční jízdy a kladl jim různé otázky. Tři následující rozhovory ukazují, jaký postoj k problému zaujímal:

"Domníváš se, že to byl kojot, Choyi", zeptal jsem se mladého muže, když jsem dokončil svůj příběh.

"Kdo ví? Pes, nepochybně. Příliš velký na kojota"

"Myslíš si, že byto mohl být diablero?"

"Nesmysl. Nic takového neexistuje"

"Proč myslíš, Choyi?"

"Lidé si představují všelijaké věci. Vsadím se, že kdyby jsi zvíře chytil, tak by jsi se přesvědčil, že to byl pes. Jednou jsem potřeboval něco zařídít v sousedním městě a tak jsem vstal před rozedněním a osedlal koně. Na silnici za vesnicí jsem spatřil tmavý stín, který vypadal jako obrovské zvíře. Kůň se poplašil a vyhodil mne ze sedla. Byl jsem taky trochu vyděšený, ale pak se ukázalo, že ten stín byla žena, která šla taky do města".

"Znamená to Choyi, že v diableros nevěříš?"

"Dableros! Co je to diablero? Pověz mi, co to je!"

"Nevím Choyi. Manuel jel tu noc se mnou a řekl, že ten kojot mohl být diablero. Snad by jsi mi tedy mohl říci ty, co to je diablero?"

"Lidé tvrdí, že diablero je brujo, který se dokáže proměnit v co chce. Každý ale ví, že je to nepsný nesmysl. Staří lidé znají o diableros spousty příběhů. Mezi námi mladými ale nikoho takového nenajdeš".

"Co si myslíš, že to bylo za zvíře, doño Luz?", zeptal jsem se ženy středního věku.

"To ví s jistotou jen Báh, ale vyslím si, že to nebyl kojot. Jsou takové věci, které vypadají jako kojot, ale jsou něčím jiným. Běžel ten kojot nebo něco jedl?"

"Většinu doby stál, když jsem ho ale poprvé spatřil tak se mi zdálo, že něco jedl"

"Jsi si jist, že nenesl něco v tlamě?"

"Snad ano. Řekni mi ale jaký je v tom rozdíl?"

"Jestli měl něco v tlamě tak to nebyl kojot"

"A co to tedy bylo?"

"Muž nebo žena"

"Jak říkáte takovým lidem, doño Luz?"

Neodpověděla. Ještě chvíli jsem se vyptával, ale bez úspěchu. Nakonec řekla, že neví jak se takovým lidem říká. Otázal jsem se zda se jim říká diableros a ona odpověděla, že diablero je jen jedním z jmen, kterými je nazývají.

"Znáš nějakého diablara?", zeptal jsem se.

"Znala jsem jednu ženu", odpověděla. "Zabili ji. Stalo se to když jsem byla ještě malá. Proměňovala se ve ženu. Jednou v noc přišla do domu jednoho bílého muže a ukradla sýr. Běloch zastřelil psa brokovnicí a v ten samý okamžik zemřela ta žena ve své chatrči. Její příbuzní se dohodli a žádali na bílém muži náhradu. Běloch jim vyplatil slušný obnos".

"Jak po něm mohli požadovat náhradu, když zabil jenom psa?"

"Příbuzní říkali, že běloch věděl, že to nebyl pes, protože u toho byli ještě jiní lidé a ti viděli jak se pes postavil na zadní nohy a natáhl se pro sýr, který visel na provaze ze střechy. Na zloděje tam už čekali, protože se jim ztrácel sýr každou noc. Běloch zabil zloděje a věděl, že to není pes".

"Jsou ještě dnes nějakí diableros, doño Luz?"

"Tyhle věci se drží v tajnosti. Říká se, že už nejsou, pochybuji však o tom, protože každý diablero musí naučit někoho jiného všemu, co zná. Diableros mají své vlastní zákony a tenhle je jedním z nich".

"Co si myslíš o tom zvířeti, Genaro?", zeptal jsem se jednoho starce.

"Byl to zateulany pes z nějakého ranče, co jiného?"

"Nemohl to být diablero?"

"Dablero? Zbláznil jsi se! Žádní nejsou!"

"Znamená to, že nejsou žádní dnes nebo že nebyli nikdy?"

"Kdysi snad byli, alespoň se to tvrdí. Každý o nich slyšel. Lidé z nich však měli strach a tak je všechny zabili".

"Kdo je zabil Genaro?"

"Všichni lidé knene. Poslední diablero, kterého jsem znal, se jmenoval S... Zabil svých čáry tucty, možná i stovky lidí. Lidé se dali dohromady, jednou v noci ho překvapili a zaživa upálili."

"Jak je to dlouho, Genaro?"

"Stalo se to v roce 1942"

"Byl jsi u toho?"

"Ne, ale lidé o tom stále ještě mluví. Tvrdí, že po něm nezbyl žádný popel, ačkoliv hranice byla z čerstvého dřeva. Zůstala prý jen velká mastná skvrna".

Ačkoliv don Juan definoval svého dobrodince jako diablera, nemínil se nikdy o místě, kde nabyl své znalosti, ani neidentifikoval svého učitele. O svém osobním životě vyprávěl vůbec jen velmi málo. Dozvěděl jsem se jen to, že se narodil na jihozápadě v roce 1891; že strávil většinu života v Mexiku ~~středoamerickém~~; že v roce 1900 byla jeho rodina poslána mexickou vládou do vyhnanství do středního Mexika s tisíci dalšími indiány ze Sonory; a že žil ve středním a jižním Mexiku až do roku 1940. Z toho vyplývá, že poměrně dost cestoval a jeho znalosti mohly být tudíž produktem mnoha vlivů. Sam sebe sice považoval za sonorského indiána, nemohl jsem si však být jist, zda mohu celý kontext jeho znalostí umístit do kultury indiánů ze Sonory. Není ovšem mým cílem určovat v této knize jeho přesné kulturní milieu.

Nastoupil jsem u něho do učení v červnu 1961. Již před tím jsem se s ním setkával při různých příležitostech, ale vždy jen v roli antropologického pozorovatele. V průběhu těchto prvních setkání jsem si tajně dělal poznámky. Později, spoléhajíc na svou paměť, jsem podle těchto poznámek celou ~~skupinu~~ konverzaci rekonstruoval. Když jsem pak nastoupil jako učen, přestala mi má metoda zachycování poznámek vyhovovat, protože naše konverzace zabíhaly do mnoha oblastí. Tehdy mě don Juan povolil - ačkoliv silně protstoval - si otevřeně zaznamenávat vše co řekl. Nikdy jsem z něj však nevymohl souhlas k pořizování fotografií a magnetofonových záznamů.

Učil jsem se u něho nejprve v Arizone a pak v Sonore, kam se v průběhu mého učení přestěhoval. Zvolil jsem si metodu občasných návštěv, vždy na několik dní. Návštěvy byly stále častější a delší během letních měsíců 1961, 1962, 1963 a 1964. Retrospektivně se domnívám, že tato metoda nebyla nejšťastnější, zpoždovala vývoj plného odevzdání se a zabránila, aby byl výcvik plně úspěšný. Z mého osobního hlediska mi však tato metoda umožnila zůstat alespoň částečně nezainteresován a tak mi zůstal uchován smysl pro kritické hodnocení, což by nebylo bývalo možné, kdybych se učil nepřetržitě, bez přestávek. V září 1965 jsem se učenství dobrovolně vzdal /pozn.překl.: psáno před rokem 1968, protože v tomto roce se Castaneda k donu Juanovi opět vrátil a pokračoval v učení/.

V zimě 1965-6 jsem poprvé začal uvažovat o zpracování svých poznámek nějakým systematictější způsobem. Data, která jsem sesbíral, byla poměrně obsáhlá a byla směsí všemožných informací. Začal jsem tedy tím, že jsem se pokusil nastínit si nějaký klasifikační systém. Rozee dělil jsem data do oblastí příbuzných konceptů a procedur a uspořádal jsem pak oblasti hierarchicky podle subjektivní důležitosti - to znamená podle toho, jaký na mne měly vliv. Tímto způsobem jsem dospěl k následující klasifikaci: užívání halucinogenních rostlin; procedury a formule užívané v kouzelnictví; získávání objektů moci a manipulace s nimi; používání léčivých bylin; písně a legendy.

Když jsem se pak zabýval fenoménem, který jsem prožil, uvědomil jsem si, že jsem při svých pokusech o klasifikaci nevytvořil nic víc než inventář kategorií; jakákoliv snaha o dokonalejší schéma by měla za výsledek jen komplexnější inventář, a to nebylo to, čeho jsem chtěl dosáhnout. Cítil jsem silnou potřebu pochopit, co jsem vlastně prožil a došel jsem k názoru, že don Juanovo učení byl koherentní systém víry, doplňovaný pragmatickými a experimentálními metodami. Od první hodiny

u dona Juana bylo evidentní, že jeho učení nepostrádá vnitřní soudržnost. Jakmile se jednou rozhodl zasvětit mne do svých znalostí, postupoval v uspořádaných stupních. Objevit v celé věci řád a pochopit ho však byl velmi obtížný úkol.

Mé potíže s pochopením tohoto řádu se dají zřejmě vysvětlit skutečností, že jsem byl po čtyřech letech učení prakticky stále ještě začátečník. Bylo mi jasné, že znalosti dona Juana i metoda jejich přenosu byla totáž jako u jeho dobrodince; mé potíže s pochopením musely být podobné těm, s kterými se kdysi setkával don Juan sám. Často na to při náhodných komentářích narážel. Tyto komentáře mne utvrdily ve víře, že pro kteréhokoliv začátečníka - ať už indiána nebo bělocha - nebylo čarodějnictví pochopitelné jen na základě vnější charakteristiky fenoménu, který prožíval. Já sám jsem - jako západní člověk - považoval tyto charakteristiky za natolik bizarní, že bylo nepochopitelné vysvětlit je v pojmech každodenního života. Byl jsem tak přinucen k závěru, že jakákoliv snaha o klasifikaci mých polních dat pomocí vlastních termínů by nebyla k ničemu.

Bylo mi jasné, že znalosti dona Juana musejí být zkoumány v jeho vlastních pojmech, tak jak jim rozuměl on sám; pouze tak se mohly stát evidentní a přesvědčivé. Když jsem se však pokoušel smířit vlastní hlediska s hledisky dona Juana, zjistil jsem záhy, že pokoušel-li se vysvětlit své znalosti, byl nucen užívat koncepty, které pro něho samotného byly "nesrozumitelné". Mojí první úkol bylo tedy určit jeho řád konceptualizace. Začal jsem se tedy ubírat tímto směrem a brzy jsem zjistil, že don Juan kladl zvláštní důraz na jednu oblast svého učení - na užívání halucinogenních rostlin. Na základě tohoto poznání jsem revidoval dosavadní schéma kategorií.

Don Juan užíval - odděleně a při různých příležitostech - tři halucinogenní rostliny: peyote /*Lophophora williamsii*/, Jimsonův plevel /*Datura innoxia* syn. *D. meteloides*/ a houby /snad *Psilocybe mexicana*/. Již před svými styky s evropany znali indiáni halucinogenní vlastnosti těchto třech rostlin a využívali je k zábavě, léčbě, čarodějnictví i k dosahování stavů extáze. V specifickém kontextu svého učení spojoval don Juan užívání *Datury innoxie* a *Psilocybe mexicana* se získáním moci, kterou nazýval "spojenec". Užívání *Lophophory williamsii* spojoval se získáváním moudrosti neboli se správným způsobem života.

Důležitost těchto rostlin spočívala podle dona Juana v jejich schopnosti produkovat stavy zvláštního vnímání v lidském organismu. Nazýval je stavy "vyjimečné reality" v protikladu k realitě každodenního života. V kontextu znalostí dona Juana byly tyto stavy považovány za skutečné, ačkoliv se jejich realita od běžné reality velmi lišila.

Don Juan věřil, že tyto stavy vyjimečné reality jsou jedinou formou pragmatického učení a jedinými prostředky k získání moci. Často vzbuzoval dojem, že jiné části jeho učení jsou na rozdíl od získání moci méně důležité, vedlejší. Toto hledisko prostupovalo vším vztahem dona Juana ke všemu, co nebylo se stavy vyjimečné reality přímo spojeno. V mých polních poznámkách jsou roztroušeny reference o tom, jak don Juan cítil. V jednom rozhovoru na příklad tvrdil, že určité objekty obsahují jisté množství moci samy o sobě. Ačkoliv sám k objektům moci žádný respekt neměl, tvrdil, že jsou často používány jako pomůcky menšími brujos. Často jsem se ho na tyto objekty vyptával, zdálo se však, že ho diskuze o nich ani v nejmenším nezajímá. Když jsem na ně při jiné příležitosti opět zavedl řeč, zdráhavě souhlasil, že mi o nich něco řekne.

"Existují jisté objekty, které jsou prostoupeny mocí", začal. "Existují tucty takových objektů a mocní muži je za pomoci přátelských duchů využívají. Tyto objekty jsou však jen nástroji - nikoliv obyčejnými nástroji, ale nástroji smrti. Nemají žádnou moc, aby mohly člově-

ka poučit. Nacházejí se v říši válečných objektů určených k svárům a sporům; jsou stvořeny k zabíjení, k vrhání".

"Co je to za druh objektů, done Juane?"

"Nejsou to skutečné objekty, jsou to spíše typy moci"

"Jak je možné tyto typy moci získat, done Juane?"

"To závisí na druhu objektu, který chceš"

"Kolik druhů je?"

"Již jsem řekl, jsou jich tucty. Vše se může stát objektem moci"

"Které jsou ale nejmocnější?"

"Moc objektu závisí na tom, kdo je vlastní, na typu člověka, kterým je. Objekt mocí využívaný menším brujo je jen žertovný předmět; na druhé straně silný a mocný brujo dodává svým nástrojům sílu"

"A které objekty moci jsou nejběžnější? Kterým dávají brujos přednost?"

"Žádným. Všechno jsou objekty moci, všechny jsou stejné"

"Máš sám nějaký, done Juane?"

Neodpověděl, jen se na mě podíval a usmál se. Dlouhou dobu bylo ticho a já jsem si pomyslel, že ho moje otázky nudí.

"Pro tyto typy moci existují jistá omezení", pokračoval. "Jsem si jist, že by jsi to ještě nepochopil. Trvalo mě téměř celý život, než jsem přišel na to, že samotný spojenec dokáže odhalit veškerá tajemství těchto nižších moci, a že je považuje za dětinské. Kdysi jsem ale mívával takové nástroje, to jsem byl ještě hodně mladý".

"Jaké jsi měl?"

"Maiz-pinto, krystaly a peří"

"Co je to maiz-pinto, done Juane?"

"Malé kukuřičné zrno, které má uprostřed červený proužek"

"Jen jedno zrno?"

"Ne, brujo jich musí mít čtyřicet"

"A k čemu jsou ta zrna dobrá, done Juane?"

"Kterékoli z nich dokáže zabít člověka jen tím, že se mu dostane do těla"

"A jak se tam dostane?"

"Je to objekt moci a jeho moc spočívá mezi jinými věcmi v tom, že dokáže do těla vstoupit"

"A jak v těle působí?"

"Samo se do těla vnoří a usadí se na prsou nebo ve střevech. Člověk onemocní a není-li brujo, kterého si zjedná na pomoc, silnější než kouzelník, který vše způsobil, do třech měsíců zemře"

"Existuje nějaký způsob jak mu pomoci?"

"Jediný způsob je zrno vysát, ale je jen málo brujos, kteří to svedou. Většina jich sice zrno vysaje, ale pak se ho nedokážou zbavit a sami zemřou"

"Jak se ale dostane zrno do těla?"

"K tomu ti musím nejdříve něco říci o čárech s kukuřicí, což je jedno z nejmocnějších kouzel, které znám. Dělá se s dvěma zrny. Jedno z nich se vloží do čerstvého poupěte ~~zlaté~~ žluté květiny. Poupě se pak položí na místo, kde se může dostat do kontaktu s obětí, na příklad na cestu, po které každý den chodí. Jakmile oběť na zrno šlápne nebo se ho jakkoliv dotkne, začne kouzlo působit a zrno se vnoří do těla."

"Co se stane se zrnem, jakmile se ho člověk dotkne?"

"Veškerá jeho moc vstoupí do člověka a zrno se osvobodí. Stane se z něj obyčejné zrno a dá se s ním pak udělat cokoliv. Nejlepší je odhodit ho někam, kde ho může znítka seznátnout nějaký pták"

"Může nějaký pták zrno seznátnout dříve než se ho oběť dotkne?"

"Ne. Žádný pták není tak hloupý, tím si můžeš být jist, bude se od něj držet pěkně daleko"

Don Juan pak popsal kompletní proceduru, kterou se tyto zrna získávají.

"Musíš mít neustále na paměti, že maiz-pinto je jen nástrojem, ni-

koliv spojencem", řekl. "Jakkoli si tento rozdíl uvědomíš, nebudeš mít žádné problémy. Bylo by však bláhové, kdyby jsi považoval pouhý nástroj za něco vyššího".

"Jsou některé objekty moci stejně mocné jako spojenec?", zeptal jsem se.

Don Juan se opovrhlivě usmál a pak odpověděl. Zdálo se, že ho stojí značné přemáhání chovat se ke mně trpělivě.

"Maiz-pinto, krystaly a peří jsou ve srovnání se spojencem pouhé hračky", řekl. "Tyto objekty moci jsou nezbytné jen tehdy, nemá-li člověk žádného spojence. Hnat se jinsk za nimi je ztráta času, zvláště pro tebe. Měl by jsi se raději pokusit získat spojence; podaří-li se ti to, bude ti okamžitě jasné to, co ti teď vyprávím. Objekty moci jsou jen dětskou hrou".

"Nepochop mně špatně, don Juan", protestoval jsem, "chci mít spojence, ale zároveň chci poznat vše, co je možné. Sám jsi přece řekl, že vědění je moc".

"Ne", řekl důrazně. "Moc spočívá v druhu vědění, které kdo má. Jaký má smysl znát věci, které jsou bezcenné?"

V systému víry dona Juana znamenalo získání nějakého spojence výlučně využití stavů vyjímajících reality, které ve mně vytvářel pomocí halucinogenních rostlin. Věřil, že soustředěním na tyto stavy a vynecháním jiných aspektů vědění by mne mohl naučit souvislému pohledu na fenomény, které jsem prožil.

Rozdělil jsem proto knihu na dvě části. V první části prezentuji výběr z mých polních poznámek, které se týkají stavů vyjímajících reality, kterými jsem během svého učení prošel. Při uspořádávání poznámek za účelem kontinuity vyprávění jsem musel občas porušit chronologickou návaznost událostí. Stavů vyjímajících reality jsem vždy popisoval až několik dní poté, co jsem je prožil; počkal jsem si až jsem byl schopen přistupovat k nim klidně a objektivně. Moje rozhovory s donem Juanem však byly zaznamenávány vždy hned poté, co kním došlo. Proto mé zprávy o těchto rozhovorech někdy předcházejí úplným popisům prožitků.

Polní poznámky zachycují subjektivní verzi mých prožitků. Tato verze je prezentována právě tak jak jsem ji vyprávěl donu Juanovi, který téměř vždy požadoval kompletní popis každého prožitku. V době jejího zápisu jsem pak přidával náhodné detaily, jak jsem se snažil zachytit celkovou atmosféru každého stavu vyjímajících reality. Chtěl jsem popsat emocionální stránku věci tak úplně jak jen bylo možné.

Polní poznámky rovněž vrhají světlo na obsah víry dona Juana. Dlouhé stránky otázek a odpovědí mezi donem Juanem a mnou jsem zhuštil, abych se vyhnul opakování. Jelikož jsem však chtěl zachytit povšechnou atmosféru, v které se naše rozhovory odehrávaly, vypustil jsem pouze dialogy, které podle mého názoru k pochopení jeho cesty k poznání ničím nepřispěly. Informace, které mně don Juan poskytoval, byly vždy sporné a na každou jeho odpověď vždy připadaly hodiny mých dotazů. Přesto se ale naskytly nesčetné příležitosti, v kterých mohl své názory bez zábrán vyjádřit.

V druhé části knihy prezentuji strukturální analýzu vytaženou výhradně z dat použitých v první části. Pomocí těchto analýz se snažím dokázat tato tvrzení: 1. don Juan prezentoval své učení jako systém logického myšlení 2. systém měl smysl pouze tehdy, byl-li zkoumán ve světle strukturálních jednotek. A za 3. systém byl vyvinut k tomu, aby dovedl učně ke takové rovině konceptualizace, která by vysvětlovala řád prožitého fenomenu.

V mých poznámkách o první lekci s donem Juanem je datum 23. června 1961. Toho dne jsem se začal učit. Dona Juana jsem sice viděl již několikrát předtímto datem, vždy však jen v roli pozorovatele. Při

každé příležitosti jsem ho žádal, aby mně dal lekce o payote a on pokaždé moji žádost ignoroval, nikdy však přímo neodmítl a já si jeho nerozhodnost interpretoval jako náchylnost k tomu, že se rád nechávé přemlouvat.

Při první lekci mi dal najevo, že o mé žádosti uvažoval a rozhodl se jí vyhovět za předpokladu, že mám jasnou mysl a sleduji nějaký účel, který má vztah k tomu na co se budu ptát. Nebylo pro mne možné tyto podmínky splnit a tak jsem ho požádal, aby mně dal informace o payote pouze jako prostředek k vytvoření vzájemného komunikačního spojení. Domníval jsem se, že jeho oboznamenost s tímto subjektem by mohla být příčinou jisté otevřenosti, která by mi k jeho znalostem o vlastnostech rostlin umožnila přístup. Don Juan však interpretoval moji žádost doslovně a měl v úmyslu zabývat se pouze učením o pyote.

Pátek, 23.června 1961

"Budeš mne učit o payote, done Juane?"

"Proč chceš podstoupit takové učení?"

"Skutečně rád bych se o něm všechno dozvěděl. Není to dost dobrý důvod?"

"Ne! Musíš pátrat ve svém srdci a zjistit proč se chceš jako ty chce takové věci věnovat"

"A proč jsi se o něm učil ty, done Juane?"

"Proč se na to ptáš?"

"Mám možná stejné důvody"

"O tom pochybuji. Já jsem indián. Nepoužívám stejných stezek"

"Jediný důvod, který mám, je ten, že se chci o payote všechno dozvědět. Ujistuji tě, done Juane, že nemám žádné špatné úmysly"

"Věřím ti. Vykouřil jsem tě"

"Prosím?"

"Na tom teď nezáleží, prostě znám tvé úmysly"

"Znamená to, že jsi mne prohlédl?"

"I tak by se to dalo říci"

"Budeš mne tedy učit?"

"Ne!"

"Protože nejsem indián?"

"Ne. Proto, že neznáš své srdce. Důležité je, aby jsi přesně věděl, čemu se chceš věnovat. Učení o "Mescalito" je vážným činem. Kdyby jsi byl indián, mohl by být tvá touha dostatečným důvodem, protože jen velmi málo indiánů má takovou touhu"

Neděle, 25.června 1961

V pátek jsem zůstal u dona Juana celé odpoledne. Chystal jsem se odjet asi v 7 večer. Seděli jsme na verandě jeho domu a já se rozhodl, že se ještě jednou zeptám, zdali si to nerozmyslel. Byl to již jen takový formální pokus a očekával jsem opět zápornou odpověď. Zeptal jsem se, zda by akceptoval moji touhu po vědění, kdybych byl indián. Dlouho přemýšlel, než odpověděl.

Nakonec řekl, že ano a počal celý problém rozvíjet. Pak poznamenal, že musím být od sezení na podlaze pořádně unavený a že jsem si správně měl nalézt místo /sitio/, kde bych mohl sedět, aniž bych nějakou únavu pocítil. Seděl jsem na podlaze celé odpoledne s kolennama téměř u brady a s rukama sepnutýma kolem lýtek. Setrvalo to řekl, uvědomil jsem si jak mě bolí záda a že jsem zcela vyčerpan. Čekal jsem, že mi vysvětlí, co měl na mysli, když hovořil o "místě", on se však o žádné vysvětlení ani nepokusil. Pomyslel jsem si, že měl snad na mysli změnu pozice a tak jsem vstal a posadil se blíž k němu. Můj pohyb vyvolal jeho protest a poznamenal, že místo znamená prostor, v kterém se člověk cítí přirozeně šťastný a silný. Poklepal na místo, kde seděl sám a řekl, že je to jeho vlastní místo. Pak dodal, že mně připravil hádanku, kterou musím rozluštit sám bez jakýchkoliv vodítek.

Problém nebyl skutečně snadný. Neměl jsem ani ponětí kde začít ani co měl přesně na mysli. Několikrát jsem ho žádal, aby mi alespoň naznačil, jak mám místo, na kterém se budu cítit silný a šťastný lokalizovat. Tvrdil jsem, že nevím co mám vlastně řešit, protože jsem problém nepochopil. Poradil mi, abych se po verandě procházel, dokud své místo nenajdu.

Vstal jsem a začal chodit po podlaze verandy. Za chvíli jsem se začal cítit hloupě a tak jsem se zase posadil.

To ho zřejmě rozladilo a obvinil mne, že jsem ho neposlouchal a že se zřejmě nechci nic naučit. Ze okamžik se uklidnil a vysvětlil mi, že na každé místo se hodí k tomu, aby na něm člověk seděl či pobýval, a že v prostoru verandy se nachází jen jedno jediné místo, které je pro mne skutečně dobré. Mým úkolem je nalézt ho a odlišit ho tak od ostatního prostoru verandy. Běžnou metodou je "pročítat" všechna možná přístupná místa až budu moci s jistotou určit to pravé.

Argumentoval jsem tím, že veranda sice není tak velká /4x3 m/, počet možných míst je však přesto značný a propátrat všechna taková místa je časově příliš náročné a jelikož ani nespecifikoval rozměry hledaného místa, mále být počet možností nekonečný. Mé argumenty však byly zcela marné. Vstal a ostře mne varoval, že mně to klidně může trvat celé dny, ale nepodaří-li se mi problém vyřešit tak mohu klidně odejít, poněvadž v takovém případě mi nemá co říci. Ještě zdůraznil, že on sám myslí, kde se mé místo nachází, takže mu nemohu lhát; řekl, že tohle je jediný způsob jak může přijmout moji touhu poučit se o Mescalitovi. A ještě dodal, že nic v jeho světě se nedává darem a k učení vede jen tvrdá cesta.

Obešel dům a vešel do chaparralu, aby se vymočil. Zadními dveřmi pak vešel přímo do domu a nechal mne samotného.

Pomyslel jsem si, že zadání úkolu nalézt šťastné místo bylo jen způsobem jak se mne zbavit, přesto jsem však vstal a začal přecházet po verandě sem a tam. Nebo bylo jasné a vše na verandě i mimo ní bylo dobře viditelné. Chodil jsem po verandě dobrou hodinu, nestalo se však nic, co by mi pomohlo místo lokalizovat. Cítil jsem se chozením již dost unaven a tak jsem se na chvíli posadil. Po několika minutách jsem vstal a posadil se o kus dál, pak ještě dál, a znovu a znovu, dokud jsem polosystematicky nepokryl prakticky celou podlahu. Pokoušel jsem se "cítit" rozdíly mezi jednotlivými místy, ale protože jsem postrádal kriteria diferenciacce, cítil jsem, že je to ztráta času. Přesto jsem vytrval; mojí racionalizací bylo, že jsem přijel z velké dálky, abych se s donem Juanem setkal a že jinak nemám na weekend stejně nic na práci.

Lehl jsem si na záda a ruce jsem si dal pod hlavu jako polštář. Pak jsem se převrátil na břicho a koulel se tímto způsobem po podlaze. Poprvé jsem měl pocit, že jsem objevil jakési vágní kritérium - když jsem ležel na zádech, cítil jsem se tepleji.

Pak jsem se začal koulet nazpátek tak, abych na všech místech kde jsem při cestě tam ležel na břicho ležel při cestě zpět na zádech a naopak. Zakusil jsem podobné pocity tepla a chladu v závislosti na mé pozici, mezi jednotlivými místy však nebyl žádný rozdíl.

Pak jsem dostal nápad, o kterém jsem se domníval, že je výtečný: místo dona Juana! Posadil jsem se na něj, pak jsem se na něj položil; nejprve na břicho, pak na záda, ale místo bylo jako všechna ostatní. Postavil jsem se. Měl jsem toho právě dost. Čtěl jsem se s donem Juanem navždy rozloučit, ale bylo mi trapné ho budit. Počítal jsem se na hodinky: byly dvě hodiny ráno! Koulel jsem se po podlaze již šest hodin.

V tom okamžiku don Juan vyšel a šel okolo domu k chaparralu. Pak se vrátil a zastavil se u dveří. Cítil jsem se hrozně deprimovaný a čtěl jsem mu říci něco nepěkného a navždy odejít. Pak jsem si uvědomil, že to není jeho vina; sám jsem se rozhodl dát se na takhle nes-

mysl. Řekl jsem mu tedy, že se mi to nepovedlo, že jsem se koulel po podlaze celou noc jako idiot a přesto jsem v jeho hádance nenašel žádný smysl.

Zasmál se a řekl, že ho to nepřekvapuje, protože jsem na to ještě nešel tím správným způsobem. Nepoužíval jsem zrak. To byla pravda, byl jsem si však jist, že řekl "cítit" rozdíl. Řekl jsem mu to, on však namítl, že cítit lze i očima pokud nehledí na věci přímo. Pokud jde o můj problém, pokračoval, nemám jinou možnost než ho vyřešit pomocí zraku.

Pak vešel do domu, byl jsem si však jist, že mě stále pozoruje. Jinak by mohl těžko vědět, že jsem ještě zraku nepoužil.

Začal jsem se znovu koulet, protože to bylo nejpoohodlnější. Tentokrát jsem si vždy položil bradu na ruce a pozoroval každý detail podlahy. Po nějaké době se tma okolo začala proměňovat. Když jsem se zaměřil na nějaký bod přímo přede mnou, stala se vnější oblast mého vidění jasně žlutozelená. Bylo to udivující. Začal jsem se pomalu plazit po podlaze, zrak upřený vždy na nějaký bod přímo přede mnou. Najednou zhruba vprostřed verandy jsem si začal uvědomovat další změnu. Poněkud napravo, ale ještě stále v dosahu zraku, se žlutozelená změnila na intenzivně fialovou. Soustředil jsem na to místo svou pozornost. Barva lehce vybledla, stále však byla po celou dobu co jsem jí věnoval pozornost, zřetelně fialová.

Označil jsem místo svým kabátem a zavolaal jsem dona Juana. Byl jsem neobyčejně vzrušen. Don Juan vyšel na verandu. Zdálo se, že to na něho neudělalo žádný velký dojem. Řekl mi, abych si na označené místo sedl a hlásil mu co cítím.

Nejdříve jsem se posadil, pak jsem se položil na záda. Stál vedle me a neustal se vyptávat co cítím; nepociťoval jsem však nic rozdílného. Asi patnáct minut jsem se pokoušel cítit nebo spatřit nějaký rozdíl, zatímco don Juan u mne trpělivě stál. Cítil jsem se znechuceně. Najednou se mi rozbolela hlava a začalo mi být pěkně špatně. Pomyšlení na mé nesmyslné snažení mne přivedlo až na okraj záchvatu vzteku. Vstal jsem.

Don Juan si musel mé hluboké frustrace povšimnout. Nesmál se a naopak velice vážně konstatoval, že chci-li se něco naučit, musím být na sebe tvrdý. Mám jen dvě možnosti, řekl: buď toho nechat a jít domů, a v tom případě se nic nenaučím nebo hádanku rozřešit.

Znovu zašel dovnitř. Chtěl jsem okamžitě odejít, ale byl jsem příliš unaven, než abych mohl řídit; kromě toho byly změny barev tak překvapivé, že jsem si byl jist, že se dají považovat za jisté kritérium. Snad se mi podaří zjistit ještě nějaké změny. Lehl jsem si tedy na břicho a začal znovu od začátku.

Tentokrát jsem se pohyboval rychleji, minul jsem místo dona Juana a začal zkoumat vnější okraj verandy. V jednom místě jsem zjistil další barevnou proměnu, opět na vnějším okraji zrakového rozsahu. Uniformní žlutozelená barva, která byla všude okolo se náhle v jednom místě změnila v ostrou barvu měděnky. Na okamžik tak zůstala a náhle se proměnila v jiný odstín. Sundal jsem si botu a označil jí toto místo a pak jsem pokračoval v kroužení dokud jsem nepropátral podlahu verandy ve všech směrech. Žádnou jinou barevnou proměnu jsem již neobjevil.

Vrátil jsem se k bodu označenému botou a prozkoumal ho. Místo bylo vzdálené asi půldruhého metru od místa, které jsem si označil kabátem, směrem na jihovýchod. Blízko něj byl hned vedle verandy velký kámen. Lehl jsem si na tomto místě na nějakou dobu na podlahu a zkoumal každý detail, nic zvláštního jsem však neobjevil.

Rozhodl jsem se vyzkoušet druhé místo. Přelezl jsem k němu po kolenou a chystal jsem se ulehnout na svůj kabát a v tom jsem pocítil zvláštní obavu. Byl to jakýsi fyzický pocit, jakoby něco tlačilo na můj žaludek. Vyskočil jsem a udělal krok vzad. Cítil jsem, že mi stojí vlasy na hlavě. Nohy byly lehce pokrčené, ruce jsem měl stuhle natažené před sebou s prsty roztáženými jako pařáty. Můj strach se ještě zvýšil, když jsem si svůj podivný postoj uvědomil.

Nimovolně jsem ustoupil a posadil se ke kamenu poblíž boty. Pokoušel jsem se přijít na to, co způsobilo můj strach. Domníval jsem se, že to muselo být z únavy. Byl již téměř bílý den, ale stále ještě jsem nepřišel na to, co ode mne don Juan požadoval.

Rozhodl jsem se zkusit to ještě jednou, naposled. Vstal jsem a pomalu došel k místu označenému kabátem a ihned jsem pocítil stejnou obavu jako předtím. Tentokrát jsem však vyvinul silné úsilí, abych se kontroloval. Posadil jsem se, pak si klekl, abych si mohl místo prohlednout, lehnout jsem si však nedokázal. Položil jsem tedy ruce na podlahu před sebe. Dech se zrychlil, a počal se mi zvedat žaludek. Měl jsem zřetelný pocit, že propadám panice a musel jsem sám se sebou podstoupit těžký boj, abych z místa neutekl. Pomyslel jsem si, že mne don Juan možná sleduje. Pomalu jsem se odplazil k druhému místu a opřel se zády o kámen. Chtěl jsem si na chvíli odpočinout a srovnat si myšlenky, ale záhy jsem usnul.

Don Juan stál u mne, něco hovořil a smál se. Probudil jsem se. "Našel jsi své místo", řekl.

Nejprve jsem ho nechápal, on mne však ujistil, že místo na kterém jsem spal, bylo oním sporným místem. Zeptal se jak se mi na něm spalo. Po pravdě jsem mu řekl, že nepozoruji žádný rozdíl.

Požádal mne, abych srovnal své pocity s těmi, které jsem měl na druhém místě. Chtěl, abych i na druhé místo sedl. Z nějakého nevysvětlitelného důvodu jsem měl z druhého místa takový strach, že jsem ho odmítl. Ujistil mne, že jen blázen by mohl nevidět rozdíl.

Zeptal jsem se, zdali mají obě místa nějaké zvláštní pojmenování. Odpověděl, že to dobré se nazývá sitio a to špatné nepřítel; dále řekl, že tato dvě místa jsou klíčem k lidskému osudu, a to zvláště pro člověka, který touží po poznání. Pouhý akt sezení na dobrém místě již vytváří vyšší sílu, nepřítel na druhé straně člověka zeslabuje a může ho dokonce i usmrtit. Tvrdil, že jsem si ztracenou energii doplnil tím, že jsem usnul na dobrém místě.

Řekl rovněž, že barvy spojené s oběma místy mají tutéž moc. Zeptal jsem se zdali jsou pro mne ještě jiná místa, než tato dvě, která jsem našel, a jestliže ano, tak jak je mohu najít. Don Juan odpověděl, že na světě je mnoho míst, která jsou srovnatelná s těmito dvěma, a nejlepším způsobem jak je objevit je zjištění jejich barev.

Nebylo mi stále jasné, zdali jsem problém doopravdy vyřešil a nebyl jsem dokonce ani přesvědčen, že zde vůbec nějaký problém byl; nemohl jsem se zbavit dojmu, že celý zážitek byl něčím vynuceným a svévolným. Bylo však jisté, že mne don Juan celou noc pozoroval a tak jsem se domníval, že si ze mne vystřelil a o místě na kterém jsem usnul pak tvrdil, že je místem, které jsem měl najít. Nedokázal jsem však najít žádný logický důvod k takovému jednání a když mne vyzval, abych usedl na druhé místo, nedokázal jsem to. Existovala zdejakási podivná propast mezi mým pragmatickým zážitkem obavy z "druhého místa" a mými racionálními vývody o celé události. Don Juan si byl na druhé straně však zcela jist mým úspěchem a v souladu s ním mně oznámil, že mně bude dávat lekce o peyote.

"Chtěl jsi, abych tě vyučoval o Mescalitovi", řekl. "Chtěl jsem si nejprve zjišťovat co v tobě je, aby jsi dokázal setkat se s ním tváří v tvář. Z Mescalita si nelze tropit beztestně legraci. Musíš umět kontrolovat své vnitřní síly. Nyní jsem si jist, že tvoji touhu po poznání mohu považovat za dobrý důvod k učení".

/POKRAČOVÁNÍ/

L I T E R Á R N Í

P Ě Í L O H A

I

Po mramorových schodech zvonivě poskakuje rozhozená hrst slatých a stříbrných mincí z měšce kteréhosi dobrotivého ducha, z hor se dunivě valí kamenná lavina, přetrhlý perlový náhrdelník dopadá na lesklé parkety prázdného tanečního sálu a měsíční paprsky na ztemnělou hladinu jen nepatrně rozčeřenou chladivým vánkem. A náhle bez přechodu, cosi se jevně a zkušeně začne dotýkat bolavých míst kdesi v kloubi a já zmateně klopýtám pod úhozy v klávesy duše do krajů nečekaně nabyté naděje a vykoupení.

II

Rád nechávám se jím za ruku uchopit a vodit po rozlehlých podzemních jeskyních či prosvětlených zámočkových komnatách s vysokou klenbou stropů a s okny dokořán v listoví rozložitých korun starých stromů. Někdy postávám jen na skále vysoko nad mořem, studeným větrem si nechám účesy rozházet a s rozkoší vdechujeme slaný, ostrý vzduch. Oblaka nad tímto obrazem věští bouři a déšť, i když se po pobledlé modři zatím prohánějí jen hutné šedivé mraky a zneklidnění ptáci. A pak běžíme po trevnatém, strnávém svahu vstříc nekonečným severským rovinám, nebo jen zvolna sejdem po širokém kamenném schodišti do prázdné, udržované francouzské zahrady, abychom usedli v některém skrytém zákoutí a zírali s údivem na mihotavé hry světla a stínů. Jindy kráčíme po pobřeží někde na Baltu, míjíme písčité duny a štíhlé borovice, vlny jsou mocně vzduté a drobně mrholí, břeh zcela pustý je a právě stáívá se, a tu nás touha přepadne po planoucím krbu a rozlehnutých svících prostorné jídelny se zútišními ovoce, lovné zvěře a patruhá, pečlivě vyvedených ve vlámském šerosvitu. Zbývá pak již jen cval v sedlech lehkonožných koní, krajinců mlh, bažin a rákosí, a dorazit až tam, kde čeká usmíření, a pokleknout u oltáře s pokorou bolestně nabytou.

A opět něco o Janu Legátkovi z Peček u Kolína!

Pokud si ještě vážení přátelé vzpomínáte, je to již několik dlouhých měsíců, co jsme od Honzy Legátka nedostali žádnou zprávu. Většina z nás si již, již myslela, že Honza opustil řady Lázeňských hostů. Po pravdě řečeno, tento pocit byl oprávněný, jelikož se Honza stavěl vždy velmi odtažitě k placení poplatků LH fondu. Jsem rád, že to mohu být zrovna já, který vám o činnosti Honzy může podat důležité zprávy.

Před několika dny jsem se snažil vyhnout dopravní kalamitě na silnici Počehrad-Praha. Vybral jsem si okresní silnici č.40 přes Nymburk. Při průjezdu Nymburkem mě upoutala podivná na překrásného draka, který se nádherně kolébal vzduchem nad nymburskou nemocnicí. Při zevrubnějším pohledu jsem zjistil, že z okna, kde byl uvázan konec drakovy poutací šňůry, visí robustní pruhy hedvábí s následujícími hesly: "Nekupujte zajíce v pytli, nýbrž v aseptických obalech z PVC", "Jednou měř a pak věř", "Oznamujeme, že už to není nutnost", "Severní fór znovu dobyt", "Pomoz i ty, všichni na jedno brdo a brdo na export!", nevydržel jsem nečinně okukovat a okamžitě jsem se informoval ve vrátnici na dotyčný objekt. Vrátný ani neprosluvil a otevřel zelenavo-modře minotající dno, ze které mi podal navštívenku JAN LEGÁTEK LH OHNE SRANDA. Legitimoval jsem se a po předložení Lázeňské akreditační karty jsem byl s úsměvem vpuštěn do prostoru nemocnice.

Honza ležel na Úrazovém odd. chirurgie. Službu konající sestra mě upozornila, že s Honzou mohu mluvit bez jakéhokoliv soucitu, jelikož je to tvrdý chlapík. Honzovi totiž amputovali obě dolní končetiny. Přivítal mě důstojně v modře povlečené posteli. Ostatních pět méně postižených pacientů zbožně citovalo z různých LH magazínů a očividně se vyhýbali pasáží o výrobě třaskových směsí. Povlečení jejich postelí bylo kombinováno z modrých a bílých čtvců a to podle toho kvantitativně, nakolik pacient zvládl taže lázeňské slovnosti. Honza mě pobídl, abych si sedl: "sedni si, mohl by tě bolet nohy, já nyní svoje nemám, tak mám čas trochu myslet na cizí. Po kratičké vítačí formulce mi Honza vypověděl svůj příběh.

Pokoušel se hledat nové formy lázeňského žití a jako jednu z důležitých součástí viděl rozvinutí manifestů do formy vyžralých disertačních prací. Jeho snahou bylo aplikovat perpetuální potenci energetických kvant síly zadržené v materiálu vagonu rychlíku po plánované kolizi s nově vytvořenou terénní vlnou. Tyto materiály by potom výtečně posloužily při výstavbě vysílacích věží obrovských výšek, čímž by se jasný hlas LH dostával do nejvzdálenějších koutů našeho okresu. Funkce těchto materiálů je vlastně lapidární, energie nárazem koncentrovaná v jedné straně materiálu je obrovská vzhledem k prostoru, který zaujímá. V případě dřeva je tato jedna strana tvrdší díla a pružnější nejprogresivnějších slitin dosud objevených. Použití tohoto materiálu vychází logicky lázeňsky z jeho vlastností. V případě vysoké vysílací věže se vítr okamžitě pokusí opřít se do čerstvého díla, nepochopitelná rezistence a změna vlastností známého materiálu vítr tak otráví, že si na nové se opírání do věže nechá zajít svoji agresivní chuť. Z mentality větru se pak dá vypočítat, kdy vítr prokoukne nový lidský fígl a vrátí se svůj nápor zopakovat. V této době se naplánují vysílací prázdniny a věž se v největší tichosti demontuje /cca jednou za 1903 let/. Vítr se tímto uvede do stavu zmatku a perioda jeho další návštěvy místa vzroste geometrickou řadou. Další nedezírnou výhodou tohoto materiálu je jeho přirozená architektonická variabilita, vzniklá při tříštivé metamorfoze vagonu. Podle velikosti třísek se dá montovat věž ve tvaru jehlanu, kvádra, pětibokého hranolu i výšebokého hranolu, vesměrné pojetí geometrie pak nutně připouští i tvar válce nebo secesní arabesky, jelikož vyšší geometrie vesmíru neuznává hrany, a rovinné útvary používá pouze k snažším výpočtům. Jenda se mi potom ještě pokusil úspěšně vyložit jediné nebezpečí projektu.

Pokud by někdo nevědomky před vysílačem pronesl slova "Vagone, vagone, ty starej lemons", potence energie se obrátí na opačnou stranu a věž se nutně zřítí. Tato přeměna probíhá v extrémně krátkém časovém úseku a oinizací okolního kyslíku vzniká beze zbytku ozón, který vybílí, lépe řečeno odbarví vše, co se včas nestáhne do uctivé vzdálenosti 12,73 m od kolizního epicentra. V menší míře tento jev používají na psychiatrickém odd. nymburské nemocnice pod názvem "Legátkovy šoky". Takovýto velmi zmenšený vysílač se postaví na hlavu pacienta s hlubokou duševní depresí. Konistický spouštěč je zde stereofonní magnetofon, který po spuštění mechanického odrecituje formuli "Vagone, vagone, ty starej lemons". V příštích okamžicích vznikne již popsáný jev, který v pacientově hlavě vybílí i ty nejčernější myšlenky. Musím zde předeslat, že tato kúra se v nymburské nemocnici provádí zatím jako poleprovozní experiment a proto se tam neahrne.

Potom se mi Honza přiznal, že se stal obětí vandalizmu. Při obhlídce svého vědeckého pole - trať Praha-Česká Třebová - vyhodil některý cestující z projíždějícího vaku prázdnou láhev od myrindy, která přihlížejícího Honzu zasáhla do spánkové kosti. Honza ztratil vědomí a jeho tělo se zhroutilo z náspu na trať. Příští rychlík Honzovi ujel obě nohy.

První dny prý byly těžké. Nyní však Honza zasvětil svůj čas opět vědě a utakového člověka jsou výsledky nasnadě. Opět se ukázala brilantnost jeho myšlenkových pochodů. Vychází nyní ze snahy Přírody o spravedlivou rovnováhu. Člověk, který je slepý má naopak kvalitnější sluch a cit v dalších čidlech oproti člověku vidícímu. Honza se tedy ve svém experimentu touto teorií řídí a předpokládá, že se jeho nemobilita vyrovná tím, že ho příroda obdaří křídly /ne revanš/. Jelikož lázeňští hosté jsou přírodě nejbližší v globálu, zapojil spolupacienty do kreativního procesu LH a společnými silami se nyní snaží spojit se s astrálními kódy Přírody, aby proces urychlili. Je pravda, že Honzovi již zárodky křídla narostly a to během 28 dnů od počátku experimentu. Jeho budoucí kariéra tím rychle nabyla konkrétních tvarů. Bude monopolním opravářem lázeňských draků, které se již nebudou muset pracně stáhnout dolů, ale Honza je v letu opraví v jejich přirozeném prostředí.

Musím říci, že mě Honza přesvědčil, že jeho dlouhá odmlka od LH činnosti byl jen dalším hlubším přístupem k naší problematice než jsme byli ochotni přiznat. Za zamyšlení to jistě stojí.

-fug- 18.5.79

Óda na některé latentní možnosti Boží

Větrným štetelem si malovat může
v lánech obilí či v rozkvetlých lukách,
ne zvony chrámů všech míst a dob
své hudební fantazie hrát,
z milostných letů vleštovek
si jemné ornamenty vyčítat,
a zápisník okamžitých nápadů
si z vln oceánů udělat.
A pak rozmrzele pootočit krasohledem
a jinou mozaikou se upoutat;
asyl svůj nelézat a tím i existenci
v duších lidí, zvířat, květin i stromů
a zhlížet se v nich jak v panteonu.

-fak-

Květomluva trochu přičísnutá

/Vybráno - a trochu zrychtováno - z knihy V. Mölzera
Moderní zahrada vydané ve Státním zemědělském
nakladatelství roku 1976/

Sedmikráska	- tvůj přirozený půvab mne vábí nejvíce.
Fiala zimní	- toužím po tobě.
Měsíček	- buď tebe nebo žádnou jinou.
Fialka	- věnuj mi srdce své.
Netřesk	- tys má naděje v lepší příští.
Malina	- stydiš se za svou lásku?
Platouch	- nebuď ukrutnice.
Karafiát červený	- bolí mne tvoje otálení.
Haceška	- trápiš mne velice.
Sléz	- krásou vynikáš, srdce máš však z ledu.
Růže červená	- náležím zcela tobě.
Růže bílá	- čisté svědomí nade vše.
Bez /šeřík/	- nenech mne dlouho čekat.
Zimoléz	- čím déle tě znám, tím více tě mám rád.
Plamének	- tys mou jedinou nadějí.
Brěsl	- vše pomine, láska má jen zůstane.
Myrta	- vítězství naší lásky skončí manželstvím.
Chudobka	- mnoho zderu.
Barvínek	- zkrátka mi budeš říkat starej.
Tulipán	- pýcha předchází pád.
Řeřicha	- čekám na tvé rozhodnutí.
Pivoňka	- jak jsi krásná.
Ocún	- vše na světě, i tvá krása jednou pomine.
Karafiát bílý	- nejistota je trepná, rozhodni se brzy.
Orlíček	- líbí se mi tvé mládí a odvaha.
Dívizna	- mám o tebe starost.
Kopretina	- moc se naparuješ, to ti nesluší.
Kosatec	- tiché vody břehy melou.
Konvalinka	- v mém srdci je tvůj obraz.
Jiřina	- popřej mi své lásky.

Fuchsie	- trápím se, protože ti nemohu vyjevit svou lásku.
Narcis bílý	- nějaká moc hrdá, co? Jsi směšná.
Narcis žlutý	- závidím každému pohledu. Jestli se ještě na někoho požíváš, budeš mít co dělat se mnou.
Lilie bílá	- skromnost a nevinnost tě zdobí.
Lilie červená	- jdeš po penězích. Nech toho.
Sněženka	- tvé oči nejsou prolhané, přesvědčil jsem se o tom.
Bledule	- musím s tebou mluvit beze svědků.
Šafrán	- jsi příliš závistivá.
Chřpa	- čisté srdce, největší poklad.
Pomněnka	- zachováš mne v paměti.
Smolníčka	- nic nás více nerozdělí.
Pryšec	- vypadá to s námi bledě.
Zvonek	- kdy se zase uvidíme?
Cypřiš	- nermuť se, sejďeme se tam, kde láska trvá věčně.
Jalovec	- zcela určitě mne očekávej.
Kapradí	- nač ten květ? Nespěchej.
Máček	- jsi příliš pohodlný milovník.
Žluťucha	- jsi příliš netrpělivý milovník.
Mateřídouška	- čistota tvého srdce byla předstíraná.
Leknín	- zase jsem se spletl.
Koníček	- pryč od sebe.
Sesanka	- snad se ještě uvidíme.
Hledík	- jen a bych tě zase nepotkal.
Stulík	- koukat ti do očí, to je tedy zážitek.
Fiala letní	- máš ty ale krásné pysky.
Růže planá	- proč se mne odříkáš?
Růže žlutá	- ty mi závidíš.
Vřes	- zaujal jsi celou mou mysl.
Hortenzie	- snadno jsi zapomněla.
Modřín	- kdyby tě vše opustilo, uchyl se ke mně.
Jasmín	- dám ti své přátelství, ale žádnou lásku.
Jedle	- proč jsi tak zasmušilá?
Lýkovec	- ty mne podvádíš.

Petrklíč	- dozvím se kdo to je?
Podléška	- moje první láska.
Hořec	- já se z tebe zblázním.
Pupalka	- jsi moc zvědavá a to se mi nelíbí.
Svlaček	- vypadáš na samu nevinnost.
Slunečnice	- cožpak se tvá hrdost nedá překonat?
Chrastavec	- bude nám někdy přát štěstí?
Astra	- náš rozchod je neodvratný.
Smrk	- na svých slovech trvám.
Jahodový květ	- kdy tě zas uvidím?
Jahoda	- jak mám dokázat, že to myslím upřímně?
Jablko	- dám ti modré z nebe.
Květ jabloně	- kdo se má v tvém pohledu vyznat?
Broskev	- zkouším to se smutkem a čekám co na to ona.
Cibule /květ/	- falešné slzy.
Mandle	- nemohu se dočkat okamžiku, kdy budeš se mnou.
Česnek	- vyhni se raději mé společnosti.
Křen	- věděla jsem, že jsi větroplach.
Meloun	- věrnost bude odměněna.
Lilek	- nikdo na nás nekouká.
Celer	- dojdeš brzy svého cíle.
Mrkev	- ni do se o nás nesmí dozvědět.
Okurka	- ještě někoho máš?
Petržel	- ty jsi ale skromná.
Pežitka	- lásce neujdeš.
Špenát	- nechceš patřit jenom mně?
Lískový ořech	- v lásce budeš vítězem.
Jedle	- proč jsi tak zasmušilá?
Rajské jablíčko	- to je tvoje vina.
Salát	- nevím co mám dělat.
Zelí	- proč se mi vyhýbáš?
Tykev	- tvá přítomnost proměňuje peklo v nebe.
Angrešt /větev/	- po hněvu nastane blažený mír.
Protěž	- nic nás nerozdělí.

Lidová rčení

Dopadnut na luskách
Nejde mi to do pugétu
Pro samé listí neviděl strom
Je přešlý mrazem
Svatého koření ducha v jeho zahradě

neroste

Kdyb pitomost kvetla, budeš samé poupě
To jsou staré blumy

Nerozumět bylinám

My o slívách, on o cibuli

Až porostou jablka na dubu

Být petrželí v každé polévce

Až pokvetou hrábě

Ukazovat hrušky na vrbě

Jak strašák v zeli

Těšínská jablíčka

Až se bude bílá růže červenat

Jsi tulipán

Odejít s kvítkem

Hledí do řepy a vidí do mrkve

Dostávat pohlavkový salát

Mluvit o jablkách a neznat jabloně

Spadl z višně na znak

Mít v ústech švestku

Žvýkat staré kyselé blumy

Vědět angrešt

Vezl na trh cibuli a přivezl ošlejš

Plakat z cibule

Nemít ani fizuli

Čítá ženě i fizuli do hrnce

Neřekl ani jahodu

Strouhat křen

Holek tam bylo jako když se muškatelka otřese.

Chrápe jako když ořechy přesypá.

- přistižen při činu.
- nejde to dohromady.
- byl nechápavý, nedůvtipný.
- je skleslý.
- je hloupý.
-
- staré věci
- být nudný
- každý o něčem jiném.
- nikdy.
- udržovat dobrou náladu.
- nikdy.
- balemтит.
- tak pěkně oblečen.
- plané sliby.
- nikdy.
- jsi hlupec.
- odcházet s nepořízenou.
- krapet šilhá.
- být bit.
- tlachat.
- zbláznil se.
- šíšlat.
- připomínat staré nepříjemnosti
- nevědět nic.
- nepolepšil se.
- předstírat zármutek.
- nemít vůbec nic.
- je lakomý.
- neřekl nic.
- posmívat se.

Ve fotelu do světa

Rád cestuji prstem po mapách a snadno se v nich ztrácím. Z abstraktní mozaiky křivolakých linií a barevných skvrn se po chvíli stávají živé obrazy, plné smyslových vjemů. Modrá plocha z papíru se promění v neklidnou mořskou hladinu, vzduch voní solí a teplý vánek ovívá mou hlavu skleněnou nad atlasem. Pokoj se rázem prosvětlí a k mému tělu dorazí první sluneční paprsky doprovázené šárem jihu uprostřed zachmuřeného a krajně nevlídného zimního dne. Z hraničních ploch, oddělujících moře od ostatních barev, se na mém horizontu náhle objeví členité pobřeží se žlutým pruhem pláží a sytou zelení palm. A z malých černých kroužků pod cizokrajnými jmény, jejichž vyslovení zabolí jako šleh bičem, vystávají snová města, postavená z pohádek, mýtů a legend, jen nepatrně deformována skutečností. Sto jím na palubě břichaté rybářské barky, vplouvající zvolna do přístavu, a po úpatí vyprahlého kopce jsou rostroušeny mezi myrtou, vavříny, lentiskem a opuncemi bílé domky s balkony, terasami a zelenými žaluziemi. Strmé, křivolaké uličky jsou zastárlými svědky rušného ohonu i poklidného vysedávání, a úzký pás pobřeží dělí kamenné zídky, za nimiž roste vinná réva, olivy a citrony. Vlny zlehka pohupují s barevnými čluny u přístavního mole a já jsem neunesitelně trýzněn tichem, šárem, oslepujícím jasnem a přemírou modři. A to je chvíle, kdy náhle sklopnu atlas a chopím se programu televize. Již se několik málo dnů však opět přistávám u některého z ostrovů Egejského moře a prstem po mapě se tak znovu vracím domů.

N o l á s k y

Smutek náš nadšavíhavá klobouky
ze všeho zbývá
jenom velké zděšení
strašidelnější než svět
až budeš naříkat
ve španělských botách
potkáš přítele, který
rozchechtá
 arcadio
a promění Tvé pošklebky
ve zbytky úsměvu

Jaká je noc,
tu pošeptala mi vědma
slastné vzdechy, které
 nikomu nepatří
výkřiky, které jsou někdy
 k pláči
unavené hlasy a ospalí
 hráči
těla zmítající se křečí
vyprázdňené flašky a
malátní čisníci
s promaštěnými fraky
vztekle kopající do dveří
usínající šetnářky
s neondulovanými vlasy
dány s prošlepanými střevíčky
popletené houslistky
opilé klavíristky
stárnoucí zpěvačky
 z operety
ne, už nikdy nebude
 MY FAIR LADY
taková je noc,
ale kdo jenom řekl, že je
 něžná

TOM ROBBINS : I PASAČKY KRAV ROZUMĚJÍ BLUES

Thomas LeClerc, The New York Times Book Review:

Je to vyprávění o celé Zemi, převrácený Tristram Shandy..., meditace o palci, manifest magie a převyprávění ještě jedné silniční reklamy /Another Roadside Attraction/, prvního románu Toma Robbinsa, nyní již téměř klasika hippies...Tom Robbins je jedním z našich nejlepších praktiků klounství na vysoké úrovni...vědec jako Pynchon, zábavný jako Vonnegut, okouzluje jako Brecht.

Chicago Tribune Book World:

Nejlepší román, který až dosud vyšel z americké kontrakultury.

San Francisco Chronicle:

Prvotřídní román od spisovatele rozhrančného talentu...Pasačky krav je půvabný, inteligentní, excentrický, iracionální, energický a neuctívá prázdnost toho, v čem se nacházíme i toho, kde bychom měli být.

Dan Wakefield, Los Angeles Times:

Tento román, plný vážnosti i šprýmů, nádherně znate čtenáře.

Boston Sunday Herald Advertiser:

Hluboko dole pod svým humorem nám Robbins nabízí vytečnou a výmluvnou obranu excentriků a všech lidí, kteří nemohou najít své místo.

Washington Star:

Pasačky krav je hrozně rozpustilá kniha.

Poprvé publikováno v dubnu 1976, přeložil V.Faktor

Věnování: Fleetwood Star Robbins, jablku, ananasu, mangu, orchideji mého oka. A samozřejmě všem pasačkám krav, ať jsou kdekoli.

Wisnost kozy je štědrým darem Boha
právě tak jako nahota ženy.
Přemíra smutku rozesměje.
přemíra radosti rozpláče.

William Blake

Poznámka autora:

V knize používám zájmen třetí osoby a mužského rod pro podstatná jména pomnožná. Ze srdce se omlouvám všem čtenářům, kteří se tím budou cítit pohoršení. Jsem neneštětí toho názoru, že v současnosti neexistuje žádná alternativa, která by buď nevytvářela zmatek nebo by nebyla na překážku proudu řeči; lépe řečeno, neexistuje žádná přijatelná alternativa. Doufám, že až - a jestliže - budu publikovat znovu, již nějaká bude.

Ještě žádný román nenapsal jediný člověk. Mezi těmi, kteří tím či oním přispěli k napsání tohoto románu, je Paul Dorpat, Lorenzo Milam, Darrell Bob Houston /ten je sám velkým americkým románem/, Michael St. John Smith, Tiny Terrie, Leonore Fleischer, Phoebe Larnore, Holly Henderson, Libby Burke, Aurora Jellybean /bez příbuznosti s Bonenzou/, Keith Wymen, Gigi Carroll, Thomas G. Gregg, Roland Kirk /na nosovou flétnu/, James Lee Stanley /kytara a zpěv/ a Paul Winter Consort /na všechno/. Ano, a nezapomeňme ani na sekretářku Wendy, která dokázala učit celý rok Biz Eda, aniž by před záky střední školy v Mount Vernon řekla cokoliv obscenního.

JEDNOROVĚČNÝ ÚVOD

Protože měňavky nemají žádné kosti /žádné zuby, břišní spony, snubní prstýanky/, nezůstávají po nich zkameněliny. Je proto nemožné určit jak dlouho jsou již na Zemi.

Není však vyloučeno, že jsou zde již od dob, z kdy se zvedla opona. V prvním jednání mohly jevišťe i ovládnout. Na druhé straně se ale dá právě tak říci, že začaly existovat tři roky - nebo tři dny či tři minuty - před tím, než je v roce 1674 Anton van Leeuwenhoek objevil. Nic z toho však nelze dokázat.

Jen jedna věc je jistá: měňavky se množí dělením, a to do nekonečna, neustále vše přenášejí a ničeho se přitom nevzdávají, a proto je první měňavka, která kdy žila, ještě stále živá. A až už je tomu čtyři miliardy nebo třista let, je tu stále s námi.

Kde?

Může, může ležet třeba na zádech v nějakém luxusním hollywoodském bazénu. Nebo se skrývá v kořenech vodních rostlin v bahnitých mělčinách jezera Siwash a kradmo se rozklíží kolem. Snad nedávno stekla dolů právě po vaší noze. Spekulace tohoto druhu jsou ovšem beze smyslu.

První, právě tak jako poslední měňavka, a ještě jedna po ní je zde, tam, všude, protože jejím dopravním prostředkem, jejím médiem, jejím základem, je voda.

Voda - eso všech elementů. Vrhá se bez padáku, křídel či záchrenné sítě z oblaků. Přeběhne přes nejstrmější útes bez mrknutí biče. Je pohřbívána a opět vstává; prochází se po ohni a tomu naskáčí puchýře. Stylově komponována ve všech situacích - pevných, plynných i tekutých - promlouvá pronikavými dialekty, kterým všechny věci rozumí - animální, vegetativní i minerální. Neohroženě cestuje čtyřmi dimenzemi - vyživující /nakopněte na polí hlávku salátu a ta zaječí "voda!"/, ničivou /prst holenského chlapce si zapamatoval pohled z Araratu/ a tvářící /již bylo řečeno, že voda vynalezla lidi jako dopravní prostředek, kterým se může přemisťovat z jednoho místa na druhé, to už je ale jiný příběh/. Je stále v pohybu, stále tekoucí /ať už rychlostí páry nebo ledovce/, rytmická, dynamická, všudypřítomná, měnící se a pracující na svých proměnách, matematika obrácená ven špatnou stranou, filosofie obrácená na ruby; neustále probíhající vodní odyseje je potenciálně neodolatelná. A až už jde voda kamkoliv, veze se měňavka vždy s ní.

Sissy Hankshawová učila jednou malého papouška jezdit stopem. Není však toho příliš, co by mohlo v tomto ohledu naučit měňavku.

Ze své cestovatelské zkušenosti a rovněž ze svoje téměř perfektní řešení sexuelních napětí byla měňavka /a nikoliv nějaký kráčající pták/ prohlášena za oficiálního maskota této knihy.

A první měševce, až už je kdekoli by "I pasačky krev rozumějí blues" rády popřály vše nejlepší k narozeninám. Vše nejlepší i vám.

BUDTE VÍTANI NA RANČI GUMOVÁ RŮŽE

Je to nejlepší statek v obou Dakotách. Musí být.

Pavoukům, myším, chladným konceptům, třískám, kukuřičným klasům ani stálým zápachům se zde nevede.

Růře dřevát vydekorovaly a zrenovovaly všechno samy. Pěnová guma, zvětšené květináče, několik reprodukcí Georgie O'Keeffeové / z jejího období kravských lebek/, měkké koherce, Sheetrockova izolace, popelníky, hořák na voňavé tyčinky, mucholapka, fotografie Dale Evansové, která vyvolala již nějakou kontraverzi. V domě se nachází dokonce i radio, sčkoliv je liná vysílací stanice v kraji nehraje nic jiného než polky.

Ranč má samozřejmě i hygienické zařízení, splachovací misky v běžných koupelnách, ty však byly během revoluce ucpaný a od té doby s nimi nikdo nic neudělal. Instalérství je jednou z věcí, v které dívky moc nevynikají.

Jelly sedí v domě již dále než je nezbytné. Dveře jsou otevřeny dokořán a umožňují obloze vstoupit. Či spíše jen kousku oblohy, protože v letních dnech je v Dakotě obloha moc velká. Moc velká a moc modrá a dnes je navíc ještě bez mráčku. To, co vypadá jako jediný malý mráček, je ve skutečnosti násic, úzký a bledý jako odstřížek nehtu z prstu sněhého muže. Radio hraje stříbrnodolárovou polku.

O čem asi přemýšlí mladá Jelly v takové snivé póze? Těžko říci. Snad o ptáčích. Ne, nikoliv o vránách, které právě haiku-ovali /pozn. překl.: haiku je speciální forma japonské poezie, která má vždy tři verše, z nichž první má pět slabik, druhý sedm a třetí opět pět/kolem, ale o těch, které ona a její ruce napálily dole u jezera. Nebo snad myslela na Chinka, dívce se, kde ten starý lyska zase je? Či snad o financích ranče, v nejistotě zdali vyjdou? Rovněž se nedá vyloučit, že její přemítání má metafyzický charakter, protože Chink jí již víc než jednou vystavil filosofickým představám: zásahům i chybným ranám do kosmické dýně. Vzdá-li se vám nic z toho pravděpodobné, pak ještě méně pravděpodobné je to, že by sladila a kořenila mezinárodní situaci - ostatně zoufalou jako obyčejně. Její mysl se zjevně nezabývala ani romancemi či partikulárně romantickým bytím. Džíny a kalhotky jí sice leží u nohou, její prsty však bubnují na kopule kolen úsečně a chladně. Jelly asi přemýšlí o tom, co bude k večeři.

Nebo Bonanze Jellybeanové, boss na ranči, jen tak zkoumá okolí. Zrakem kontroluje chraďu pro dobytek, stáje, ubytovnu pro čeleď, studnu, to, co zbylo ze sauny, ruiny salonu, vrbový háj a pole s bavlníkem, zahrádu, kde dráždila Belores v pondělí chřestýše, hromadu sušiček na vlasy, které stále ještě rezivějí mezi slunečnicemi, kurník, mescalinem inspirované kresby na mikrobuse, vzdálené kaňony, oblohu plnou modři. Vzduch je horký a jen slabý vánek občas zkoupe její nahá stehna. Přináší sebou vůni růží a šalvěje. Mouchy bzují a do toho všeho zní břeškná polka. O kus dále se chvějí koňské psyky; je slyšet i kozy na pastvě a slabé hlasy dřevát, pasoucích stádo. Stádo ptáků.

Kohout si čistí záhyby těla. Jelly na něj zaostří svůj snivý pohled: "Jednoho dne", říká prázdně židli vedle sebe, "se zde možná zase ukáže Sissy Wankshawová. Naučím ji hypnotizovat kuřata. Nic vhodnějšího pro hypnózu na Zemi neexistuje. Kdo se podívá kuřeti na deset vteřin do očí ho navždy získá".

Netáhne si kalhoty, hodí si přes rameno pušku a odejde vystřídat stráž u vřet.

Budte vítáni na ranči Gumová růže. Největším dívčím ranči na celém západě.

1

Srdce to není: lehké, těžké, lesklé nebo zlomené, drahé, tvrdé, krvácející nebo transplantované; srdce ne.

Mozek to není. Mozek, jehož třičtvrti kilo lepkavé hmoty kuřecí barvy je tak vysoce ceněno /mozkem saným/, ten sliznatý orgán, kterému se přisuzují tak spletené a záhadné schopnosti /je to tentýž mozek, který si je přisuzuje/, je tak slaboučký, že by se bez svého ochranného pouzdra pod svou vlastní vahou jednoduše zhroutil. Takže to nemůže být ani mozek.

Není to ani kolenní jablko ani torzo. Rovněž to není knír nebo oční bulva. A není to ani jazyk.

Není to pupík /pupeční šňůra poslouží, pak se odstraní. Zanechá po sobě jen jedinou stopu: pápek - svraštělý a vypouklý, slepý a mrkající, plešatý a chumáčovitý, zpocený a napudrovaný, zlíbaný a pokousaný, opévaný a ignorovaný; právě tak jako nádra, semínka nebo fetiše odráží všemohoucí plodnost, v které příroda kládá svýma zblácenými nohama. Vypadá jako upsaná klíčová dírka ve středu našeho bytí, a ačkoliv vzdáváme počtu jeho nehybnému mateřství a snům, které se do jeho cupaniny zamotaly, je to koneckonců jen pouhá jizva. Ani ten to není./

Nejsou to ani žebra. Ani záda. Není to žádný z těch tělesných stvůrů vhodných k nadívání, protože nemá chloupky. Jaká hanba!

Není to kotník, protože její kotníky jsou sice kostnaté, ale jinak zcela obyčejné.

Není to nos, brada ani čelo. Není to biceps ani triceps.
Je to něco jiného.

2

Je to palec. Palec. Palce, oba dva. Jsou to její palce, kterými se budeme zabývat, palce, které jí oddělily od ostatních.

Byly to právě palce, které jí přivedly k hodinovému strojku, odvedly ji od něj a pak jí znovu k němu přivedly. Je ovšem špatnou službou pro ní i Gumovou rádiu zděrazňovat hodinový strojek - v autorově mysli je však právě nyní velký a čerstvý a jeho představa ho pronásledovala od prvních vět, počkávala jím a nedala se ignorovat. Jemně pocukávala jeho manžetou, podobně jako táhla duchuncana Hinece jemně za plátěné ubrusy v listých restaurecích; jen tolik, kolik toho může nyní sníst: již dlouhou dobu si nedal žádnou syrovou omeletu.

Nicméně je dobře známo, že palce přenesly náš subjekt ještě na myriády jiných míst než k hodinovému strojku a k myriádám jiných lidí než k Chinkovi. V New Yorku jí na příklad přivedly přímo před gentlemana Juliána. A dokonce i na Juliána, který se pak na ní často díval, a to ze všech úhlů, vnějších i vnitřních, z kterých se může muž na ženu dívat, udělaly největší dojem její palce.

Kdo jí sledoval, když se svlékala před spaním nebo před koupelí? Byl to Julián. Či oči sledovaly každý ryš její delikátní tváře a povolného těla? Juliánovy. Byl to právě Julián, rafinovaný a soucitný, uzavřený před jakoukoliv představou o znetvoření, který přesto ve své konečné analýze, ve svatyni vlastního duchovního zření, musel nakonec její palce považovat za chybu na znameníčích liniích jinak půvabné postavy - připadal mu to jako kdyby Leonardo nechal z koutku úst Mony Lisý houpat se kus špagety.

Normální teplota konečníku kolibříka je 104.6 /pozn.překl.: Fahrenheityho stupnice/.

Normální teplota konečníku čmeláka se odhaduje na 110.8, přestože se jí až dosud nepodařilo nikomu změřit. To ale neznamená, že se to nepovede v blízké budoucnosti. Vědecký výzkum postupuje milovými kroky; snad právě v tomto okamžiku vědí experti v Du Fontu...

Teplota konečníku ústřice nebyla nikdy dokonce ani předběžně odhadnuta, ačkoliv můžeme vyslovit podezření, že teplota tkáně usedlé škeble je mnohem nižší než starých dobrých 98.6 u pilné včelky. Ústřice však navzdory tomu může považovat své exkrementální zařízení za horkou linku. Vždyť které jiné stvoření dokáže přeměnit svůj tělesný odpad v poklad?

Mám po ruce jednu metaforu, jakkoliv přetřesenou. Pokusím se nekreslit vřetkou paralelu mezi způsobem, kterým chorobou nebo nečistotami obklopená ústřice povláká prohřešivší se hmotu svými vnuťsky a vytváří tak perlu, paralelu mezi eliminačním důmyslem ústřice a způsobem, kterým Sissy Hankshawová, ozdobena palci, které by mnozí mohli pokládat za morbidní, povláká prohřešivší se prsty slávou a zvečňuje tak vizi, kterou autor pokládá za vznešenou.

Sissy Hankshawovou si autor nezvolil pro její palce per se, ale spíše pro to, k čemu je používala. Sissy této knize opatřila perleťovou perspektivu právě tak jako dodal hodinový strojek - jehož tik a šak stačí všem - své kosmické spojení, a jako si Gumová ráže vytvořila svoji vysokou teplotu konečníku.

Sissy Hankshawová přijela do Gumového ranče - a následkem toho i hodinový strojek - stejně jako kamkoliv jinde: via naléhavá prosba na krajanici silnice. Přijela do Gumového ranče stopem, protože to byl její obvyklý způsob cestování; a nejen to, byl to přímo její styl života, volání pro které se narodila. Nezávisle na náhodách do kterých ji zavádělo jejích zbývajících osm prstů, přenášely jí palce do mnohých náramných míst a časů a nakonec ji přenesly rovněž k hodinovému strojeku.

Ale i kdyby měla obyčejné palce, sotva by odmítla svezení na Gumový ranč, protože sama žádný dopravní prostředek nevlastnila a žádný vlak, autobus či letadlo k ranči nejede či neletí, o hodinovém strojeku ani nemluvě.

Tato žena tedy dorazila stopem do odlehlých oblastí Dakot. Přiválila se tam jako košík broskví, který právě spolknul obruše. Ale to ještě nic nebylo. Postarala se rovněž o to, aby to vypadalo nemuceně. Měla pro to vložky a to se ani nezmiňují o jejích palcích.

Nepřála v žádném případě proto, aby zůstala. Měla v úmyslu nezanést v kopcích Dakoty víc stop než by zanechal vodní brook v dvojitém Martini. Přiválila se hravě a bez námahy a její palce sebou škubaly jako obruše na nebeských bocích. Přesně stejným způsobem měla v plánu i odejít.

Plány jsou však jedna věc a osud druhou věcí. Pokud spadají v jedno, je výsledkem úspěch. Ten však nemusí být nikdy pokládán za absolutní. Je totiž sporné, zdali je úspěch adekvátní reakcí na život. Vždyť dokáže vyřadit právě tolik možností jako nezdar.

V každém případě však právě tak jako byly na ranči politicky orientované osoby, které měly námitky na 9x10 lesklou Dale Evansovou v obytné budově ranče Gumová ráže na podkladě toho, že je slečna Evansová revizionistka, božák od sedla /jak to definovaly/ na dlouhé jízdě k pokroku pasaček krav, byly tam i zainteresované strany, které měly námitky proti tomu, aby byla Sissy Hankshawová identifikována s Gumovou ráží, protože není pravou pasačkou krav, a že navzdory svému přátelství s Aonenzou Jellybeanovou a navzdory své přítomnosti během revolty byla v událostech, které se odehrávaly na stošedesáti akrech rtěnkové krimi-

náslínního měsíčního světla angažována pouze dočasně a okrajově. Tento spor byl v mnohém poučný. Pochopení životů druhých je totiž určováno tím, co v nich nacházíme zapamatováníhodného a zapamatováníhodné věci nejsou určovány potenciálně přesným rozbořením jiné osobnosti, ale napětím a rovnováhou našich každodenních vztahů. Je zřejmé, že osou, kolem které se otáčely každodenní Sissiny komplikované záležitosti, byl její fyzický stav, a stejně pravdivé je i to, že jakýkoliv zapamatováníhodný vliv na nás měla tato pozoruhodná žena, se přihodil v kontextu, který byl zcela mimo gumovou rúši, nebo přinejmenším mimo to, co pasačky kráv /pozn.překl.: v originále vždy "cowgirls"/ za gumovou rúši považovaly. Nicméně se nedá popřít, že Sissy Hankshawová nepřijela na ranč ani k tomu místu, na kterém došlo jak k měření tak k přehodnocování času, a které jsme proto povinni nazývat "hodinový stroj", nikoliv jednou, ale dvakrát. Přijela v různých ročních obdobích a za rozdílných okolností. V obou případech však stopem.

5

Sissina nejranější vzpomínka se týká doby, kdy jí byly tři nebo čtyři roky. Bylo nedělní odpoledne a ona dřímala na žíněné pohovce v obývacím pokoji. Nad ní stáli její otec a strýc a v domnění, že tvrdě spí - protože nechtěli být záměrně nelaskaví -, pozorovali její mladé palec.

"No", řekl strýc po chvíli, "máš štěstí, že si je necucáš".

"Nemůže si je cucat", řekl tatínek, přehánějíc. "Potřebovala by na to pusu jako rybí sádka".

Strýc souhlasil. "Ubohý mrňous by to měl ještě horší, kdyby byl chlapcem. Měl-li se ve světě nějak zabydlet, pak je skutečným požehnáním, že je to holka. Penebože, nedovedl bych si toho prcka představit jako mechanika!"

"Ani jako mozkového chirurga" řekl Sissin tatínek. "Mohla by si ale vést dobře jako řeznice. Do dvou let by zbohatla jen na přeplatkách".

Smějící se muži pak odešli do kuchyně, aby si naplnili sklenky.

"Z toho prcka", slyšela strýcův vzdálený hlas "by mohl být skvělý autostopař..."

Autostopař? To slovo Sissy překvapilo. Znělo jí v hlavě v nadpřirozené ozvěně, zmrzlé v tajemství, takže přeslechl závěr věty: "...kdyby to byl kluk".

6

Je překvapující, že Sissy Hankshawovou nepotkala v dospělosti neurotická katastrofa. Být tak malým děvčátkem ze sociálně nepříliš dobře postavené rodiny z předměstí Richmondu ve Virginii, jako byla Sissy, a slyšet posměšky ostatních dětí, slyšet vlastní bratry volat vás přezdívkou "Řeznice" a tatínka občas zažertovat, že jste "samý palec", asi byste se zatvrdili a pořádně by to s vámi otřásl. Natáhli by jste si přes svoji pokožku nejen nosorožčí kůži, která by od vás odklonila bolest právě tak jako radost, ale stočili by jste se i do nepoddajnosti snů.

Nic jiného by vás nezejmalo. Kdyby si ostatní děti hrály "hop a skoč" nebo kopaly do plechovky, šli by jste raději do lesa v sousedství vašeho domu. Tam sice nejsou žádná auta, ale na tom tolik nezáleží. Hlavně že jsou ve vašich snech.

Stojíte na stopu. Nejprve pohybujete pěstí bázlívě a jen nepatrně se nakláníte ve směru imaginární destinace. Po větvi přebíhá veverka. Stopujete jí. Kolem letí modrá sojka. Signalizujete jí, aby přistála. V takovém okamžiku nejste naše známá Sissy, ale stydlivé jiženské dítě na kraji malého lesíka, které sleduje pohyby svých palců i způsob, kterým se pohybují za různých rychlostí a pod různými úhly. Stopujete včely, hady, oblaka, chumýří pampelišky.

Ve škole se učí, že je to právě palec, který odlišuje lidské bytosti od nižších primátů. Palec je trumfem evoluce. Díky palcům může člověk používat nástroje; díky nástrojům může prodloužit své smysly, kontrolovat své prostředí a zvětšit svou moc. Palec je proto základem kamenem civilizace! Ale ty jseš neznalá školačka. Dostáváš se, že je civilizace dobrá věc.

Díky svým palcům může člověk používat nástroje atd. atd. Ty je ale používat nemůžeš. Rozhodně ne dobře. Jaru na to příliš velké. Palce oddělují lidi od jiných primátů. Tvé palce tě ale oddělují od jiných lidí. Začínáš si je uvědomovat a jseš zvědavá, zda se v nich neskryvá nějaká magie.

Poprvé... nikdy ne to nezapomeneš. Je chladné ráno a řídký sníh plní stěrbiny ve větru. Na cestu do školy dlouhou pět bloků se necítíš. Přes rameno spatříš - Ó, ještě teď o tom máš státi mluvit - dodávkový Pontiac, který se pomalu blíží. Jak trpíš během těch falešných startů, než se tvá ruka konečně ponoří. Máš obavy, že tě přeteče mýchř. Zdá se ti, že gesto tvé hubené ruky trvá celé minuty. A auto tě míjí! Ale ne - brzdová světla! Pontiac dostane na sněhových vložkách lehký smys. Utíkáš k němu a skutečně se potíš. Podíváš se zblízka dovnitř. Tvoje tvář v punčochové čepici je jako rajče sv. Víta. Ale řidič ti dává pokyn, aby jsi nastoupila...

Od té doby už nejdeš nikdy do školy pěšky. Dokonce ani když je pěkné počasí. V sobotních odpoledních jezdíš stopem do kina /tvé první vystavení pasáží krví/; chytáš stopa do centra Richmondu jen tak, aby jsi nebyla praxí. Jseš chromena vrozenou, téměř instinktivní přesností s kterou se tvé palce pohybují vzduchem. Žasneš nad pávabem a úspěchem těchto nechtěných přídavek. To, že vůbec takové nástroje jako palcové vrtule existují, ti všene slzy do očí. Během svého třináctého léta je-deš stopem skoro sto mil - do Virginia Beach, aby jsi viděla oceán.

Z toho či onoho důvodu si vyhledáš "palec" v naučném slovníku. Zkoušeš se v něm, že je to "krátký, silný první nebo nejvíce preaxiální prst lidské ruky, odlišující se od ostatních prstů tím, že má jen dva články a větší volnost pohybu".

To se ti líbilo. Větší volnost pohybu.

7

První neboli nejvíce preaxiální prsty Sissiných rukou pokračovaly v růstu. Rostly, když pojídala své ovesné vločky a boloňský salám; rostly, když srkala mléko. Rostly, když studovala historii /na své cestě na západ byli osadníci neustále ohrožováni hordami divokých indiánů/, rostly, když studovala aritmetiku /když jeden a půl slepice snese jeden a půl vejce za jeden a půl dne, jak dlouho bude trvat opici s dřevěnou nohou vykopat z nakládaného kopru všechny semínky?/. Rostly v kysele zápachajícím pokoji, v kterém spala s dvěma bratry; rostly v malém le-síku, kam si chodila hrát vždy sama. Rostly v létě, kdy rostly i jiné věci; rostly v zimě, kdy se růst jinde většinou zastavil. Rostly, když se smála; rostly, když plakala. Rostly i tehdy, když se nadechovala nebo vydechovala.

/Ano, rostly stejně jako miliony mladých Američanů pod sociálním tlakem a podle návodů starších, přestože bojovaly, aby mohly růst zastavit a "dorůst", což je těžko dosažitelný cíl, protože odporuje většině důležitých přírodních zákonů - zákonů změny a obnovy, přesto však závažně dosaženým v naší kultuře prakticky každým s výjimkou několika podivínů a smolařů/.

První neboli nejvíce preaxiální prsty Sissiných rukou pokračovaly v růstu, i když nikoliv zcela v přímé úměře se zbytkem jejího dívčího "já".

Obávala-li se Sissy, že by mohl jejich růst stále pokračovat až by nakonec dosáhly rozměrů, které by se vymkly z její kontroly natolik, že by skončila v Zoo, v třetí výběhu zleva, nedávala to nijak najevo.

S minimální duchovní úsilím rozšířila své prsa z lahových zátek na mohutné valy. Bez jakékoliv pomoci mozku začala vyrážet v té oblasti mezi nohama, která byla až dosud ošklivá a holá jako čerstvě vyhláhlé ptáče, semetové chloupky. Aniž by měla nějaké logické důvody, které by jí k tomu vedly, vmanévrovala snadno své tělesné rytmy do perfektní synchronizace s rytmy měsíčními, nejprve jen lehce poskvrňujícími kalhotky a pak, po několikeměsíční praxi, vytékající v pravidelných lunárních záplavách. A se stejným klidem a odbornou nevinností přikrývala své palce a stále tak prodlužovala stíny, které vrhaly na domácí úkoly a talíře.

Jakoby zastržení rozsahem a snadností tohoto růstu - jehož museli být svědky i v intimních detailech, dělice se s ní o pokoj - zastavili oba bratři svůj vlastní fyziologický postup. Zbytek života udělali drobní jak burské oříšky, s dětskými tvářičkami a genitáliemi takových rozměrů, o které se ženy nezajímají, jež ale ostatní muži mají potřebu zesměšňovat. Anatomové zavřených dveří, věřící povídačkám starých vdov o souvztáhnosti rozměru palce a penisu, občas bratrům naznačovali, že se měli se sestrou podělit o velikost prstů.

Jerry a Junior Hankshawovi by byli zděšeni, kdyby jejich palce nabývaly stejných rozměrů jako palce sestry; právě tak by je vyděsilo, kdyby se jim zvětšily podobným způsobem jejich ptáci. Mírné a rozumné zvětšení by však bylo vítáno a tak se po četných tajných poradách ve stejném, houštím zarostlém lesíku, v kterém se Sissy naučila svůj business, oba bratři rozhodli aktivně o to usilovat.

Junior, jehož manuální zručnost ho měla brzy vést v tatínkových vrzejících šlépějích /ve skladištích tabáku v jižním Richmondu se vždy našla nějaká sušička nebo odvaďeč zplodin, který potřeboval opravit/, začal vyrábět tajný aparát. Po třech zbytečně zničených pneumatikách a krádeži obou tkaníček z bot pana Hankshawa dokončil zařízení, které se podobalo zároveň praku, svěráku a středu ruličky toaletního papíru. Tento natahovač palců mohl být ovšem z diskrétních důvodů používán jen v pozdních hodinách a tak oba bratři strávili mnoho nočních hodin střídáním se o bolest, kterou jim přístroj, upevněný k posteli z imitace jevoru od Sears a Roebuck /pozn.překl.: levný obchodní dům/, udílel v hojně míře.

Jejich snažení nabylo bez historického precedentu. Okolo roku 1830 vystavil dvacetiletý Robert Schumann prsty své pravé ruky napínacímu stroji. Chtěl tím urychlit svůj vývoj ve virtuozní hře na klavír, protože jeho srdíčko Klára vyjádřila pochybnosti o účince dosahu jeho prstů. Seděl strnule v cukrově zarzlé eleganci lipského salonu devatenáctého století, uskával kávu a jeho zavalité prsty mezitím snášely stále rostoucí bolest v sevření přístroje, který připomínal slavičí postroj či skřípek na kacířské skřítky. Výsledek byl však jen ten, že si zarzadil ruku a ukončil tak své koncertní vystupování.

Vše co se stalo Jerryemu a Juniorovi Hankshawovým však bylo jen to, že s palci příliš zarudlími a odřenými než aby se to dalo skrýt, byli vyslýcháni rodiči a vystaveni posměchu svých druhů. Vzdávajíc díky Jd-šišovi, že prošli celou zkušeností jen prostřednictvím prstů a nevyzkoušeli aparát i jinde, hodil Junior celé zařízení do řeky James. Ubohý Schumann hodil do Rýna sám sebe.

Ve zchátralém domě Hankshawů byl k růstu předurčen pouze jeden soubor palců. Jen jeden soubor palců byl předurčen k slávě jako kdyby právě on předčasně ukončil koncertní kariéru Roberta Schumanna a v Rýnem nasáklém kaizrroku v ní nyní pokračoval na betonovém jevišti amerických dělnic. O Fantasia, O Noveletten, O Humoreskes, Benzin Jídlo Ubytování Výjezd č.46.

8
Jižní Richmond byl plný vyšších dřer, krajkových záclon, katalogů obchodního domu Sears, epidemii spalniček, nesmyslných sendvičů a mužů,

Píseň "Láska přináší mnoho krás" nebyla rozhodně složena v Jižním Richmondu.

Kristuží konzervy pro psy, které působí mnohem lepším dojmem než Jižní Richmond. A pozemní miny jsou rozhodně něžnější.

Jižní Richmond osídlila rasa hubených psychopetů s kostnatými tvářemi. Rádi vám prodají vše co mají, sčkoliv nemají nic, a zabijí vás pro cokoliž čeru nerozumí, což je prakticky vše.

Přijeli většinou Fordem ze Severní Karoliny ze prací v tabákových skladištích a továrnách na cigarety. V Jižním Richmondu i myši díry, krajkové sčchlony, katalogy od Searse a dokonce i nesmyslné sendviče a epidemie spalniček stále slabě páchnou sušeným tabákem. Slovo tabák /pozn.překl. - v angličtině tobacco/ získala naše kultura /a to jistě bez svolení Jižních Richmondanů/ od jednoho krene karibských indiánů. Stejný kmen nám dal i slova "síťová hrupačka" /pozn.překl.: v angličtině hammock/, "kanoe" a "barbecue" /pozn.překl.: původně opékání celého zvířete na rožni, nyní v USA jen opékání kousků masa na dřevěném uhlí, výhradně v exteriéru/. Byl to mírumilovný kmen, jehož příslušníci trávili celé dny poleháváním v síťových lážkách a baráním tabáku nebo pádlováním v kanoích od jednoho rožně k druhému. Když na ostrov v šestnáctém století dorazili Evropané, nekladli jim indiáni prakticky žádný odpor a zaslali rychle a beze stop. Zůstala po nich jen síťová lážka, rožněná masa, kanoe a samozřejmě tabák, jehož nesláté dropty neustále parfemují letní obilka i zimní ledy Jižního Richmondu.

Zápach tabáku, tandirny plné neřestí, zrezavělé výfuky ani choulavostivé sociální záležitosti nikdy nevydaly na správu do večerních televizních novin, zato na jedné věci se všichni ~~nikdy~~ obyvatelé Jižního Richmondu jednomyslně shodli, a sice na tom, že není vhodné ani bezpečné, aby se mladá dívka potloukala kolem pomocí autostopu.

Sissy Hankshawová jezdila sice stopem jen na krátké vzdálenosti, zato však vytrvale. Autostop se ukázal být výtečný nejen pro její palce a morálku, ale - teoreticky - i pro její duši. Bylo to v polovině padesátých let, Ike byl prezidentem, v módě byl šedý glenel a kanasta, a novopit o "duši" bylo tehdy hodně opovázlivé.

Rodiče, učitelé, sousedé, rodinní kněží, starší děti i poligajti na obcházce se jí to všichni pokoušeli vysvětlit. Vysoké, útlé a osamělé dítě naslouchalo zdvořile jejich námitkám a varováním, jeho rozum však měl vlastní logiku: jsou-li pneumatiky k tomu, aby se točily a seděla k převážení cestujících, pak nemůže mít Sissy Hankshawová daleko k tomu, aby tyto vznešené věci neodvrátila od jejich cesty.

"Jsou všelijací zvrhlí muži", říkali jí. "Přiv nebo později tě nalozí někdo, kdo ti bude chtít udělat ošklivé věci".

Faktem bylo, že takoví muži nakládali Sissy jednou či dvakrát týdně a tak tomu bylo od té doby co začala v osmi či devíti letech stopovat. Je toho mnohem víc než si lidé obvykle myslí. A dalším faktem bylo, že jim Sissy hodně dovolovala.

Trvala jen na dodržování jediného pravidla: nezestavit. Pokud se pohybovalo vozidlo vpřed, mohli si s ní řidiči dělat co chtěli. Někteří si stěžovali, že je to jen opakování staré hříčky s kutálející se koblihou, kterou nezvládl ani Houdini, ale všichni se nakonec podřídili. Početilo se jí způsobit několik nehod, nutila řidiče sáhnout až na samé dno mužské důmyslnosti, ale své panenství si uchránila až do svatební noci /to už jí bylo dobře přes dvacet/. Jeden motorista, snědý a etletický typ, zvládnul občasný francouzský polibek a zároveň stačil udržovat svého Triumpha TR3 v poměrně mírném provozu ve správném směru. Jinak se ovšem omezení, která Sissy uvalovala na řidiče svým vytrvalým zaujetím pro vehikulární pohyb setkávaly vesměs s daleko menší obratností.

Sissy se nikomu nevnucovala, ale ani nikoho neodrezovala. Pozornosti náhodných řidičů přijímala s tichým uspokojením - a trvala na tom, aby pokračovali v jízdě. Pojížděla cheeseburgery, které jí kupovali a nechávala je při tom lovit ve svých kalhotkách to, co se snaží muži v tomto poněkud primitivním prostoru ulovit. Dávala osobně přednost

rytnickému tipytkování a automatickému řazení. /Žádná dívka si nepřeje být obtěžována někým, kdo musí stále přehazovat rychlosti/. Toto obtěžování bylo vlastně vedlejším ziskem jejího řemesla, druhotným potěšením, taženým jako vlečkaš ze nejvyšší radosti, kterou byl autostop. Upřímně si však musela přiznat, že to byl rovněž trochu hazardní koníček.

Jelikož je mozek tak citlivý na různé zápalý, objevily se občas horké hlavy, které se nechtěly nebo nemohly jejím pravidlem řídit. Za čas se je naučila rozeznávat podle těch nejsubtilnějších symptomů: sevřených rtů, úskočných očí a nepřirozené sílnosti, která vzniká vysedáváním u Pázyboyů a Bible v nevětraných pokojích.

S takovými pak odmítala jezdit.

Předtím s rádoby násilníky jednala jinak. Když už příliš dotírali, dávala si oba palce mezi nohy. Pak to obvykle vzdávali, aniž by se je pokoušeli odstranit. Jen pouhý pohled na to jak brání citadela stačil, aby zchladil veškeré jejich vášně nebo je alespoň natolik zmátl, že dovolili vystoupit Sissy z vozu.

Milá Sissy. Tvé palce. Hollywoodská okázalost. Las Vegas. Váza ráží. Větší, než si kdekoliv může přát.

/Sissina maninka nikdy nezjistila žádné čichové stopy po jejích dobrodružstvích. Snad proto, že v Jižním Richmondu dokonce i vášně vzrušení mladé dívky si rychle osvoji vůni tabáku/.

9

Jednou ji vzali k specialistovi. To bylo také vše, co si její rodina mohla dovolit.

Dr. Dreyfus byl francouzský žid, který se usadil v Richmondu v důsledku událostí čtyřicátých let. Na dveřích jeho or inace se prohlášovalo, že je plastickým chirurgem a specialistou na poranění rukou. Sissy vlastnila několik autiček z plastiku - používala je jako modely k teoretickým problémům autostopu. Ne rozdíl od jiných dětí svým hračkám věnovala značnou péči. Představa plastického chirurga jí proto připadala dost nepřipadná. Zmínka o poranění jí zněla ještě více.

"Bolí tě někdy?" zeptal se dr. Dreyfus.

"Ne", odpověděla Sissy. Jak by mu mohla vysvětlit to mírné brnění síly, které v nich začínala pociťovat?

"Proč tedy ucukneš, když ti je stisknu?", dotazoval se specialista.

"Jen tak" řekla Sissy. Ani v tomto případě by školáčka neodkázala objasnit skutečný důvod emoce, ale v průběhu celého života odmítala potřást si s někým rukama z obavy, aby její prsty, které byly pro autostop totéž co Toscaniniho taktovka pro tradičnější oblast duševních hnutí, neutrpěly žádnou škodu.

Dr. Dreyfus palce změřil. Obvod. pátku. Předepsal jim léčbu horským sluncem, ačkoliv jejich pokoje lesk nijak nescházel. Poklepával na ně malými kladívky, zaznamenával /bez jakékoliv preference/ různé barevné odstíny, propichoval je špendlíky. Kládl jeden po druhém na váhu tak s takovou opatrností jako kdyby byl španělským správcem pokladu a palce předměty dovezenými z Ameriky Kryštofem Kolumbem pro obveselení královny. Konejšivým hlasem pak oznámil, že tvoří čtyři procenta její celkové tělesné váhy, neboli dvakrát víc než mozek.

Pak začal palce rentgenovat.

"Struktura kostí patrná, rozložení svalstva a článkování kloubů ve správných proporcích a ve všech ohledech zcela normální až na rozměry" poznamenal s příkřivnutím. Duch palce na negativu příkřivnutí opětoval.

Pán a paní Hankshawovi pak byli předvoláni z čekárny, kde báčorky z Saturday Evening Post poněkud zamlžily jejich instinktivní rodičovské starosti právě tak jako sentimentální vyhlenky Normana Rockwella zamlží nevinnost prázdného plátna.

"Palce jsou zdravé" řekl dr. Dreyfus. "Těžké s nimi mohu něco udělat aby vás to nestálo celoroční plat".

Doktorovi se pak dostalo díky za to, že bere v úvahu finance rodiny Henkshawů. "Kdyby si jen trochu myslel, že máme nějaké prachy, určitě by se pokusil je z nás vymáčkout", řekl pak Sissy tetíněk při střídání směn hned tehdy, když byl dost střízlivý na to, aby šel do práce. Noříte i dítě se zvedli k odchodu. Dr. Preyfus zůstal sedět. Jeho těžké plnicí pero zůstalo ležet na psacím stole. Jeho diplom ze Sorbony zůstal viset na zdi. A tak dále.

"Když francouzská vláda v roce třicetdevět požádala malíře Pablo Picassa, aby navrhl francouzským parašutistům uniformy s ohledem na maximální neviditelnost, odpověděl jim: oblečte je jako harlekýny." Na chvíli se odmlčel a pak dodal: "Myslíš si ale, že by to pro vás mělo příliš velký význam".

Pan Henkshaw odvrátil pohled od specialisty, podíval se na ženu a pak na své pracovní boty /v kterých byly nedávno ukradené tkaničky nahrazeny novými/. Pak se znovu podíval na specialistu. Zasmál se, napl z rozpoků, napl z podráždění: "No, doktore. Ani moc ne".

"To nevedí" řekl dr. Preyfus. Postavil se. "Děvče má vrozenou vadu. Litují, příčina neznámá. Gigantismus je obvykle výsledkem kavernózního hemangiomu; silný nádor přitahuje do postižené končetiny nadměrné množství krve. Čím více živin končetina dostává, tím rychleji nepohyblivě roste, právě tak jako když dáte k růžovému keři hnůj tak vás vyrostě víc než keř ke kterému ho nepřáte. Chápete? Děvče však žádný nádor nemá, mimoto jsou žence hemangiomy v obou pažích celé miliardy k jedné. Mám-li tedy dovodit otevíreň, je její příklad lékařskou zvláštností. Vzhledem k zhoršené obratnosti pačů budou její životní činnosti a možnosti kariéry nižší. Začnou-li je bolet, přijďte ke mně. Možná se bude muset naučit s nimi žít".

"To ano" souhlasil pan Henkshaw, jemuž návštěva lékaře znemožnila účast na náboženském shromáždění Billa Grahama v Moore's Field, a který se proto začal dívat s trpkou resignací na vadachodci pro škafky připoutané k rukám jeho jediné dcery. "To ano. Pán je nestvořil tak velké bez důvodu. Zkoušet náš rod, to Boho nikdy neunaví. Je to nějaký trest, trest za něco o čem nevím a děvče - a my s ní - ten trest musíme snášet".

V tom začala paní Henkshawová třukat: "Pane doktore, jestli k vám někdy přijde nějaký chlapec, nějaký mladík s ošklivými prsty, víte, s naším podobným, s podobným případem, mohl by jste..."

Plastický chirurg ji vpadl do řeči a poznamenal: "Jen si vzpomeňte na slova malíře Paula Gauguina, milé paní: ošklivý může být krásný, hezký nikdy". Ale nepředpokládám, že by to pro vás mnoho znamenalo".

Pan Henkshaw řekl: "Je to rozudek. Musí se se svým trestem vyrovnat".

A v tom se Sissy, jako Kristus na ponurém obrázku, který visel doma nad televizí, vyrovnaně rozzáblila jako když chtěla říci: "Trest je svou vlastní odměnou".

10

Ale ano. Vzali ji rovněž ke specialistovi jiného oboru.

Komerční práve hádání z ruky byla v městě Richmondu sice zakázána, ale v sousedních okresech Chesterfield a Henrico byla zcela legální. Na okraji města, kde se tančírný a laciná sídliště srácejí s borovicovými hájky a zahradami nákladnické sedadlo najít žest nebo sedm. xxxxxx obyčejných trajlerů a tři nebo čtyři konvenční domky, v nichž se denně podávalo svědectví ruky.

rozpoznat dupě chiroanta bylo poměrně snadné. Před trajlerem či bungalovem byla vždy cedule s na t červeně namalovaná silueta lidské ruky od zápěstí ke konečkám prstů. Vždy červená. Z důvodů, o kterých autor ví jen to, že v tom hraje roli tradice, která sahá až k chaldejským cirkánům, by bylo méně překvapivé najít trikotový úbor v pytlí se špinavým prádlem generála Pattona než červenou ruku na ceduli u Richmondu.

Přímě pod červeným náprstníkem kloubem, kde by mohly být na skutečné ruce hodinky nebo náramek, napsal písmemaliř titul: "madame", následovaný jménem: Madame Yvonne, Madame Christina a jiné.

Na příklad Madame Zoe. "Madame Zoe" bylo jméno pod červenou rukou, kterou Sissina maminka měla téměř každý týden, když jela autobusem na konec Hull Street Road navštívit svou přítelkyni Mabel Coffeeovou manželku instalatéra. Tu ceduli měla paní Hankshawová již alespoň dvěstěkrát. Prohlížela si ji vždy jako arku na louce, tak nedostupně se jí jevila. Ale když si Mabel Coffeeová dala odstranit cystu z vaječníku - bylo to stejný týden stejného podzimu, v kterém dostal prezident Eisenhower infarkt - zatahla paní Hankshawová, uvedená zřejmě do pohybu těmito dramatickými událostmi, ze šňůru od zvonku a vystoupila z autobusu u domu Madame Zoe. Schůzka byla dojednána na následující sobotu.

Když byl o schůzce u Madame Zoe informován pan Hankshaw, zaspal a zaklel a pak svou ženu varoval, že vyhodí-li pět dolarů z jeho těžce vyděných peněz na nějakou věštkyni, bude se muset k Mabel, jejímu instalatérovi a zbývajícímu vaječníku odstěhovat. Během týdne však pomocí vasinálních stahů změnila Sissina maminka manželovy námitky v pouhou stružku. Ani Mabelin instalatér s úplnou sadou nástrojů by si s tím neporadil lépe.

Na dlanovou sobotu se Sissy musela obléci jako do kostela. Byla donucena vzít si kostkovanou vlněnou sukni, s záhyby roztrhanými jako romantické sny jejích dřívějších majitelů; pomohli jí rovněž do bretrancova vytáhaného svetru s dlouhými rukávy /když bílého jako umělý chrup, nyní kouřícího tří krabičky denně/; světlé, přirozeně zvlněné vlasy jí počkali vedou z vodovodu a špetkou kolínské hite shoulders; dsta /v porovnání s ostrými dhy zbytku jejího obličeje tak plná a kulatá, že vypadala jako sláva mezi fazolemi/ jí potřeli rubínovou rtěnkou. Pak odešla matka s dcerou na autobus, a Sissy neustále špulila dsta, protože jí nebylo dovoleno jet stopem.

Ale ve chvíli, kdy vrávoraly na ochozených popspatech po chodníku před domem Madame Zoe, se již dívčina nedůtklivost změnila ve zvědavost. Jak inspirovaným kaprálem drla se máže zvědavost státi? Pochodovaly přímo ke dveřím obytného trejleru, které se o malou chvíli později otevřely a propustily na ulici vůni kadidla a vařeného kvěťáku.

Ve víru soupeřících zápachů /bylo to již mimo tabákovou zónu/ se vzápětí objevila Madame Zoe v kimonu a paruce, a vybidla je ke vstupu. "Jsem osvěcená Madame Zoe", začala a zmačkla cigaretu v jednom z těch malých osvěcených popelníků, které jsou tvarovány jako bažant v láhce nemocného a jsou navíc vybaveny nápisem "nedopalky". Trejler byl přeplněn různými věci, ale ani jediná treťka, kartounový závěs či sametem potažené křeslo se nezdálo pocházet z jiného světa. Stojací lampa byla na elektriku a nebyla poháněna pranic; telefonní seznam byl pro Richmond a nikoliv pro Atlantidu. Ještě víc však dívku zklamala nepřítomnost jakéhokoliv fyzického vztahu k Persii, Tibetu nebo Egyptu; střediskům esoterických znalostí, o kterých měla Sissy jistotu, že k nim někdy dospouje, aťkoliv už nyní a zde by mělo být jasno, že Sissy ve skutečnosti nikdy nesnila o tom, že by se někde měla dostat; podstatu jejích vizí tvořil pouhý akt stopování. Ukázalo se, že se v obytném trejleru nenechází vůbec nic, co by v sobě mělo alespoň kus exotiky a vyjímkou kadícího kadidla; a přestože se v utrženém ovzduší eisenhowerových let v Richmondu ve Virginii mohlo zdát kadidlo dostatečně exotickou věcí, bylo jeho vůně ohlušována, oslepována a oněmována zápachem přicházejícím z hrnce s kvěťákem.

"Jsem osvěcená Madame Zoe", začala, a její hlas zněl nezájímavě jako monotonní bzukot trubce. "Neexistuje nic minulého ani budoucího o čem by tvé ruce nevěděly a neexistuje ani nic, co by nevěděla Madame Zoe o tvých rukou. není to žádný hokus-pokus. Jsem vědec, nikoliv mág. Ruka je nejkrásnějším nástrojem, který byl kdy stvořen, ale nemůže jednat z vlastního popudu; je sluhou mozku. /autoreva poznámka: no, stejně je to přiblíh mozku/. Je zrcadlem mozku, který se se ní skrývá i inteligencí, s kterou provádí své povinnosti. Je vnější nádrží našich pocitů.

navějších pocitů. A tyto pocity, opakuji-li se častěji, mají schopnost ruku modelovat. Já, Madame Zoe, chiromantka, doživotní studentka modela a čar lidské ruky; já, Madame Zoe, které se každá stránka tvého charakteru a osudu bez váhání odkrývá, jsem připravena k "...". A v tom si povšimla palců.

"Pojebaný křesťane", zaslupala po dechu /a to v době, kdy toto expresivní slovo - pozn.překl.: v angličtině "fuck" - ještě nekvetlo jako chlévská orchidej, jako masová bublina, jako slané lízátko na rtech kadeř panny po celé zemi/.

První Lankshawová byla šokována zrovna tak zaklením věštkyne jako byla věštkyne vydařena Sissiny prsty. Obě ženy zbledly a znejistily, zatímco Sissy s úsměvem ztuhlila, že přejímá valení. Natáhla palec směrem k Madame. Natáhla je tak, jak by je natáhoval churavý domorodec k misionářskému znalému lékařství; Madame však neprojevila nejmenší náznak dobročinnosti. Natáhovala je tak, jak by natáhl pavouk-gentleman darem mouchu černé včovy řetězitého šarmu; Madame však neprojevila žádný apetit. Natáhovala je jako mladý, drzý hrdina křížem k upírovi; Madame se od něj s odporem odvrátila. Nakonec vylovila Sissina maminka ze své peněženky na drobné žlutě složenou pětidolarovou bankovku a natáhla s ní ruku podél končetin usmívající se dcery. Chiromantka okamžitě nabyla všech smyslů. Vzala Sissy za loket a odvedla si ji k malému stolu nerázimavého dezénu.

Tam Madame Zoe držela bojácně Sissiny ruce a snažila se přitom vzbudit zájem, že se dostává do transu. Ve skutečnosti se ale pokoušela rozpomenout co jí učitelé a knihy učili o palcích. Jako mladá brooklynská dívka byla kdysi seriózní studentkou chiromantie, během let se však přestala angažovat stejně jako literární kritici, kteří jsou nuceni přečíst tolik knih, že jim nezbyvá než je číst spěšně, povrchně a se skrytým odporem. A právě jako tito literární kritici snášela i ona s největší nevolí, když se její hodnoty nebraly vážně. Právě tak nese nášela, když se věci nevyvíjely předvídatelně a spůsobem. Nešťastí pro její netrpělivost však ruce, které jí byly v Richmondu podávány, nebylo obtížné přečíst: jejich majitelé se spokojili velmi povrchními odhalením a právě takové také dostávali. Nyní ale před ní seděla vyzrálá patnáctiletá dívka, která by se stěží spokojila s analýzou "má silnou vůli".

"Má silnou vůli", zasmušlala Madame Zoe. Pak upadla znovu do transu. Uchopila palec pevněji, jako by to byla řídítka motocyklu, kterým se šlo jet zpět silnicí paměti. Pržela palec na světlo, aby mohla podrobně prozkoumat jejich buclaté svalstvo. Položila si pravý palec na srdce, aby zachytila jeho vibrace. A právě v tomto okamžiku ztratila Sissy, která se ještě nikdy předtím nedotkla ženského prsu, kontrolu nad situací. Začala se červenat a stáhla se do nemotornosti dospívajících, dovolující tak osvěcené Madame Zoe, aby tuto latentní tendenci vycítila právě tak snadno jako by vypátrala kdejakou zlomenou čáru života, aby znovunabyla svou mrazivou vyrovnanost, ze které byla zvyklá blahosklonně naslouchat různým dojímavým proletářským dlením, jejichž malé příběhy toužily po vyřešení.

Madame Zoe však byla zároveň naplněna vždy i úctou k slepým rozbídkám ve svém sevření, a tak Sissy, navzdory svému zmatku, který byl ještě zdvojen obavou z toho, že ho její maminka pozorovala, buďenakonec obytný trailer opouštět triumfálně.

Chiromantka začala vřavět: "d'Arpentigny kdysi napsal, že vyšší zvíře se projevuje rukou, ale člověk se skrývá v palci. Palec se proto nejlépe nazývá prstem, protože je nekonečně víc; je středem, podstavcem okolo kterého se musí všechny ostatní prsty točit, a v proporcích ke své síle či slabosti podrží nebo nechá padnout sílu charakteru majitele".

Madí polévka paměti se přece jen nakonec začala vařit. Její vůně dokonce přehlušila kvěťák a kadidlo.

"První klánek palce označuje vůli k moci a rozhodnost", pokračovala. "Druhý klánek je ukazatelem rozumu a logiky, obojí máš zřejmě

ve velkém množství. Jak se jmenuješ, draháčku?"

"Sissy"

"Humm. No, Sissy, když se narodí dítětko, je počátku zcela bez
vůle a pod kontrolou druhých. V prvních týdnech života prospí devadesát
procent dne. Během tohoto období zůstává palec uzavřen v dlani, ostatní
prsty ho překrývají. Vůle, představovaná palcem tedy zatím ještě spí,
ještě se nezačala prosazovat. Jak kuželec roste, spí stále méně, má
první myšlenky a projevuje dokonce první náspady. Když se toto stane,
Sissy, přestane se palec skrývat v dlani, vůle se začne uplatňovat a
palec jako její indikátor již nezůstává v skrytu. Idioti či paranoiko-
vé buď z prvního stavu nikdy nevyrostou nebo se do něj pod tlakem na-
vracejí. Páloupiči skrývají během záchvatů palce v dlani a zakrývají
je ostatními prsty. Kdykoliv spatříš člověka, který své palce skrývá,
může by ti být jasné, že je to člověk nějak narušený nebo nemocný; jeho
vůle je nemocí odstavena. Pokud jde o tebe, Sissy, jsi přinejmenším
zdravá. Nu, vsadím se, že ještě jako dítětko..."

Elektrický opékač topínek, který se dělil o vršek stolu s rukama
a předloktími chiroprantky a jejího subjektu, a jehož lesklý chrom byl
pokryt prachem a dropty z ranních krajíc právě tak jako jsou katedrály
pokryté trusem holubů, elektrický opékač topínek, v robení v indické
/protože v těch dnech bylo Japonsko stále ještě nečinné/, elektrický
opékač topínek, jehož funkcí bylo dělat s chlebem přesně totéž co mají
sociální instituce dělat s lidským duchem, elektrický opékač topínek
odrážel - jako cynické vtělení křesťanské koule, o které se Sissy dom-
nívala, že tam bude, a která tam pak nebyla - chvění, které touto so-
nou probíhal.

"Pokud se týče tvaru tvého palce, je - a netěší mne to říkat -
poněkud primitivní. V obou článcích je široký, což svědčí o velké roze-
hodnosti, která má být dobrou vlastností. Kůže je jemná a svědčí o
jistém pávbu. A dále, protože má palec kónickou špičku a lesklý a rd-
žový nehet, říká bych, že máš inteligentní, laskavou a v jistém smyslu
i uměleckou povahu. Ale Sissy, na druhém článku se rysuje vážný nedos-
tatek - je to článek logiky -, který svědčí o tendenci k bláznivému či
šeskovskému chování, odmítání zodpovědnosti, nechuti brát věci vážně
a silonu chovat se neaktivně k těm, kteří věci vážně berou. Tvá maminka
sice tvrdí, že se chováš docela pěkně a jseš ostýchavá, já však na tvých
palcích nacházím znaky iracionality".

"Jak vypadají ty znaky?", zeptala se Sissy, dostatečně racionálně.
Z důvodů, které jsou známe jen jí, zvolila Madame Zoe možnost
níjak se o tom dál domluvit. Ještě jednou si přitiskla Sissin palec k
prsů, oddechující dlevo nad tím, že se Sissy začala opět potit a poly-
kat naprázdno, neschopno pokračovat v dotazování. Obytný trajler nebyl
ani příliš vysoký ani příliš široký, ale byl dnes neobyčejně bohatý na
vůně.

"Tyé palce jsou překvapivě pružné..."

"Dost je procvičuji"

"Ano, to je dobře, hm. Chabný prst zosobňuje extravagance a extre-
mismus. Mladí lidé nikdy nepřesoují do úmoru, ale dosahují svých cílů
jedním skvělým úderem. Jsou lhostejní k penězům a vždy ochotní risiko-
vat. Máš ovšem pěkně plný Saturnův pahorek a zde... nech mne podívat na
tuhle číru... hm, ano, to není tak špatné. Slouhá, ostrá čára rozumu a
vyvinutý pahorek Saturnův - to je ta malá poduška mezi uťobené prost-
ředníku - bude částo střídavě ovlivňovat ohybnost palce. V tvém pří-
padě si tím ovšem nemohu být zcela jistá... Domnívám se, že nejdůleži-
tějšími aspekty tvých palců jsou, hmm, paušální rozměry. Čím to bylo
způsobeno..."

"Nevíme, nevědí to ani lékaři", ozvala se paní Banksshawová z
gaude, odkud naslouchala.

"Jen šťastnou náhodou, vyslím", řekla dívka.

"Sissy, buď prosímž zticha. Právě kvůli tomuhle ti Madame Zoe
řekla, že jseš iracionální".

Madame Zoe netoužila po ničem jiném, než aby vše bylo již uzavře-

no. "Velké palce jsou znaky síly charakteru a patří lidem, kteří jednají s ve" u rozhodností a samostatností. Lidé s velkými palci jsou přirozenými vůdci. Máte ve škole vědu a historii, že? Galileo, Descartes, Newton, Leibnitz, ti všichni měli hodně velké palce; Voltairovy palce byly dokonce enormně velké, ale pořád jen, he, he, malé okurčičky ve srovnání s tvými".

"A co bláznivý kůň?"

"Bláznivý kůň? Myslíš toho indiána? Nikdo, o kom jsem kdy slyšela by si neko plikoval život studiem tlap nějakého divocha. Ale musím ti říci ještě tohle: máš schopnosti stát se velkou silou ve společnosti - jen kdyby jsi byla mužem - ale můžeš mít té síly i takové množství, že...nu, řeknu ti to otevřeně, že to může být až úžasně. Zvláště ve spojitosti s tvým primitivním článkem logiky. Můžeš snadno vyrůst v živou katastrofu, v lidskou zrádu historických rozměrů".

Co jiného mohla říci? S určitým úsilím pustila Madame Zoe /zdálo se jako kdyby byla ~~xxxxxx~~ samá ~~puštěná~~/ Sissiny palce. Otréla si dlaně o kimono: byly červené jako cedule. Čtení z dlaně s tak hlubokým ponorem prováděla naposled jik před pádnou rádkou let. Opěkač topinák zradil její paruku, která nyní visela trochu šejdrem.

"Pelec je tak přesným ukazatelem osobnosti", obrátila se nyní na paní Hankshawovou, že na něm hindští chiromantici zakládají vše a číhané mají přesný a komplikovaný systém, který je založený výhradně na kapilárním prvním článku. Proto jsem dala vaší dceři kompletní čtení palce. Budete-li si přát, abych se zabývala ještě komplexně dlaněmi, bude vás to stát třicetkrát navíc".

Paní Hankshawová se smocnil zmatek. Nevěděla zdali bylo zjeveno příliš málo či příliš mnoho. Její oči plnuly jako oheň v mexickém nočním baru. Ztrácel se jí pocit, že byla potupena, ale chtěla sárpven ještě více informací.

"A kolik by stála jedna jediná otázka?"

"Vylitě jedna otázka na kterou budu odpovídat z dlaně?"

"Ano"

"To je jednoduché. Jeden dolar".

"Manžel" řekla paní Hankshawová, vytahující ze své portmonky z krysí kůže bankovku /požár, který vypuknul v konvici papírových květin se rychle rozšířil na kostýmy tanečnicků/.

"Promiňte?"

"Manžel. Kdežto manželar" /statečný kapelník odvedl orchestr do El Rancho Grande, přestože byl jeho muzikant Chinuhua v panice udupán/.

"Já, už rozumím". Madame Zoe vzala Sissinu ruku a uštědrila jí vysoký-temný-zvláštní pohled. Nyní v tom byla již příliš hluboko, než aby podváděla. "Vidím v tvém životě muže, láto", řekla po pravdě. "Vidím ale také ženy, mnoho žen". Zvedla oči a pohlédla do Sissinych, hledajíc v nich příznaky této "tendence", nebyl v nich však žádný signál.

"Vidím zcela jasně i manželství, sčkaliv je to ještě láta vzdálené". A z pocitu expanze dodala ještě, aniž by chtěla zvláštní příplatek. "Jsou tu i děti. Říť nebo i šest. Manžel ale není jejich otcem. Zdědí vlastnosti po tobě". Madame Zoe zřejmě operovala s dlouho spícími psychickými silami, protože je zcela nemožné vyčíst poslední dvě věci z konfigurací na rukou. Mohla toho říci ještě více, ale paní Hankshawová to již stačilo.

Matka vyváděla z obytného trejleru dceru jako z hořícího El Lizard Clubu. /Uprostřed největšího pekla začaly vybuchovat v plamenech přehřáté láhve s tequilou/.

Starší Hankshawová pak s obtížemi promluvil: "Pojeďu autobusem k Mabel, miláčku. Ty si chyt domá-stopa jestli chceš, ale dej mi čestné slovo, že si neseďneš k žádnému samotnému muži". A po chvíli přemýšlení ještě dodala: "a k žádné samotné ženě také ne. Jeď jenom s manželý. Slibuješ? A s hlupostma, které ti napovídala ta žena nikoho neobtěžuj. Promluvíme si o tom až se vrátím domů".

Sissy byla snad trochu zmatená, ale starosti si nedělala žádné. Cítila se trochu důležitě v tom smyslu, v kterém je důležitý hodinový

strojek, ačkoliv tenkrát o těchto věcech ještě nic nevěděla. K hodinové strojce vede dlouhá cesta - ze všech směrů, z bílého domu, Fort Knoxu, Vatikánu, ale větry, které přes něj vanou přinášejí vždy bláznivý šklebek.

Uvnitř obytného trejleru, za červenou dlaní, kde o zichovou nadvládu stále válčily kvěťák s jasmínovou tyčinkou, se u okna krčila Madame Zoe a pozorovala svůj mladý subjekt při stopu.

/Kónická špička byla ve vedoucí roli, prořezávající se atmosférou jako lodní příď a za sebou táhla leace sklenný logický článek. Za ním poměrně leace klouzal článek vále a průvod uzavíral vždy anýlný pschorek Venušin/. Váhle si Madame Zoe vzpomněla na sarkastické rčení, bon mot, který jí léta neslyšela. Tj. bylo se prvního a nejvíce prezidentského prstu lidské ruky, ale nemělo nic společného s chiromantií. Mělo asi takhle:

"Kdyby já, měl jen palec, mohl by jsi vládnout celému světu".

MISSISSIPPI BANGS KRY /Bonanza Jellybeanová/

Leží na rovině pohovce ve flanelovém pyžamu. Na špičkách a podpatcích bot má bílé Kansas City, na špičkách a podpatcích bot, které budou ještě jednou vonět s ústečným hnětem. Ví, že by si měla boty sundat, ale neudělá to. Je jí čtrnáct. V televizi dávají znovu sverická, přikazuje k nám kus-hovzího. Nad šladiem má malou, ale hlubokou jizvu. Vše, včetně školní ošetřovatelky, tvrdí, že je to pozůstatek po stříbrné kuličce.

Ať už však byl původ její extra díry jakýkoliv, daly se nepopugnbné značky stříbrny malézt v dřevěném obložení stěny vedle dveří na WC. Právě zde jednou rozstříbila polovinu steréno páru bot. "Sebeobrana", hájila se, když jí to rodiče vycítali. "Byla to teniska-pasneec". "Billy the Red".

11

Missy tedy šla ve virginiském Richmondu v letech pojmenovaných po Eisenhauerovi jako kdyby míjející roční období se sečením na vejcích s stoupajícími hladinami tek, s padajícími koláři a padajícími hvězdami, s tančícími nosami a tajícími srdci, levitujícími lamami a básníky čínícími totéž, se slávu provolávajícími vůdci ovací oklídající v drive-in klubech a se starci umírajícími nad oceany s nábytkem, jako kdyby tyto míjející roční období mohly být označkovány nálepkou pouhého prezidenta, jak kdyby se sám čas mohl vybatolit z Kansasu a est Pointu /pozn.překl.: vojenská akademie/, popularizovat vůde svůj vojenský kabát a hledat zvolení do věčnosti pomocí republikánského lístku.

V škarohlídském ovzduší Eisenhauerových let ve virginiském Richmondu musela být Missy familiárním zjevem. V šatech, které jí byly vždy buď příliš malé nebo příliš velké - z módy vyřazených kabátech s otřepaným lemováním a ve volných letních kalhotách, které prozrazovaly naprosto vše o jejích ponožkách - se pohybovala městem, o kterém bylo kdysi řečeno: "není to vůbec žádné město, ale největší muzeum konfederace na světě".

Mohla být spatřena a obdivována v každé hodině a za každého počasí. Její již zkrátka příjemné rysy lnuły v tomto stadiu vývoje poněkud neohrabaně k vybilené desce tváře, která v důsledku vystouplých lícních kostí vypadala jako kdyby byla v bouřlivých vodách nakřivo zakřivená. Její dlouhé a štíhlé tělo, toužící po uplácení, nemohlo být zatím vyslyšeno pro panický hluň šatů, které nosila.

Její vysl nestála určité za mnoho: v alkoholických a tabákových předměstích Jižního Richmondu to ale nikomu nevědělo. Jen několik málo spolušátek si povzdíhalo záře jejích očí a divilo se, kde se v nich skrývá.

Když říkaly "jde ses" /nebo "tamhle jde"/ Missy Hankshenová, mály

Ať šla kamkoliv, šly dva balíky masa s ní; ty banány, párky, narůžovělé kokony. Pašovala je v pytlovitých bombách a vypouštěla je jen na příhodných rozích, považujíc je vždy za manifestace nějakého tajemství, kterému rozuměla jen ona sama - ačkoliv v ovzduší bankovního trezoru, kterým se vyznačovaly eisenhowerovská léta ve virginském Richmondu, musely být nápadné jako boláky...

/Překvapuje proto, že se na ní později v Richmondu pamatovali tak málo. Když se na ní autor vyptával dr. Dreyfuse, odpověděl chirurg: "podle umělce Michelangela je lidská postava ideální k postavení do výklenku. Nepředpokládám však, že by to pro vás mnoho znamenalo"/.

Byla-li jako kočka, která se dívá na svět brýlemi myši barvy, poněkud úzkoprsá, neznámá to ještě, že by byla imunní před poskytnutím volného průchodu těm zvýšeným hormonálním záplavám a barevným myšlenkám, které ze všech těch trilionů útrobních/mozkových reakcí spouštěných přes systém údů našim spouštět rád tisknouceho mozku vyčleňujeme, abychom jim vzdávali čest jako "opravdovým lidským pocitům".

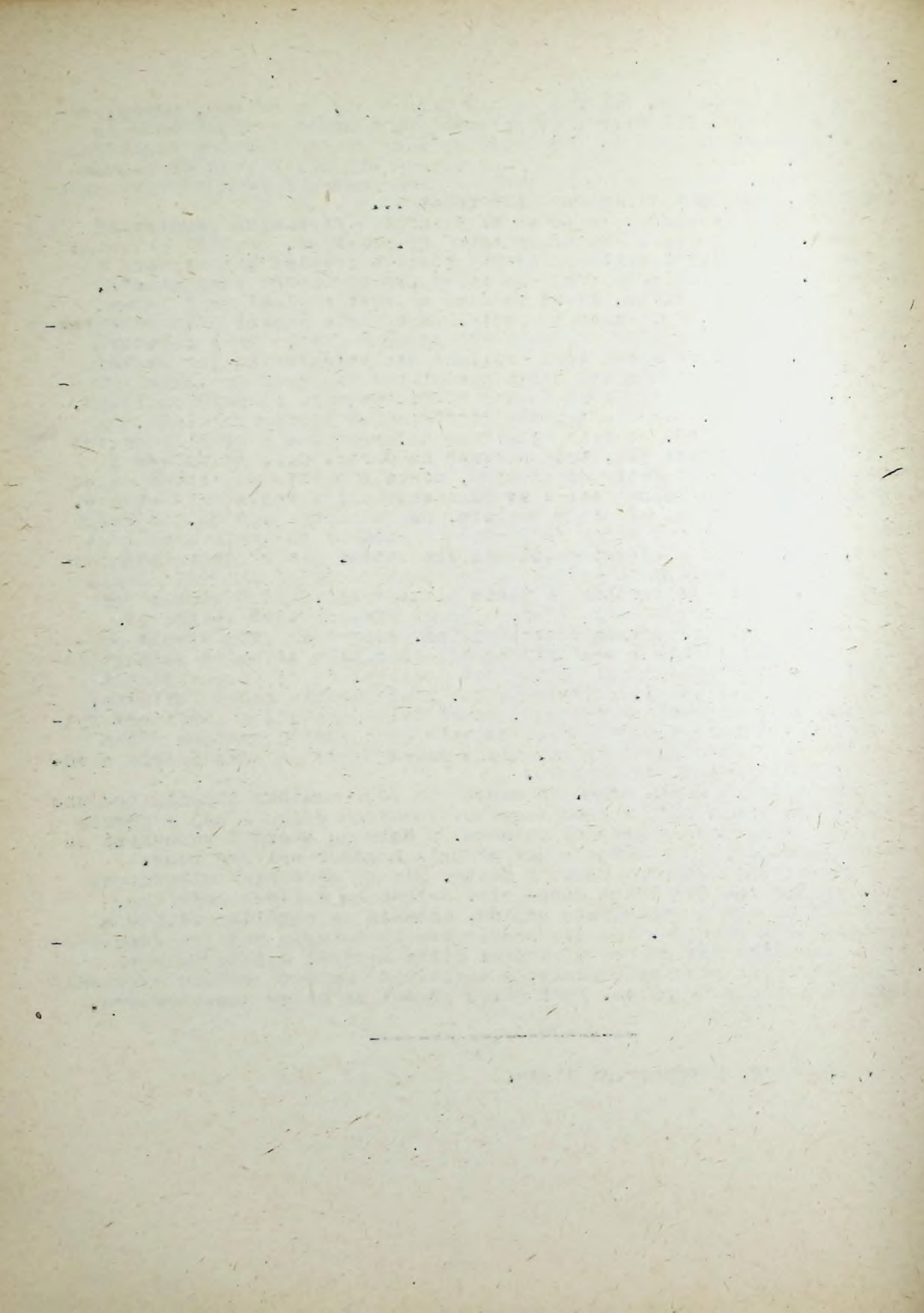
Jednoho dne, jednoho jarního čtvrtka před koncem pololetí, víc než tři roky po tom, co byla vyšetřena dr. Dreyfusem a několik měsíců po návštěvě u Madame Zoe, byla pozvána na party. Bylo to maškarní party a pořádala ho Betty Clandonová, dcera drogisty a zároveň jedno z nejprivilegovanějších dětí v té bělicehryzející škole bílé nuzoty.

Po celý čtvrtek si Sissy myslela, že na party nepůjde. Po celý pátek a ještě v pátek večer /když ležela aniž by dokázala usnout na třech, ano, třech polštářích/ si myslela totéž. Ale v sobotu odpoledne, když přesčasové slunce strklo do všeho nos a vykukující zimolez ~~xxxxxx~~ přidával bázlivý lem k zlaté štíplavosti, která visela jako záclona nad tabákovými skladišti, a psací stroje ptáků vytloukaly sonety v poupatcích, ~~xxxxxx~~ dostala nápad. Poprvé ve svém životě /ačkoliv jí občas došla i nedělní škola a roznítilo jí nejen automobilové obtěžování ale i poprsí Madame Zoe/ cítila, že je řízena jinými silami než svými palci. Slyšela hudbu, která nebyla hudbou silnice; hlava se jí pohupovala v rytmech, které byly jemnější a lehčí než rytmy stopu. Přicházející jaro telefonovalo něco jejímu systému údů a obrátilo na ruby všechny úkoly. Sissy Hankshawové se něco dotklo a vůbec nezáleží na tom, co to bylo.

Obrátila se a šla domů. Na místě kde její maminka škrubala nedávno slepicí sesbírala peří a pomocí magnetofonového páska z něj - pomalu a nedbale - sestavila jakousi čelenku. S Jerryho starými vočovkami se zmalovala nejlépe jak mohla a nezanedbala nakonec ani své ruce.

Pak šla na maškarní party k Betty. Šla za náčelníka Bláznivého koně. Vypila tam dvě láhve Coca-Coly, sežvýkala balíček žvýkačky, poslechla si novou desku Fats Domina, zasmála se několika vtípům a chystala se k odchodu. Jen dva tenké potáčky odkryly její válečné barvy d o okamžiku kdy do dveří vtrhnul Billy Seward, Bettin chlapec a nejpop lárnější kluk celé školy, a uprostřed záchvatů smíchu ukazoval gigantické papírové palce. Ach! Billy přišel za Sissy Hankshawovou.

Přel. V. Faktor, pokračování jindy.

Prvá z těchto nepříznivých okolností, s kterou musíme zápolit, spočívá v tom, že v rozpětí jediného života se počet velkých mocností nejvyššího materiálního potenciálu snížil z osmi na dvě. Dnes, v aréně obnažené mocenské politiky, stojí proti sobě pouze Spojené Státy a Sovětský Svaz. Ještě jedna světová válka, a mohla by zůstat pouze jedna osamocená velká mocnost, aby dala světu jednotu konservativní metodou dobyvatele prosazujícího svou vůli.

Toto překvapivě rychlé snížení počtu velkých mocností nejvyššího materiálního potenciálu bylo způsobeno náhlým skokem v materiálním měřítku života, který zničil mocnosti rozměru Velké Británie a Francie v porovnání s mocnostmi rozměru Sovětského Svazu a Spojených Států. Takové náhlé skoky se již v dějinách přihodily častěji. Přibližně před čtyřicetipadesáti lety byly zničený mocnosti velikosti Benátek a Florencie náhlým vynášením mocností velikosti Anglie a Francie.

Stráta významu evropských mocností v porovnání se Spojenými Státy a Sovětským Svazem by nepochybně v průběhu času musela stoje přijít. Je to, řekl bych, nezabratelný konečný důsledek nedávného využití širokých prostorů Severní Ameriky a Ruska, a ještě nedávnějším rozvojem jejich zdrojů, aplikací v masivním rozsahu technických metod vynalezených částečně v laboratorích západní Evropy. Doba, kterou si tento nevyhnutelný proces vyžádal, by byla nejméně sto let dlouhá, kdyby nebyl sveden do třetiny či čtvrtiny tohoto rozpětí kumulativní účinky obou světových válek. Kdyby nebyla změna urychlena tímto způsobem, byl by to postupný proces, který by ponechal všem stranám dostatek času, aby se víceméně bezbolestně přispůsobily. Jako výsledek urychlení dvěma světovými válkami to však byl proces revoluční, který uvrhl všechny strany ve zmatek.

Je důležité, aby evropští pozorovatelé uznali /jak uznávají lidé, kteří měli možnost sledovat reakce přímo ve Spojených Státech/, že tento zrychlený přesun materiální moci od starších mocností vnitřního kruhu v Evropě k mladším mocnostem vnějšího kruhu v Americe a Asii je pro američany právě tak špatný jako pro nás. Američané si stýskají po poměrně bezstarostné minulosti devatenáctého století. Zároveň ale uznávají, mnohem jasněji a odpovědněji než uznávali dříve nebo než jsme uznávali my po válce z let 1914-18, že není možné vrátit ručičky hodin k pohodlné předválečné hodině. Vědí, že v dnešním světě musí vytrvat, jak koliv se jim nelíbí bezúčinnost této perspektivy. K této nové kapitole svých dějin se obracají s důvěrou, ale bez nadšení. Vydechli se ale, když jim někdo připomenou, že nejenom chlebem žít je člověk a že budou muset vstoupit do rukou politiků i ekonomů spřátelených zemí, aby se jim tam podařilo aklimatizovat demokracii jako na příklad v Turecku či Řecku. "Provéřit politické vězně v Ruritánii a dohlédnout, aby ruritánská vláda propustila ty, kteří by měli být na svobodě? Zajistit přeměnu ruritánské policie z útvaru pro kroucení rukou politickým oponentům vlády u moci na útvar pro ochranu občanských svobod? Provést odpovídající reformu ruritánského soudnictví? Připomenete-li dnešním američanům, že když už se v Ruritánii angažovali, není možné, aby se o tyto záležitosti neokusili, namítnou, že Spojené Státy nemají na práci tohoto druhu v cizí zemi lidi.

Tyto obavy z politické odpovědnosti za politicky zastatelné cizí země vyvolaly v amerických myslích náhlý zájem o budoucnost britské říše. Tento zájem, jako většina lidských pocitů téměř ve všech případech, pro mění částečně se sebelásky a částečně z nezištnosti. Egoistickou složkou tohoto zájmu je myšlenka, že kdyby se britská říše rozpadla, zůstal by po ní obrovské politické vakuum - mnohem větší mnohem nebezpečnější než země nikoho v Řecku a Turecku - do kterého by byly Spojené Státy nuceny vstoupit, aby předešly Sovětský Svaz. Američané si uvědomili jak vhodná je pro ně existence britské říše právě v okamžiku, kdy se začíná rozpadat. Tento nedávno probuzený americký zájem o říši je ale též v určité míře nezištný a dobrovolný. Tradiční americké odsuzování britského imperialismu šlo vždy ruku v ruce s podvědomým přesvědčením, že toto

britská říše patří, ať už je to dobré či nikoliv, k jedné z nejméně pomíjivých světových institucí. Nyní, když američané vidí, že prochází předsmrtinou agonií, začínají lítovat bezprostředně hrozícího zániku tak prominentního a známého objektu jejich politické krajiny, a začínají si uvědomovat, jakou službu prokázala tato říše světu, služby, kterých si dříve nevěšili a stěží si jí vůbec ~~namýšleli~~ považovali dokud mohli pokračování jejich služeb pokládat za dané.

Náhle změna amerického postoje k britské říši během zimy 1946-7 byla výsledkem americké interpretace probíhajících událostí. V té době byly americké představitelství nápadně dvě skutečnosti: fyzické utrpení lidu Velké Británie a definitivní rozhodnutí vlády Velké Británie opustit v roce 1948 Indii. Tyto dvě skutečnosti udělaly na američany dojem, že je britská říše "vyčizená"; svým senzace vyhledávajícím způsobem převalili američtí komentátoři celý vývoj britské říše od roku 1783 na jedinou událost a zároveň předpokládali, že změna byla plně nedobrovělná. Většina američanů si začala myslet, že se britské království stalo nejjednodušší příliš slabé, než aby drželo říši dále pohromadě; nálokem rozpoznal, že se britský lid poučil ze ztráty třinácti kolonií a snaží se od té doby toto poučení aplikovat.

Ve špatně informovaných amerických myslích vznikl dojem, že říše krále Jiřího III. existovala v prakticky nezměnné podobě až do věrejšího a pak se v jediném okamžiku zhroutila; ať nám to připadá jakkoliv divoké, není tento americký názor tak podivný, jak zní britským uším. Na události, které nespádají do rozsahu naší dospělé zkušenosti si všichni udržujeme nekritické, nerevidované, nespracované a slabomyslné názory, jak nám byly většinou v dětství. Je zde - či až do nedávna byla - na příklad legenda, že francouzi nemají k ovládnutí ~~světových~~ závislých území či zůstávajících národů žádnou schopnost. Názor průměrného Američana na britskou říši je podobným způsobem založen rovněž na legendě o revoluční válce, kterou se naučil ve škole, a nikoliv na zachování věrohodných faktů z doby dospělosti. Mnoho Američanů na příklad prokaz je neprostou neznalostí současného státu Kanady, ačkoliv mohou být s kanadany v nepřetržitém osobním kontaktu. Není příliš nepravděpodobné, že si představují Kanadu - aniž by byli ochotni se seznámit se skutečností - že je stále ovládána z Downing Street a platí daně, které nikdy neplatila, do pokladny Whitehallu.

Tato skutečnost do značné míry vysvětluje proč rychlost a povaha změny, které se odehrála v konstrukci britské říše, byla mnoha Američany špatně pochopena. I kdyby však byly všechny tyto chyby napraveny, musí se britský kritik postavít tváří v tvář faktu, že tato říše, tak velkolepá při jejím vytvoření, prošla nejen velkou, ale i rychlou změnou. Trvá tedy zástava, že v pojmech čisté mocenské politiky - čistého válečného potenciálu - zůstávají pouze dvě mocnosti: Spojené státy a Sovětský svaz. Názor této skutečnosti ve Spojených státech vysvětluje nepokoj probuzený vyhlášením "Trumanovy doktriny". Američané pozvali, že dochází k dějinnému obratu, a to ze dvou důvodů. V první řadě tento obrat vymáhá Spojené státy z tradiční izolace, a v druhé řadě by prezidentův krok měl být - ačkoliv to nebylo jeho záměrem - celému světu mezinárodních záležitostí impulz vést se novým kooperativním směrem k dosažení světové politické jednoty, a praktizovat se ke konzervativní metodě vybojování posledního kola v boji světové politiky a dosáhnout tak politického sjednocení světa silou "knock-out" úderu.

Tím by mohlo být lidstvo odsouzeno k ještě jedné světové válce. Třetí světová válka by však byla vybojována atomovými, a jinými, převážně podobně neméně smrtelnými novými zbraněmi. Navíc v předcházejících případech - na příklad při násilném sjednocení čínského světa knížectvími T' sin a pecko-čínského světa římem - bylo dlouho potřebné politického sjednocení "knock-out" úderem dosaženo ze cenu smrtelných zbraní společností, které byla jed ota vnučena extrémním použitím síly.

Uvažujeme-li o těchto smrtelných zbraních v materiálních pojmech,

a pokusíme-li se odhadnout kapacitu různých civilizací pro konstrukci i destrukci, není snadné sestavit srovnatelnou bilanci pro západní moderní civilizaci na jedné straně a řecko-rímskou a čínskou civilizaci na druhé straně. Naše kapacita je nepochybně mnohem větší jak pro konstrukci tak i pro destrukci než byla kapacita římské nebo čínské. Na druhé straně má jednodušší sociální struktura daleko vyšší spontánní udravovací sílu než struktura komplikovanější. Vidím-li, jak se náš program výstavby opožďuje vinou nedostatku kvalifikovaných sil a komplikovaností administrativního aparátu, vzpomenu si na tureckou vesnici, kterou jsem navštívil v roce 1923, v které se právě napravovaly škody z poslední fáze řecko-turecké války z let 1919-22. Turečtí venkovští nebyli závislí na pracovních silách a materiálu zvenku a nebyli ani vydáni na pospas úřednímu sílu. Znovu postavili domy, domáci potřeby a zemědělské nářadí nahradili vlastníma rukama, z dřeva a hlíny v nejbližším okolí. Kdo si troufá říci, zdali by New York dopadl po třetí světové válce tak dobře jako Veni Keni po roce 1922 či tak špatně jako Kartágo po roce 146 před naším letopočtem? Zranění způsobená vlastní rukou, na které umírají civilizace, nespadají ovšem do materiálního řádu. V minulosti to vždy byla duchovní poranění, která se ukázala jako nevyléčitelná; jelikož se pod rozmanitostí kultur skrývá uniformita duševní podstaty člověka, dá se předpokládat, že duchovní devastace způsobená "knock-out" úderem časné téhož smrtelného stupně.

Tato donucovací metoda dosažení politického sjednocení světa končí nenapravitelnou katastrofou. Ani metoda kooperativní však není bez problémů.

V současné době na příklad můžeme pozorovat, jak se velké mocnosti pokouší - snad nevyhnutelně - současně o dvě věci, které jsou nejen rozdílné, ale které se i neustále navzájem potírají a perspektivně jsou zcela neslučitelné. Pokoušíme se vybudovat nový systém kooperativní světové vlády, aniž bychom byli schopni předpovídat její šance úspěš, a zároveň se pojišťujeme proti neúspěchu pokračováním v nepřátelských manévrech, pokračujeme v konzervativní hře světové politiky, které, jestliže vytrvale praktikovaná, může vést pouze k třetí světové válce a "knock-out" úderu.

Organizace spojených národů může být definována jako politický aparát na zajištění maximálního možného množství kooperace mezi spojenými státy a Sovětským Svazem - dvou velkých mocností, které by byly hlavními protivníky v závěrečném kole obnažené mocenské politiky. Současné základy OSN představují nejtěsnější stupeň kooperace, kterého mohly Spojené Státy a Sovětský Svaz nyní dosáhnout. Tyto základy jsou v jaké podstatě velmi volnou konfederací - již předsedající genius Chatham House Lionel Curtis však poukázal na to, že politická sdružení uvolněného typu nebyla nikdy v minulosti stabilní.

Organizace spojených národů je po druhé světové válce z let 1939-1945 ve stejném stavu jako Spojené Státy po válce o nezávislost. V obou případech držel volná sdružení států pohromadě silný společný strach. Existence společného nepřítele byla záchranným pásem, který udržoval sdružení na hladině. Jakmile však byl společný nepřítel porážkou odstraněn, muselo sdružení, založené v důsledku jeho existence, začít plavat nebo se bez této účinné pomůcky - opatřené existencí společného nepřítele - utopit. Ze podobných poválečných okolností nemůže zůstat ~~zcela~~ volná konfederace dlouho v původním stavu; dříve nebo později se musí buď rozložit nebo musí být přeměněna v ryzí a účinnou federaci.

Federace, má-li být trvale úspěšnou, vyžaduje vyšší stupeň stejnorodosti mezi státy, které jí utvořily. Je pravda, že ve Švýcarsku a Kanadě najdeme významné příklady účinných federací, které se úspěšně vyrovnaly s velikými jazykovými a náboženskými rozdílnostmi. Mohl by ale kterýkoliv střizlivý pozorovatel dnes odhadnout, kdy se může federace mezi Spojenými Státy a Sovětským Svazem stát záležitostí praktické politiky? Tyto dva státy ale federaci utvořit musí, má-li nás

federální unie zachránit před třetí světovou válkou.

Tyto potíže na cestě ke kooperativní pracovní metadě k nevyhnutelnému cíli světové jednoty nás však nemají odradit, protože právě tato metoda sebou nese dobrodruží, které nám nemůže žádná jiná alternativa nabídnout.

Jen tehdy, když vytvoříme nějakou konstituční formu světové vlády, mohou zůstat mocnosti velkými mocnostmi - a hrát skutečně tuto roli navzdory svému válečnému potenciálu, který se válečnému potenciálu Sovětského svazu a Spojených států nevyrovná. V spravedlivě rozdělené konstituční světové společnosti si může Velká Británie, kontinentální západoevropské země i britské dominie mohou udržet v mezinárodních věcech stále určitý vliv, který rozhodně přesáhne poměr jejich válečného potenciálu vzhledem "k velké dvojce". Ve spravedlivém semiparlamentním mezinárodním fóru převládá politická zkušenost, naturita a umírněnost těchto a jin podobných zemí nad Brennovým mečem. V čistě mocenské světové politice by tyto vysoce civilizované, ale materiálně méně mocné státy ve srovnání se Spojenými státy a Sovětským svazem ničím. V třetí světové válce se všechny tyto státy - snad jen s výjimkou Jižní Afriky, Austrálie a Nového Zélandu - stanou bitevním polem. Tento osud hrozí zvláště Velké Británii a Kanadě a této perspektivy si jsou kaneboané i angličané dobře vědomi.

Když této nebezpečné situaci pohledneme přímo do tváře, vyvstane před námi další problémy.

Na rozdíl od osobních vztahů je v politice řešení "dva mohou být přáteli, třetí přátelství rozbíjí" opakově pravdy. Při existenci osmi či dokonce jen tří velkých mocností je mnohem snadnější vytvořit kooperativní světovou vládu, než za situace, kdy existují jen dvě. To nás přivádí k otázce, zdali by nebylo možné očekávat vznik třetí velké mocnosti, která by ve všech sférách byla rovnocenným partnerem Spojených států a Sovětského svazu: rovnocenným partnerem v pojmech válečného potenciálu v aréně mocenské politiky i morálně a politicky rovnocenným partnerem v mezinárodní věci, podaří-li se lidstvu uspět v současném průkopnickém podnikání v průkopnické snaze a nahradit slepou hru fyzického násilí v mezinárodních vztazích sřízením konstituční vlády.

Mohla by tuto úlohu třetí velké mocnosti - úlohu, pro kterou už samotné Spojené království nemá dostatek materiální síly - hrát Britský Commonwealth? Krátká odpověď na tuto otázku zní myslím takto: "Z čistě statistického hlediska ano, z geografického a politického hlediska ne".

V rámci světa řízeného dstatou budou státy Commonwealthu hrát značnou úlohu, protože tvoří značnou část politicky vyvážených států a tudíž proto, že budou schopné mluvit stejným hlasem - nikoliv proto, že by byla jejich politika usměrňována nebo dokonce koordinována předem, ale protože mají společné vnitřně důležité zájmy dané jejich politickou, sociální a duchovní tradicí, a od doby, kdy se vydaly každý svou cestou k oílám politické svrchovanosti nepřestaly žít v neobyčejně těsných a přátelských vztazích. Ale k tomu, aby se Commonwealth změnil v třetí velkou mocnost, která by byla kolektivně stejně mocná jako je vliv jejích ~~členských~~ jednotlivých členů, musely by se všechny země Commonwealthu spojit v masivní vojenský celek s tak vysokou centralizací jakou má Sovětský svaz v každé době a Spojené státy za války; stačí pouze tento požadavek vyslovit, aby bylo jasné, že je zcela neproveditelný. Znamenalo by to radikální změnu postojů, v kterých se Commonwealth vytrvale a záměrně nachází od roku 1783, a znehodnocení kumulativních výsledků evoluce, která je společným dílem lidí Velké Británie a národů jiných zemí Commonwealthu, které v průběhu posledních stopadesáti let dosahly za rovných podmínek s Velkou Británií politické svrchovanosti.

Není možné chtít dvě věci najednou. Není možné směřovat k maximální politické svrchovanosti tolika členů Commonwealthu, kolik si jich k tomu vyvine a prokáže schopnost, a zároveň očekávat kolektivní vojenskou sílu, kterou vláda v Moskvě - a bychom si zvolili dobrý příklad - vytrvale a záměrně buduje již šest století, a to za cenu rozmanitosti, svobody

a jiných politických a duchovních poahování, které si pro sebe země Commonwealthu sjednotily. Nemohou zahrnout své ideály a vyprat tu část dějin, kterou si pro sebe utkaly; neudělaly by to ani kdyby mohly; a i kdyby nějak dokázaly tento úsudek provést, zbavily by se svých zděděných práv nadarmo - ani za cenu největších obětí charakteristických předností a výtěžků Commonwealthu by nemohlo být toto společenství konsolidováno v takovém rozsahu, aby se mohlo politicky či geograficky stát rovnocenným partnerem Sovětského Svazu nebo Spojených Států pokud jde o vojenskou sílu v pojmech atomové války. Ve hře mocenské politiky by mohl být skonsolidovaný Commonwealth přácem, nanejvýš jezdcem, nikoliv těžkou figurou.

Nemůže-li tedy dlouho "třetí velké mocnosti" ve světě po válce z let 1939-45 hrát Commonwealth, mohly by jí hrát Spojené státy evropské? Rovněž tento návrh vypadá na první pohled slibně, neprojde však přísnou zkouškou.

Hitler kdysi řekl, že kdyby se vážně chtěla Evropa v naší době stát mocností /a "mocností" měl Hitler samozřejmě na mysli hrubou vojenskou sílu/, musela by uvítat a přijmout fúhrerovu politiku; tento výrok byl jistě pravdivý. Hitlerova Evropa - Evropa násilně sjednocená německým dobytím a zkonsolidovaná pod německou nadvládou - je jedinou ~~neuvěřitelnou~~ myslitelnou možností, jak by se mohla Evropa stát rovnocenným partnerem Sovětského Svazu nebo Spojených Států ve válčném potenciálu; sjednocená Evropa pod německou nadvládou je však klubece odporná představa pro všechny mimo-německé evropany. Někteří z nich prošli záševnou zkušeností německého přepadení a nadvlády dvakrát v průběhu jediného života, většina prošla touto zkušeností během druhé světové války. Ta hrstka, která se této zkušenosti vyhnula, však byla příliš blízko ohně a popálena jeho zářením, než aby nesdílela pocity těch, kteří se nacházeli přímo v ohni.

V evropské unii nezahrnující Sovětský Svaz a Spojené Státy - a to je, ex hypothesi, výchozí bod všech pokusů o vybudování Evropy jako "třetí velké mocnosti" - se Německo dříve nebo později pomocí těch či oněch prostředků dostane nutně navrch, a to i tehdy, kdyby byla tato spojená Evropa zpočátku budována s odzbrojeným, decentralizovaným či dokonce rozděleným Německem. V prostoru, který se rozkládá mezi Spojenými Státy a Sovětským Svazem, zaujímá Německo vedoucí, centrální pozici; německý národ je o polovinu početnější než další nejpočetnější evropský národ; německé osídlené srdce Evropy /nezapočítávám Rakousko ani německy mluvící část Švýcarska/ obsahuje převážnou část celkových zdrojů Evropy - v surovinách, průmyslových podnicích i kvalifikovaných silách; německí jsou právě tak zdatní v organizování válečné výroby jak jsou neschopní v pokusech o vládu nad sebou samými a netolerovatelní jako vládců jiných. Budou-li německí zahrnuti za jakýchkoliv podmínek do spojené Evropy bez Ameriky a Ruska, stanou se v průběhu doby ~~jejími~~ jejími vládci; získají-li německá nadvládu, kterou se jim nepodařilo získat ve dvou světových válkách, tentokrát postupně mírovou cestou, neuvěří žádný ne-německý evropan, že když německí poznají, že je tato moc v jejich dosahu, budou natolik moudří a zdrženliví, aby se obešli bez biče či zarávání ostruh do slabin. Německý problém se tak jeví při výstavbě Evropy v třetí mocnost jako nepřekonatelná překážka.

Vojensky zkonsolidovaná Evropa - za cenu potlačení všech z lidskou opatrovaných svobod - by v dnešním světě neměla velkou naději, že se stane rovnocenným partnerem Spojených Států či Sovětského Svazu. Obvláště v západní Evropě / a západní Evropa je srdcem Evropy / jsou národní individuální tradice tak silné, že i ta nejtěsnější praktikovaná evropská unie by byla spojená příliš volně, než aby se stala víc než přácem v mocenské partii; a to i kdyby zahrnovala britské ostrovy na západě a země pod ruskou nadvládou na východě, a dokonce i tehdy, kdyby se evropské národy jako celek úsilově snažily spojit s Hitlerovo nestravitelné evangelium.

Kde tedy nalezneme třetí velkou mocnost? Nejlí to Evropa ani britský Commonwealth, pak jí určitě není ani Čína nebo Indie; navzdory svým starobylým civilizacím, obrovské populaci, území a rozsáhlým zdrojům nebudou tyto dva mamuti schopni projevit svou latentní sílu během kritického historického období, před kterým se nyní nacházíme. Jsme tudíž nuceni uinit závěr, že k uvolnění napětí současné mezinárodní situace tím, že by se zvýšil počet mocností největšího vojenského kalibru, není žádná naděje. Tento závěr nás přivádí k poslednímu problému: nenalezneme-li žádnou cestu k rychlému dosažení světové jednoty pomocí konstituční kooperace, počerí se nám nějak odsunout hroznou alternativu násilného sjednocení? Mohly by existovat dva oddělené politické světy - jeden pod hegemonií Spojených států, druhý pod nadvládou Sovětského svazu? Mohl by tento americký a ruský svět, za předpokladu, že by mezi nimi mohla být nakreslena demarkeční čára kolem celé zeměkoule, existovat vedle sebe na povrchu téže planety delší období, aniž by spolu nezačaly válčit, jako v rozdílných sociálních a technologických tradicích koexistoval kdysi římský a čínský svět po několika staletí bez válek a problémů? Získáme-li ~~základ~~ touto politickou izolací - lápe řečeno tímto provizorním útlakem do izolace - období míru, může se sociální klima obou politických vesmírů navzájem ovlivnit natolik, aby to jak Sovětskému svazu tak Spojeným státům umožnilo v příslušné hodině efektivní politickou spolupráci, která je nyní z důvodů ideologických a kulturních zábran mimo jejich možnosti?

Jaká je naděje, že by Spojené státy a Sovětský svaz dokázaly praktikovat "nenásilnou ne-spolupráci" v rozpětí třiceti, padesáti, jednoho sta let? Kdyby byla okolo světa nakreslena dělicí čára, zbylo by ve vlastních sférách pro každou mocnost dostatek místa pro lokty? Kdybychom mohli tuto otázku předložit pouze v ekonomických pojmech, byla by odpověď povzbudivá; oba giganti mají široký ekonomický prostor nejen ve vlastní sféře vlivu, ale i ve vlastních politických hranicích. Jedním z důvodů, které dohnaly vládců nacistického Německa a tehdejšího Japonska do agresivní války, byla jejich neschopnost zaopatřit značné části mladých lidí zaměstnání, které by uspokojovala jejich očekávání, či jim opatřit vůbec nějakou práci. Dnešní Rusko i Amerika mají dostatek nových míst pro další generace na tak dlouhou dobu dopředu, kam až dohlédneme. Kdyby nebyl člověk něčím víc než ekonomickým tvorem, neexistoval by vůbec žádný důvod, proč by se v následujících generacích mělo Rusko s Amerikou srazit. Naneštěstí je člověk rovněž tvor politický. Musí zápolit nejen s nouzí, ale i se strachem; ve sféře idejí a ideologií není snadné zabránit, aby si Amerika s Ruskem nevkróčily do cesty, místo aby zůstaly doma s kultivovaly své prostorné zahrady. V této sféře se nepochybně sociální klima obou velkých mocností navzájem ovlivní, ale tento vzájemný vliv nemusí být nezbytně ve svých projevech pacifistický ani nemusí vést k vzájemné asimilaci; může naopak vyprodukovat bouři nebo explozi. Ani kapitalistický ani socialistický svět není imunní před subverzivními vlivy vyzařujícími z druhé strany, protože ani jeden systém není pozemským rájem, jak o sobě oba systémy s oblibou prohlašují. Své obavy odkrývají v opatřeních, kterými se chrání před vyzařováním z druhé strany. Železná opona, která u se Sovětský svaz pokouší krýt před vnějším světem je nejvýmluvnějším svědectvím. Na kapitalistické straně je korespondující, ačkoliv méně paralyzující, obava z komunistické misionářské činnosti; v demokratických zemích se neprojevují tyto obavy vládními zákazy osobních styků, proměňují se však snadno v panickou hysterii.

Strach tedy může vykonat to, co by souze stáží dokázala: způsobit mezi Amerikou a Ruskem konflikt. Někdo by mohl vznést námitku, jak by mohla vypuknout přímá válka mezi silou tak extrémně nevyrovnanými antagonisty. Spojené státy se svou obrovskou převahou v průmyslové výzbroji, s monopolními znalostmi na výrobu atomové bomby jsou o tolik silnější než Sovětský svaz, že - aniž by se snažily vyrvát Sovětskému svazu nějakou zemi, nad kterou již Sovětský svaz upevnil své panství - je dnes možné, aby prosadily svoji ochranu kterékoliv země, kterou si vyberou

v sami nikoho, aniž by se vystavovaly velkému nebezpečí, že by se jim v tom Sovětský svaz pokoušel zabránit zjevnou silou. Tento fakt je ilustrován bestrestností, v kterou byly Spojené státy schopné rozšířit svou zdtititu naž Řecko a Turecko, sčkoliv obě tyto země leží na prahu k hlavní obilnici a arzenálu Sovětského svazu na Ukrajině a na Kavkaze. Naznačovalo by to, že Spojené státy mají dostatek sil, aby vytyčily demarkační linii mezi americkou a ruskou sférou někde poblíž souš. sného okraje politického panství Sovětského svazu. Tím by Spojené státy při dělení zeměkoule dostaly lvi podíl. Z počátku bychom mohli inklinovat k závěru, že by toto rozdělení ještě značně zvýšilo již tak dost velkou americkou převahu.

Tento závěr je ovšem třeba po další úvaze revidovat. Při tomto rozdělení světa by převaha Spojených států byla statisticky skutečně drtivá, je to však koneckonců jen teoretická a zavadějící základna pro srovnání. Byl by v politických, sociálních a ideologických pojmech poměr sil stejný jako v pojmech plochy, populace a produktivity? Mohly by tři čtvrtiny či čtyři pátiny světa vedené američany být tak pevně politicky, sociálně a ideologicky jednotné, aby byly pro ruskou nacistickou činnost nepřístupné? Nebo - abychom tuto otázku položili jinak - nakolik by většina obyvatel naší hypotetické americké sféry vlivu byla př. takována našim současným, poněkud konzervativním evangelium individualismu?

Současná americká ideologie klade značný důraz na hodnotu svobody, zdá se však být méně nakloněná potřebě sociální spravedlnosti. To nijak nepřekvapuje u ideologie, která je sama rostlým produktem; v dnešních Spojených státech je minimální životní standart tak neobyčejně vysoký, že nevzniká ~~žádná~~ potřeba potlačovat svobodu schopných, silných a bohatých výměnou za elementární sociální spravedlnost pro nekompetentní, slabé a chudé. Ale materiální blahobyt lidu Spojených států je v dnešním světě našim vyjimečným. Převážná většina lidstva - počínaje národnostmi menšinami cizího původu v samotných Spojených státech a konče téměř tisíci miliónů čínských a indických rolníků a kuliš - je dnes bez "privilegií" a svou nepřijemnou situaci si ve zvýšené míře začíná uvědomovat. Na nerovnoměrně rozdělené planetě bude většina tohoto trpícího primitivního lidstva na americké straně linie; pochopit vyloučené ne-americké problémy tohoto ubohého stáda si vyžadá lidsky imaginativní a benevolentní sympatii amerických pastýřů. To by zároveň mohlo být i jejich Achillovou patou, a pro ruský příležitost našit konkol na pole svých protivníků. Díváme-li se na situaci ruskýma očima, mohlo by se nám za těchto okolností zdát, že se zde objevila docela slibná perspektiva jak dosáhnout pomocí propagandy rovnováhy, která byla americkým objevením výroby atomové bomby zničena.

V rozděleném světě, v kterém by se američané museli obávat činnosti ruské propagandy na ohroženou ne-americkou populaci pod ochranou Spojených států /aegis/, a právě tak sovětská vláda by se musela děsit přitažlivostí kapitalistického způsobu života na kterémkoliv sovětského občana, který by s ním přišel osobně do styku, by nebyla perspektiva stability a míru nijak slibná, kdyby zde nepůsobil další faktor. Tento faktor, naštěstí konstruktivní, by měl být zajištěn Velkou Británií a několika dalšími kontinentálními západoevropskými zeměmi.

V poválečné kapitole dějin se tyto země ocitly na jedné straně mezi spojenými státy a zámožnými dominií britského Commonwealthu, a politicky a ekonomicky zastatými zeměmi na straně druhé. Poválečný stav západní Evropy není tak zlý, aby se nebezpečné léky, předepisované komunisty, staly pro angličany, holanďany, belgičany a skandinávce tak přitažlivé, jak by se mohly stát pro většinu mexičanů, egyptanů, indů a číňanů; západní Evropa, ale ~~není~~ neprosperuje tak, aby si mohla nadále dovolit nerozřezaný systém soukromého podnikání, jaký stále převažuje v Americe naž Rio Grande. Ze těchto okolností se Velká Británie a její západoevropští sousedé pokoušejí dosáhnout fungujícího kompromisu - příjmu soběného vlastním ekonomickým podmínkám -, který je subjektem modifikace v kterémkoliv směru, jakmile se tyto podmínky zhorší nebo zlepší - mezi neomezeným svobodným podnikáním a neomezeným socialismem.

Dosáhnou-li tyto západoevropské sociální experimenty určitého stupně úspěchu, mohou se stát cenným příspěvkem k blahobytu světa jako celku. Nikoliv proto, že by mohly sloužit jako modely pro automatickou aplikaci jinde; většina národů světa, které se spolu začaly těsněji stykat až v důsledku mnoha západních technických vynálezů, je ještě politicky, ekonomicky, sociálně a psychologicky příliš rozdílných, a bude trvat ještě nějaký čas, než se tyto rozdíly setřou. V tomto stadiu světové evoluce nemůže být partikulárně místní a dočasné řešení celosvětového problému použitelné mimo zem, v které bylo vypracováno, a kde odpovídá místním podmínkám. Můžeme však poukázat na službu, kterou mohou západoevropské země dnešnímu světu poskytnout. Osklívý rys americké ideologie svobodného podnikání - jakož i ruské ideologie komunismu - spočívá přesně v tom, že představuje sociální "model" jako univerzální lék pro každou zvláštní sociální chorobu v každém známém souboru sociálních okolností. To ovšem neodpovídá faktům reálného života. V reálném životě je každý nám známý již se významně rekonstruovaný sociální systém smíšeným systémem, který se nachází někde mezi dvěma teoretickými póly nerozředěného socialismu a nerozředěného svobodného podnikání. Státníkův úkol spočívá v důderech na klávesy, které ladí s partikulárními sociálními okolnostmi času a místa; v nalezení správného poměru mezi svobodným podnikáním a socialismem. Svět potřebuje především odstranit problém svobodného podnikání kontra socialismus z ideologického piedestalu a zacházet s ním nikoliv jako se záležitostí polonáboženské víry a fanatismu, ale jako se záležitostí zdravého rozumu, praktickým problémem zkoušky a omylu či okolností a adaptace.

Kdyby mohla západní Evropa ovlivnit sbytek světa k cestě tímto směrem v kapitole dějin, která je bezprostředně před námi, byl by to nejen velký příspěvek k prosperitě, ale i velká služba míru. Mohl by to být jeden z vlivů, které postupně rozbijí sociální, kulturní a ideologické bariéry mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Už zde však bylo víckrát řečeno, že je nutné nejdříve utvořit konstituční a kooperativní světovou vládu, která by umožnila zemím materiálně jako kalibru velké Británie nebo Nizozemí mít ve světové společnosti vliv, který mají v důsledku nedávných změn jedině velké mocnosti v pojmech rybního všeobecného potenciálu, giganti obrovského kalibru: Spojené státy a Sovětský svaz.

Mohl by se tento západoevropský vliv rozvíjet ve světě nerovnoměrně rozděleném do americké a ruské aféry? Bude-li to možné, pak bychom a také druhé linie mohli podniknout nový pokus o kooperativní světovou vládu, kdyby první pokus atmoskoval. Bylo by ovšem mnohem lepší, kdyby měla úspěch OSN, a to je podle mého upřímného přesvědčení cíl, ke kterému by měly směřovat všechny naše síly. Neměli bychom se nechat odradit obříšemi v době, kdy koneckonců kariéra OSN teprve začíná.

To byl poslední z přeložených článků A. Toynbeeho. S dalšími překlady z jeho díla se v dohledné době nepočítá.

